

Psaní povídek se na první pohled může zdát jako nejsnazší cesta k literatuře, rozhodně nejméně namáhaví sedací svaly a nejvíce šetřící oči zahledené do písmenek na monitoru. Je to však cesta velmi zrádná. Zatímco u románů a obdobných delších próz se při dobrém nápadu, jakéms takém příběhu, troše vypravěčského stylu a rutiny dá přehlédnout i nějaká ta hlušina a zbytečná vycpávka, dokonalá povídka je něco jako jiskřivý diamant: není to mnoho hmoty, musí však být velmi koncentrovaná a přesně vybroušená tak, aby každou ploškou a hranou zajiskřila. Zkušený čtenář, natož pak čtenář nové české tvorby, proto dobře ví, že takové literární drahokamy jsou velmi vzácné.

Myslím si, že k drahokamům nepatří ani devět povídek soustředěných do knihy *Hra pro čtyři ruce*. Nicméně současně si troufnu tvrdit, že tento soubor svou kvalitou běžnou produkcí o trochu převyšuje, neboť netrpí obvyklými chybami debutů. Němec si totiž nemyslí, že literatura vznikne hned poté, co autor popíše svůj život a „úplně nejvíc upřímně“ se vypíše ze svých osobních trablů, případně převypráví několik „fakt dost veselých“ historek, anebo se pokusí adresáta uzemnit „naprosto otevřeným“ popisem toho, „jak to my mladí mezi sebou a s váma starejma doopravdy máme“.

Knihka nese podtitul *málem milostné povídky* a téma „málem lásky“ skutečně všemi jejími texty prochází. Sympatické, leč v soudobém kontextu poněkud překvapivé je, že lásku autor zpravidla neztotožňuje se sexem, s vlastním pohlavním úkonem a s honbou za ním. Lásky je pro Němce spíše vztah, možná často jen chvilkový, nahodilý, ale přece jenom vztah, ve kterém si člověk

ověřuje sám sebe a svou schopnost být či nebyť s těmi druhými.

Snad i proto přítomnou knihu otevírá a uzavírá dvojice vypravování o prvních velkých láskách. V úvodní povídce autor vykresluje cit mezi dvěma studenty-brigádníky jako něco pomíjivého a prchavého, co by mohlo být a jen bůh ví, proč nebylo. Poslední povídka je pak o partnerech, jejichž vztah se zrodil již v dětství a stal se jim tak osudem a blízkostí, již přes všechny peripetie života nikdy nelze zcela uniknout. Uvnitř tohoto rámu defilují další – vypjatější – podoby lidského milostného blouzení a třeštění, přičemž každá povídka je zpracovává z jiné perspektivy a v poněkud jiném stylu. Po duševně vytesání vztahu mezi ruským režisérem-manipulátorem a mladou českou herečkou tak, jak je utváří práce na inscenaci Dostojevského *Idiota*, následuje precizně vybudovaná črta etuda o manželovi, jenž se náhodou dozví o nevěře své ženy, a přesto se tak jako vždy vrací po dálnici D1 domů. Sexuální látku přináší příběh ctihodného podnikatele, z něhož vášnivá láska k pornohvězdě učiní „vlka“. Pro další povídku si autor zvolil téma ženy jako oběti války; situoval je do latinskoamerických kulis a pohrál si s ním prostřednictvím dvojice dopisů napsaných partnerovi zavražděnou ženou a jejím vrahem. Náznak brněnského koloritu naopak utváří pozadí pro zpověď filozofujícího pomatence, který se zamiloval do figuríny ve výkladní skříni jedné z obchodních galerií natolik, že ji chodí uctívat zpěvem. Dlouhá cesta do Paříže je příležitostí pro vyprávění o lásce dvou lidí, kteří se znají pouze přes okna míjejících se autobusů. Evokace atmosféry nudného letního odpoledne u jakéhosi

rybníka pak směřuje k pointě, které svede stárnoucího seladona s mladou, excentrickou a k ledasčemu svolnou dívkou.

Charakteristickou vlastností Němcových povídek je to, že obsahují poměrně rozsáhlé úvahové pasáže a konstrukce příběhů směřují k promyšleným závěrům. Ty jsou formulovány jasně, a přece vždy dostatečně neurčitě, neuzavřené až mnohovýznamově – tak, aby nepůsobily polopatisticky. Výše uvedený přehled jednotlivých povídek knihy však také naznačuje, že autorův chytrý přístup k literatuře lze označit jako surfování na rozličných tématech, čemuž odpovídá rovněž volba adekvátních vyprávěčských forem a stylů. Jestliže Jan Němec vypráví například příběh ruského režiséra-manipulátora, činí to vědomě po způsobu ruských prozaiků a jejich analýz. Jestliže si pohrává s výše naznačenou „autobusovou“ naivní historkou, pojme svou povídku jako praktickou, tematizovanou a názornou ukázkou tradičního narativního postupu, při němž je proud vyprávění neustále retardován všelijakými vypravěčskými odbočkami, otázkami a vedlejšími historkami tak, aby poněkud triviální pointa příběhu byla co nejdéle oddalována. A jestliže Němec líčí seladonovo odpoledne na koupališti, čtenář se těžko může ubránit vzpomínce na českou filmovou vlnu šedesátých let, na ty černobílé snímky, v nichž se také téměř nic nedělo, a přece to byl výraz reálných lidských životů.

Nic proti této inspirovanosti uměním jiných tvůrců, patří to k typu autora, který se vědomě prezentuje jako sečtělý a skoukaný, velmi dobře obeznámený s literárními a filmovými vzory a zjevně také s odbornou literaturou popisující příslušné narativní

techniky. Pro Jana Němce totiž literatura není sebezpytná záležitost, nástroj k vylévání vlastní duše, ale něco jako nezávazná kombinační hra s prvky, které kdysi už stvořili jiní, se kterými se však lze tvůrčím způsobem potěšit.

Pokud bych chtěl být hodně zlý, mohl bych tvrdit, že Němcovi chybí něco jako skutečné existenciální téma, zvláště budeme-li je chápat jako potřebu individua zachytit a problémově vyjádřit něco skutečně podstatného nejen v životě svém, ale i v životech ostatních. Nemohu však přehlédnout, že Němec aspiraci tematického novátora nemá, a tudíž se ji nepokouší ani křečovitě předstírat. Jeho ústředním „problémem“ je totiž samotné vyprávění. Je svým způsobem upřímný: to, na čem své povídky staví, je zjevná a spontánní radost z narace a přemýšlení prostřednictvím slov a skrze více či méně bizarní situace. Baví jej modelovat pestré lidské osudy a jejich prostřednictvím pronikat do různých myšlenkových vesmírů. Jeho literární hra je inteligentní, zpravidla utěšeně propojující nápad a příběh s potěšením ze samotného aktu psaní. Poučené vyprávění je pak zpravidla vedeno tak, aby v pravou chvíli zaujalo čtenáře a zároveň – mimo jiné – testovalo míru jeho literární erudice.

Jestliže mne navzdory výše řečenému většina jeho textů nepřekvapila a čtenářsky nestrhla, pak je to patrně tím, že Němcův výrazový rejstřík je sice dosti bohatý, chybí v něm však skutečně ironické a sarkastické tóny. Jako by autor svou narativní hru bral až příliš vážně a bez sebereflexe, což vnímám také jako nedostatek schopnosti jít hlouběji pod povrch věcí a vnímat jejich groteskní mnohotvárnost a rozporuplnost.

Pavel Janoušek

JEDNA OTÁZKA PRO

RADANU LENCOVOU

foto archiv R. L.

otázka je spíš pro příslušná místa, která o tom rozhodují.

Principem psacího písma *Comenia Script* není dogma ve smyslu přesného napodobení „vzoru“. Podporuji individuální písemný projev již od raného dětského věku, za předpokladu čitelnosti: děti mají na výběr u několika písmen a číslic dva tvary, volitelný sklon, možnost používat ligatury (praktická spojení 2–3 písmen), levákům jsou nabídnuty jiné tahy při psaní písmen atd. Ti, kteří by chtěli toto písmo dál výtvarně rozvíjet, mohou jednoduchým způsobem dojít ke kaligrafické renesanční formě. A naopak, pro dysgrafické, tělesně nebo mentálně postižené děti je připravena zjednodušená forma písma *Comenia Script B*. Takto se nabízí psáři určitý druh svobodného písemného projevu, který si zvolí podle svých možností a schopností.

Jste autorkou návrhu nového školního písma Comenia Script. Na své webové stránce píšete: „Já se ale nesnažím, aby se z mého písma stala norma, dokonce mě to trochu děsí, nemám ráda dogmata. Spíš než »vzor« bych to nazvala nový model písma – protože chci, aby psaní bylo pro děti inspirací a hrou, ne rutinou.“ Svě písmo se však prosadit do škol snažíte: navrhuje, aby se podle něj začaly děti učit psát; od nového školního roku se vaše písmo mají učit děti z 80 českých škol, poté možná ze všech. V čem tedy spočívá rozdíl mezi vašim pojetím „nového modelu písma“ a tím, co známe pod pojmem „norma“ (resp. „písmový vzor“, „školní předloha“)?

Písmo *Comenia Script* jsem navrhla pro děti, takže by měly mít možnost ho vyzkoušet, případně pak používat. Proto se dělá pilotáž, aby se písmo otestovalo v praxi. Pokud se potvrdí, že je písmo pro děti jednodušší a vyhovující, získá zřejmě akreditaci nového psacího písma pro výuku ve školách. Ale toto již nezáleží na mně, tato

Písmo *Comenia Script A*, které R. Lencová preferuje pro nácvik psaní

U nás dosud používaný „školní písmový vzor“ je ale stále na principu krasopisu z 19. století (snaha o přesné napodobení předlohy – včetně sklonu), kde se hodnotí, do jaké míry žák potlačil své individuální tendence. Kromě toho pro leváky, dysgrafiky apod. není toto písmo zohledněno, jiný styl psaní se jim

nenabízí. To není ale jediná věc, proč jsem se rozhodla navrhnout nové psací písmo.

Podstatné je, aby to, co se děti naučí, měly na celý život – aby se jim ulehčila nejen písemná komunikace, ale také aby jejich písmo bylo plně použitelné a čitelné i v dospělosti.

bs, miš

Strýček Rudolf vyrábí kozí sýry.

Comenia Script B, bez sklonu

Strýček Rudolf vyrábí kozí sýry.

Comenia Script A, bez sklonu

Strýček Rudolf vyrábí kozí sýry.

Comenia Script A, se sklonem

Strýček Rudolf vyrábí kozí sýry.

Comenia Script A, s použitím alternativních tvarových variant (f, k, y, R)

Strýček Rudolf vyrábí kozí sýry.

Comenia Script A, se sklonem psaná plochým seřízlým perem

Strýček Rudolf vyrábí kozí sýry.

Comenia Script, kaligrafická forma

Varianty písma *Comenia Script* – napsáno R. Lencovou

písmenka? výrazový vzor

ROZHOVOR S JANEM JEŘÁBKEM

Co je písmo – z pohledu grafologie?

Vedle toho, že písmo uchovává, zachycuje myšlenky pisatele, vyjadřuje a uchovává také určitý výraz jeho osobnosti, jak momentální, tak dlouhodobý. Výraz je vlastně vztah mezi prožitkem a jeho vnější formou. Nacházíme ho v nejrůznějších činnostech a jejich výsledcích nejen u lidí, ale také u zvířat – zvláště nápadné je to u základních emocí, jako je strach, vztek, radost apod. V rukopise můžeme výraz (tedy projevy individuálního prožívání) výborně sledovat díky tomu, že psaní je činnost do značné míry automatizovaná – člověk tedy na samotný proces psaní nemusí myslet, nepřemýšlí, jak vytvoří každé jednotlivé písmeno; proto se může relativně svobodně výrazově projevit.

V grafologii nejde jen o tvary písmen, jde spíše o to, že jejich forma a vůbec způsob vytváření je velmi individuální – neexistují dva lidé, kteří by stejný text napsali stejně. Jejich projev se bude lišit v nejrůznějších bodech (jako je tlak, rychlost pohybu, rytmus – znaků je celá řada). Několik málo znaků jsme schopni ovlivnit vědomě, ale spousta věcí má na svědomí naše nevědomá část. Mimochodem, také máme každý už předem určitou představu, jak asi náš písemný projev bude vypadat. (To neplatí jen u písma, ale u každého výrazového projevu – když kráčíme, očekáváme, jak bude chůze probíhat. Pokud se to nedaří, zaskočí nás to.)

Tím se pomalu dostáváme k procesu učení písma, tj. k automatizaci psaní podle nějakého vzoru...

V souvislosti s výrazem bych ještě rád dodal, že existuje také něco, co by se dalo nazvat „výrazovým vzorem“. Tento termín se zatím moc nepoužívá, ale já ho razím – studoval jsem kulturní antropologii a vidím v tom jistou analogii ke kulturním vzorům. Kulturní vzory vedou v rámci dané společnosti k předávání určitých norem chování, hodnot, způsobů vnímání, myšlení, chápání světa, chápání času a prostoru atd. Speciálním kulturním vzorem je také výrazový vzor – tedy způsob, jakým se obvykle v dané kultuře vyjadřují určité typy prožívání. Jedním z výrazových vzorů je tedy i konkrétní písmová předloha. Ale nejen ta, můžeme sem zařadit i třeba takové věci, jako je držení těla, i to se v dané kultuře naučíme a předáváme je, vypěstujeme si určitý cit pro to, co je mezi lidmi považováno za „normální“, běžné, standardní. V naší kultuře je například dodnes považován za vhodný tzv. sokolský postoj (vypnout prsa, břicho zastrčit). Aby to nebylo tak jednoduché, výrazové vzory ovšem nejen určité prožívání vyjadřují, ale i naopak – jestliže je opakovaně zaujíme, k určitému druhu prožívání nás vedou. A nejen k prožívání, také k nějaké tělové situaci, mohou ovlivňovat zdravotní stav, vedou dokonce k určitému okruhu nemocí... Výrazový vzor se danou společností šíří, ale v určité fázi může přestat vyhovovat. Například o zmíněném sokolském postoji se zjistilo, že do značné míry narušuje a omezuje naše prožívání a působí negativně na zdraví, z výzkumu, o který se opírají Masters a Houstonová v knize *Naslouchej svému tělu*, vyplývá, že pokud budeme plně a trpělivě tento vzor praktikovat, zkrátíme si život o několik let... Souvisí totiž s řadou psychosomatických potíží, např. s problémy se srdcem, krevním oběhem, trávením, s problémy s páteří atd.

Jakým způsobem tyto vzory ve společnosti vznikají a zanikají? Předpokládám, že se nedají (pokud zrovna nepanuje diktatura) jen tak podle libosti „zapnout“ a „vypnout“ – dokonce ani v případě, že se dokáže a dostatečně

zveřejní jejich prospěšnost či škodlivost...

Síla stereotypu je značná, spíš to ale souvisí s celkovou kulturní proměnou. Pokud se zveřejní dostatečně podložené výzkumy, část lidí tyto vzory postupně přestává učit a šířit – a začnou místo toho třeba nabízet nějakou alternativu. Je to ale spíš téma celkové kulturní proměny, což je velmi komplikovaná věc.

V současné době se objevila iniciativa ze strany typografů jeden z kulturních (výrazových) vzorů, školní písmovou předlohu, změnit. To se dá udělat jakoby snadno – pokud se tedy podaří přesvědčit patřičné mocenské struktury, které změnu schválí –, školy nafasují nové písmanky a hotovo. Jak ovšem o takové změně, aby nebyla neuváženou cestou do pekla, rozhodnout?

Především by měla nastat nějaká diskuze – a to hned v několika rovinách (hezky takovou reformu, která se odehrála v roce 1932, popsali Vilém Schönfeld): promyslet změny z hlediska estetického (jak by písmo mělo vypadat, jak bude čitelné) – to se myslím vcelku děje. Další hledisko je řečnicko-psychologicko-výrazové (k jakému typu prožívání daný výrazový vzor povede, co bude podporovat a co omezovat), neméně důležité je i hledisko pedagogické (nakolik se daný model bude dobře vyučovat). Myslí si, že estetická rovina je ta relativně nejméně důležitá, i když k té je schopno se vyjádřit nejvíce lidí. Nejpodstatnější naopak je otázka, nakolik diskutovaný výrazový vzor vede k psychosomatickému zdraví.

Příznačné je, že zhruba od čtyřicátých let psychologie výrazu ke změnám písmové předlohy mlčela. Kvůli tomu také skutečně došlo k přerušení poměrně zdravého vývoje – změny předlohy z roku 1954 a z doby normalizace opravdu nejsou k lepšímu. Kromě toho se vytratilo i vědomí, jakým způsobem se dá vzor proměňovat a jak o tom vůbec diskutovat, co je podstatné... to jsme jaksi zapomněli. Změny byly prostě zavedeny a společnost pasivně přihlížela.

Jak si to vysvětluješ?

Tím, že psychologie rukopisu, neboli grafologie, jako disciplína za tzv. socialismu přestala existovat. Za celou dobu u nás nevyšla (až na jedinou výjimku, kterou však nelze považovat za grafologii v hlubším slova smyslu) žádná publikace... V podstatě dodnes se autorita psychologie rukopisu ze socialistického potlačování úplně nevzpamatovala, navíc starší generace, které o grafologii věděly a braly ji vážně, vymřely. Jak už jsem řekl, pokud jde o snahy reformovat písmovou předlohu, je třeba znovu se naučit, jak o tom přemýšlet. Ten proces je pro nás opět jakoby novinkou.

Když se podíváš na starší české předlohy nebo na předlohy okolních národů – dá se o některé z nich říci, že je vysloveně špatná?

Takhle se nemůžeš ptát. Dobrá nebo špatná – to je otázka hodnot. Každá z předloh totiž podporuje určité hodnoty, a málokterá kultura, která tyto hodnoty šíří, je sama chápána jako špatná – nemá od nich totiž odstup. Velmi názorným příkladem je předválečná německá předloha. Když se na ni podíváš, zjistíš, že je velmi ostrá, hranatá a má zvětšené rozdíly délek. To je něco, co velmi souviselo s duchem doby, s národním charakterem. Písmo se na formování národního charakteru podílí; není to samozřejmě jediný vliv, ale není zas úplně zanedbatelný: Podílí se na formování způsobu prožívání každého jedince, na způsobu fungování

foto Milena Jeřábková

Jan Jeřábek vystudoval obor kulturologie na FF UK. Je předsedou České grafologické komory. Jeho *Grafologie – více než diagnostika osobnosti* (Argo, 5., rozšířené vydání v roce 2003) je v současné době nejužívanějším grafologickým učebním textem. Zabývá se také psychoterapií a ve své praxi mj. spojuje západní a východní způsob práce s tělem a s výrazem, což využívá k léčení nejrůznějších psychosomatických symptomů. V roce 2005 vydal knižní rozhovor *Sítě vnitřního umění* věnovaný převážně grafologii a psychologii.

v sociálních kontaktech, ovlivňuje hloubku našeho kontaktu s instinktivní složkou, pocit zakotvenosti apod.

Dá se tedy říci, že písmová předloha je nejen výrazem doby, ale stejnou měrou také dobu budoucí připravuje.

Ano, kromě toho, že formuje také naši současnost. Působí ve dvou směrech – jednak typické hodnoty dané kultury manifestuje, jednak působí na jejich utváření: tím, že se patřičný typ písma někdo učí a přejímá ho. Někdy se ovšem stává, že hodnoty, které písmová předloha manifestuje a utváří, nejsou společností reflektované a artikulované, společnost si vůbec nemusí uvědomit, co vlastně vyjadřuje a opakováním výrazu dále upevňuje... Pro mne jako jedince je těžké sám od sebe odstoupit a uvědomit si, co všechno vlastně vyjadřuji svým postojem, chůzí a typickými gesty – přesto je žádoucí se o sebereflexi pokoušet. Analogicky – jsme-li zainteresováni v určité době a kultuře, rovněž není lehké od ní odstoupit; toho je schopno vždy jen velmi málo lidí.

Jaké by podle tebe měla mít vlastnosti dobrá písmová předloha?

Opakuji: To bychom museli uvažovat o tom, zda naše kultura je dobrá. Co považujeme za zdravé a co za nezdravé? Je třeba dobrá orientace na budoucnost a na cíl? Není ani dobrá, ani špatná – má svoje pozitivní i negativní. Když srovnáme písmové předlohy východu a západu, zjistíme, že vyjadřují úplně jiné hodnoty. Ale to se také proměňuje, dřív byl rozdíl ještě daleko větší... Existují však určité kvality písmové předlohy, na kterých se většina psychologů výrazu shodne, a na to se mne asi ptáš... Písmo by mělo být dostatečně jednoduché a profilované (dnes pocítujeme jako nadbytečnou zdobnost – což souvisí s naším způsobem myšlení a koncentrace), další důležitou kvalitou je to, že písmo by mělo být spojitě. To souvisí s celou řadou věcí – zejména s podporou instinktivního prožívání, s kontaktem s hlubšími vrstvami osobnosti a také s hluboce zakotvenou osobnostní jistotou, sebedůvěrou. Naše osobnost má právě v instinktivní složce své

kořeny, z nichž vyrůstá, je to jakýsi základ, původní zdroj (mj. také síly a energie) a je životně důležité být s ním v kontaktu. Pokud by např. písmo bylo hranaté (tj. bylo vázáno úhly, nikoli gírlandami* – pozn. B. S.), tento kontakt by byl povážlivě narušen.

Takže nejen spojitost, ale vlastně také plynulost je žádoucí.

Ano, spojitost, plynulost a i jistá oblost. A dále vyrovnanost, vyváženost ve všech možných směrech. Např. německá předloha, o které už byla řeč, měla nepřiměřeně zvětšené spodní a horní délky – což souvisí s takovou až nutkavou aktivitou, s oddělováním nadosobních ideálů a nevědomého stínu... A také s přepětím a expanzivitou...

Na myšlenku, že nácvikem správného psaní můžeme proměnit svou vlastní osobnost k lepšímu, byla založena tzv. grafoterapie. Funguje tato metoda? Co se v tomto případě míní tím „správným psaním“? Přece jen tedy existuje nějaká ideální předloha, či se v grafoterapii počítalo s naordinováním psací předlohy „na míru“?

Grafoterapie není nic tak bizarního, jak by se mohlo zdát – je součástí terapie výrazem. Terapie výrazem má prastarou tradici a najdeme ji třeba v józe či v bojových uměních... Jestliže se určitým způsobem pohybujeme, má to zpětný vliv i na naše prožívání, to si může každý vyzkoušet. Grafoterapie však byla chápána poněkud zjednodušeně – myslelo se, že stačí změnit některé detaily, znaky. Jenže to nestačí, duše, vnitřní prožívání, se neprojevuje ani tak v jednotlivých znacích jako spíš prolíná celkem.

Klíč ke grafoterapii nejspíš nenajdeme pouze v předloze. Já sám jsem rozvinul určitý směr grafoterapie, která je ovšem založena na vědomém psaní. Psaní je, jak už jsme si řekli, do jisté míry nevědomý proces. Když ovšem začneme psát vědomě (tzn. začneme si uvědomovat, jaká je při psaní naše tělová pozice, jak přitom dýcháme, jaké máme napětí v ruce atd.), naše písmo se začne měnit. Nejde tu o kopírování nějaké vnější normy, spíš o objevení té vnitřní, každá osobnost má tu správnou

vidět věci v souvislostech

DISKUZE S EVOU LEITNEROVOU A HANOU RÁSOCHOVOU O NÁVRHU NOVÉHO ŠKOLNÍHO PÍSMÁ

foto Tvar

Hana Rásochová se grafologii intenzivně zabývá od roku 1990, diplom *Grafolog ČGK* obhájila v roce 1996. Absolvovala studium psychologie na Psychoterapeutické fakultě (SUR) a individuální psychoanalýzu (400 hod.). Od roku 1997 samostatně lektorovala kurzy grafologie, od roku 2005 se lektorsky podílí na výuce České grafologické komory. Ve své soukromé praxi se věnuje osobnímu grafologickému poradenství.

Eva Leitnerová vystudovala ekonomiku na VŠE. Grafologii se zabývá od roku 1995. V roce 2001 získala diplom *Grafolog ČGK* a od téhož roku se lektorsky podílí na výuce České grafologické komory. V grafologické praxi se věnuje osobnímu, partnerskému a personálnímu poradenství. V současné době studuje obor andragogika a personální řízení na FF UK.

Když se na návrh školního písma *Comenia Script* podíváte grafologickým okem, co vidíte? Zkusme si představit, že by se skutečně podle něho měly děti učit psát...

Eva Leitnerová: Proč ne? Já bych to klidně vyzkoušela. Písmo má své klady i zápory. Tvarově se mi líbí, je kulaté, plné, přívětivé. Připadá mi na pohled přirozenější než současná písmová předloha (ta je opravdu strašně těsná, zúžená, protažená – v sedmdesátých letech se zúžila až do skutečně nepřijemné podoby). Nové písmo je návrat k jakési proporcionalitě – je tam účelnost, zjednodušení, což zároveň vede i ke zpomalení, k větší soustředěnosti na tvar než na pohyb. Není možná úplně od věci, vrátit se k hezkému tvaru a zpomalenému pohybu. Pravda je, že provázané písmo je rychlejší, ovšem – je to dobře?

Hana Rásochová: Když mluvíš o proporcionalitě, zrovna té tady moc nevidím: všechno se odehrává pouze ve střední zóně. Do horní a spodní zóny toto písmo vyháňá jen jakési nezuživé výhonky, zatímco střední zóna je v kontrastu k nim nafouklá, nabubřelá...

A pokud jde o těsnost, sevřenost – to přece není jen otázka tvarů. Tvary, písmena, musíš také nějak spojovat (paní Lencová sama říká, že některé tvary spojovat lze). Jenže nová písmena mají jen jakési kratoučké patky, serify, jak tomu říkají typografové. Pokud bychom měli respektovat jejich úhel a snažit se o napojení, v důsledku bude i toto písmo strašně těsné, jaksi slepené. Primární těsnost je tedy vlastně nahrazena těsností sekundární...

Eva Leitnerová: Tohle je ale věc, kterou si každý zreguluje podle sebe.

To ano – stejně tak, jako v normě staré, která platí nyní. Vraťme se ale přímo k předloze jako takové a mluvmě o její proporcionalitě či neproporcionalitě...

HR: Mimořádně, také v ní, hlavně díky zakrnělým a odpadlým koncovým tahům, nejsou žádné girlandy*.

EL: Jedině snad písmeno „u“...

HR: Pozor, tam je podepřená girlanda*! A dokonce i spojování (tady je uveden příklad „e-m“) nastává úhlem*. Když něco chceš spojit s „-e“, tak co? Uděláš tady ten kratoučkový náběhový tah, a teď se musíš

dostat do úplně jiného úhlu, protože „-e“ nenavazuje.

EL: Hm, musí se trochu zlomit...

HR: Čili i v takových detailech je plynulost neustále narušovaná, bržděná...

EL: Proč ale písmovou předlohu trochu nebrzdíš? Ten úprk, překotnost. Tím vlastně argumentuje i Radana Lencová, že spousta písem je díky příliš rychlému pohybu nečitelná...

Je podle vaší zkušenosti čitelnost opravdu otázkou předlohy, nebo spíš osobní charakteristikou každého pisatele?

HR: Osobní charakteristikou, určitě.

EL: Jasně. Ale moje babička se učila ve škole krasopis, lidé si zakládali na tom, že píšou hezky, na svůj rukopis bývali i pyšní... Věřím, že by možná právě to zpomalení, zaoblení a rozšíření nové normy k čitelnosti přispělo.

Autorka však ku podivu považuje písmo *Comenia Script* za rychlejší...

EL: Plete se. Rychlejší je prostě písmo provázané, každý si to může zkusit, dokonce se to uvádí i v odborné literatuře. I starý název pro spojitě psané, „kurentní“ (z lat. *currere* = běžet), to naznačuje, že? Pokud jde o rychlost, v tom bych s paní Lencovou opravdu nesouhlasila. Souhlasím s ní ale v tom, že může být čitelnější a praktičtější...

HR: V čem praktičtější? V tom, že se děti nebudou muset učit písmo psací a tiskací? Anebo myslíš v používání toho písma? Vezmi si už jen jeho zbrždění, fragmentaci...

EL: Ano, to jsou ty zápory. Grafologie říká, že nespojitost vede k roztékání, rozkouskování... Na druhé straně pisatel nespojitě psané písmo není tak vázaný, má víc intuice, není tam ta spoutanost – zatímco extrémně spojitě psané písmo se vyskytuje spíš u lidí, kteří příliš nápadů nevymyslí, nechávají se spoutat normou...

Protože zatím máme normu spojitou, nespojitost je tedy dost výrazné odlišení se od normy. Zatímco pokud se tuto navrhovanou normu někomu v osobním rukopise podaří propojit, bude možná jako rebelie vnímáno propojení, ne?

EL: Já jsem si všimla, že spousta mladých lidí, přestože se ve škole učili psát podle spojitě psané normy, sami od sebe píšou skriptem.

HR: Ano. Ale to je jejich volba, nějak k tomu došli. To je něco jiného, než učit je tak psát rovnou.

Příliš rychlá zkratka, která by se mohla vymstít?

EL: Jak vymstít?

HR: Třeba že při výuce psaní nebudou mít příležitost pochopit, prožít, že na sebe věci přirozeně navazují, že spolu vzájemně souvisejí. Já se domnívám, že spojitě psané písmo mj. vede k tomu, vidět věci v souvislostech, k nějakému smyslu pro celek. Zatímco fragmentování naopak upírá pozornost k jednotlivostem.

EL: To je pravda. Ale těžko říct, netroufám si předvídat, co to do budoucna udělá... Možná se pletu, ale zas tak velké nebezpečí v tom nevidím. Vidím jen na pohled příjemnější písmo.

HR: Které ovšem víc pracuje s formou, na úkor pohybu.

EL: Právě. A to si myslím, že není úplně špatně.

HR: No tak pozor, zkušenost grafologie nás učí, že pohyb a forma mají být v rovnováze. Je-li pohyb potlačen, zaměřujeme se hlavně na jednotlivé, od sebe izolované formy.

EL: Dnešní doba je ale hrozně pohybová, hektická, nic nestojí na místě – je znejistující!

To ano, ale zároveň se v ní hůř a hůř hledají a nacházejí souvislosti a mnozí se o to možná už ani nepokoušejí. Není právě hledání souvislostí ta dovednost, která by mohla někomu chybět – odstraníme-li ji už i z písma?

EL: Nevím, jestli je to jenom otázka školní normy. Když je někdo cyklotým*, školní norma z něj schizotýma* neudělá. A naopak.

HR: Víš, ale trochu bych se bála toho, co může udělat dlouhodobé potlačování některých znaků a podpora jiných. Tady například vidím potlačování spojitosti, délkových rozdílů...

EL: Na to se dá odpovědět tak, že až dosud zde byla potlačována plnost a šíře. A taky to možná skutečně vedlo k úzkosti a sevřenosti...

HR: Také bych ráda viděla změnu současné předlohy – ale ve prospěch uvolnění. Když se podíváš na předlohu *Comenia Script*, tam to s uvolněním zas tak slavné není. Je taky pěkně sevřená, i když zase na jiný způsob. Už jsme o tom trochu mluvili, ale můžeme pokračovat – když se podíváš na ty kulaté plně ovály střední zóny* – to jsou kromě jiného také symboly ega. *Comenia* „řádění“ ega rozpoutává do ohromné šíře na úkor ostatních vrstev osobnosti, na úkor kořenů i přesahu. Harmonický rukopis (resp. jeho pisatel) se přece zvedá k výšinám a sestupuje do hloubek...

EL: Máš pravdu, *Comenia Script* dokonce operuje i se změnou poměru tří zón – ze současného 1:1:1 (někde se uvádí 5:6:5) na 5:8:5. Na druhé straně – horní a dolní zóny nezobrazují jen tendence jít do hloubek a k výšinám, ale také pudy a ambice...

HR: Ambice – to je pořád vztahování se k nějakému ideálu, hodnotám, k něčemu, co nás přesahuje...

EL: Ano, ale nemusí to být rovnou nějaké duchovno nebo něco ušlechtilého. Pravda je, že horní a spodní zóna dostaly na frak. Ale když se podíváš na předlohy jiných národů – já jsem si tady třeba přinesla britskou písanku*. Děti se podle ní učí vlastně velmi jednoduchá písmena s náběhy, patkami, dost se to podobá písmu *Comenia Script*. V jednu chvíli pak dostanou pokyn, aby naučená písmena zkusily podle vzoru propojit. Náhle se v místech, kde je dřív trochu uměle brzdily v rozletu malinké patky, můžou rozjet – přirozeně je to vede k napojování.

HR: To mluvíš dejme tomu o nějaké učební metodě. Ale předloha, norma je ve výsledku spojitá, zatímco *Comenia* nikoliv. Když o tom přemýšlím, vlastně jsem se s žádnou nespojitou předlohou nesetkala (nechceme-li mluvit o jiných písmech, než je latinka).

EL: Němci se učí v písankách jak psací, spojitě psané, tak i skript. Je ovšem fakt, že náběhové tahy jsou jak u Britů, tak u Němců mnohem víc provázané.

HR: Mně je divné, že má paní Lencová potřebu ve svých materiálech neustále zdůrazňovat prospěšnost a úžasnost zjednodušení – jaký klade důraz na to, aby se ty ubohé děti už konečně nemusely učit psací i tiskací písmena. Nechápu. Proč by se to nemělo učit?

co nová školní předloha neumožňuje

Světlana Francová

V rozhovorech s autorkou nové psací předlohy, v novinových článcích představujících Comenia Script, v internetových diskuzích jsem se dočetla mnoho důvodů, proč je nové písmo užitečné: je údajně snazší k osvojení (zejména pro děti s vývojovými poruchami učení), snad úhlednější, jeho zastánci věří, že i při používání dospělými si udrží svou čitelnost a úpravnost.

Tím, že vychází z renesanční předlohy, vzbuzuje naději i ke „znovuzrození“ strnulé a extrémně zúžené stávající předlohy, a slibuje tak vplynutí do nové, počítačově řízené moderní doby, která nemá ráda zbytečnosti (rozumíme klíčky v horních a dolních délkách, spojený tah apod.). Podíváme-li se na věc z hlediska grafologického, přesněji řečeno z hlediska psychologie výrazu, ze které moderní grafologie vychází, otevře se nám odlišný pohled na věc.

•••

Pohyb symbolicky i výrazově zrcadlí prožitkovou rovinu naší psychiky. Zkusme si představit rozmanité výrazové charakteristiky pohybu: jednotvárný a napjatý pohyb pochodujících vojáků, bloumavý a tápající pohyb opilce nepravidelně křivujícího chodník, zkusme zachytit, jaký má průběh uvolněné a přesto přesné cvičení mistra taj-či a odlišme ho od křečovitého záchvatu epileptika, a naposledy: vybavme si vlastní pohyby, jsme-li např. schvácní chřípkou a bez energie se ploužíme ochablými šouravými krůčky po bytě. Každý z uvedených pohybů, resp. jejich dojemové charakteristiky můžeme zachytit i v písmovém pohybu, pak „přeložit“ díky porozumění výrazu do psychologické řeči a popsat tak způsob, jakým pisatel prožívá (ve stejném gardu a zjednodušeně): vojáčky strnulý pochod odráží emocionální nepřístupnost a přísné sebezvládnutí, v neřízeném ospalém pohybu chybí výraznější schopnost sebeuvědomění a psychologického řízení, kontinuální a plynulý „taj-či pohyb“ je umožněn emocionální vyvážeností a celkovou souladností pisatele, naopak emocionální konfliktnost a vnitřní rozpornost „rozkolísává“ psací pohyb až do křečovitosti a útlum pohybu je projevem emocionálního odlivu či vyprázdnění.

U psacího pohybu, který není příliš spoután formou a uchovává si svou pružnost a uvolněnost, také můžeme zachytit jeho rytmus. V takovém pohybu pak vnímáme přirozenou pulzaci, písmo jako by dýchalo anebo bylo zlehka nesenou plynulou melodií. Pisatel takového písma je v kontaktu se svou přirozeností, je autentický (jeho vnější projevy jsou v souladu s jeho prožíváním) a celistvý (nerozvíjí jen určité části, např. společensky oceňované, ale zahrnuje do svého prožívání i instinktivní moudrost a dostává se do kontaktu s hlubokou duší), je schopen nasměrovat své životní kroky k vlastní seberealizaci, zážitku naplnění a smysluplnosti.

Ve vyváženém písmu je zachována dynamická i statická složka, tj. pohyb i forma (tvar písma) – obě se doplňují a vzájemně vyvažují tak, aby nedocházelo k ustrnutí v jednom extrému (převaha pohybu, nebo formy). Jak asi čtenáři už správně tuší, ve vyvážené osobnosti se děje analogicky něco podobného: stabilizující a „ukotvující“ aspekty naší psyché vytvářejí stálost a pravidelnou pulzaci v prožívání, dynamické a fluidní procesy naproti tomu umožňují změny, obnovu a přizpůsobení se novému.

•••

Jak s tím vším souvisí školní předloha? V symbolickém slova smyslu je školní předloha jakýmsi modelem, esencí kulturu a společnosti očekávaných požadavků, které se v rámci socializace předkládají vyvíjející se osobnosti k osvojení. Z hlediska duševní rovnováhy a celistvosti jistě není žádoucí (a bez sebezpečení ani možné), aby osobnost přijala veškeré požadavky společenských norem a konvencí. Jako moudrý rodič netrvá na tom, aby dítě dodržovalo beze zbytku veškerá společ-

enská pravidla v extrémní podobě, ale spíše pomáhá dítěti, aby vrostlo do společenských rolí a uchovalo si přitom svou osobitost, tak ani moudrý učitel netrvá do krajnosti na písmu provedeném bez odlišnosti od vzoru. Poté, co si dítě bezpečně osvojí tvary a zautomatizuje pohyby, které je vytvářejí, nechá je nalézt si při psaní svou jedinečnost. Dítě si může podle vlastních možností a tendencí písmo zjednodušit, upravit sklon, velikost, šíři, nalézt vyhovující proporce jednotlivých částí písmen. Učitel dítě nechává přerušit tah tam, kde je příliš obtížné navázat dalším písmenem nebo pro napsání diakritiky, dává mu volnost v záměně tvarů, které mohou být více přímochaře úhlovité anebo se změkčí do podoby splavnější girlandy (psací písmeno *n* pak může mít podobu psacího *u*).

A jsme u úhelného kamene této úvahy, resp. základní námitky vůči nové předloze: V době náviku školní předlohy je dítě nejvíce disponováno rozvíjet jemnou motoriku a osvojit si (opakováním si zautomatizovat) spojovací pohyby, návaznost a plynulost tahu a dospět tak při náviku psaní k tzv. slovnímu (posléze dokonce i větnému) impulzu ke psaní (tedy stačí pomyslet na slovo/větu a mozek reaguje komplexním pohybovým vzorcem pro napsání celého slova/věty najednou bez toho, abychom si museli uvědomovat psaní každého písmene zvlášť). Je tedy poměrně snadné si představit situaci, že dítě, které si kvůli předloze, soustavně oddělující a přerušující pohyb, tyto slovní/větné impulzy nikdy neosvojí, se k možnosti přirozeného spojování a navazování už nikdy ani nepřiblíží, poněvadž mu zůstane nedostupné a cizí.

Co se tak kardinálního, abychom o tom museli veřejně debatovat, poté přihodí? S jistotou víme:

– že dítě v klíčovém a neopakovatelném okamžiku svého vývoje přijde o příležitost osvojit si osobité, spontánní a vnitřně bohaté sebevyjádření pomocí vlastního písma bez vynuceného zastavování, přerušování, oddělování (objevuje se mi v této souvislosti obraz tanečního páru, který je nucen tančit na železničních prázdcích);

– že výraz působí oboustranně – na jedné straně uvolněné, hladké a živě splavné pohyby zrcadlí nerušené psychologické procesy (nejen např. emocionalitu, resp. schopnost uvědomovat si vlastní emoce – což je jeden ze znaků emoční inteligence –, ale i myšlenkové procesy, kontinuitu a návaznost myšlení), na druhé straně jsme výrazem kolem nás ovlivňováni, jsme-li ve společnosti emocionálně zmrzlých lidí, máme tendenci se na tuto atmosféru ladit a omezovat plnost svého prožívání, a naopak pustíme-li si melodi, která má v sobě prostorovost, volnost, plynulost, přirozenost, pomůže nám to uvolnit se ze stresu a napětí.

•••

Záleží na nás, jaký výrazový vzor dětem nabídneme: zda bude z hlediska psychologie výrazu následováníhodný a z hlediska psychologického rozvoje osobnosti žádoucí, zda bude zrcadlit soulad mezi přirozeností subjektivního instinktivního světa v našem nitru (písmový pohyb) a záměrnou, společensky ovlivněnou sebereprezentací (forma v písmu). Písmo *Comenia Script* tuto příležitost k jisté žádoucí změně bohužel nenaplnilo. Kvůli redukci písma na kosturu formy bez významnější možnosti jednotlivé tvary spojit do souvislého celku porušuje základní rovnováhu mezi pohybem jako měnícím se procesem naší identity a formou coby její tendencí k soudržnosti a jednoznačnosti, a to nešťastně, ve prospěch formy. Ta je sice vnějškově líbivá (totiž plnější než stávající školní předloha), ale bohužel ponechává svou neproporčností největší „hmotu“ písma ve střední zóně (jednoplásmová písmena, např. *a, e, o*) a vytváří tak výraz jednostranné nevyváženosti, zbržděné a utlumené staticčnosti a holé skeletovitosti.

Zásadní otázkou k zamýšlení tak zůstává: Chceme rukopis degradovat na pouhou náhražku počítačového písma, či zachovat do budoucna jako zcela jedinečný způsob sebevyjádření, v němž se prolíná lidská přirozenost s všestrannou kultivovaností?

Autorka je grafoložka a lektorka České grafologické komory

krasopis versus užitkové písmo

Helena Baková

Když se děti učí v první třídě psát, napodobují školní předlohu písma. Snaží se o krasopis. Obsáhnout v psaní tři zóny, tj. horní a dolní smyčky písmen a střední pásmo, a propojit je může být zprvu náročné. Krasopis je ideál. Ideál zahrnující relativně proporcionální vyváženost duchovní, duševní, tělesné a pudové stránky osobnosti člověka. Každý se krasopisnému ideálu přibližujeme svým osobitým způsobem, někdo jej zjednoduší, jiný přidá něco navíc.

Návrh nové školní předlohy předkládá již písmo zjednodušené na základní tvar tiskacích písmen. Horní a dolní smyčky jsou zredukovány na hubený dřík, písmena ve slovech stojí vedle sebe, nikoli pospolu, a zabírají převážně střední zónu (velikost malého písmene *a*).

Uvázíme v hlavě?

Představme si hlubokou temnou noc a vzápětí slunečný den v plném jasu. Bez svítání. Bez stmívání. Tma náhle střídá světlo. Zkusme se nadechnout a zadržet dech, vydechnout a zadržet bezdech. Bez plynulosti, bez rytmického pulzování. Přirozená návaznost je nekoná. Podobně to může být s nespojitostí v písmu v návrhu nové školní předlohy. Písmena se ve slově nespojují, pouze přiřazují, anebo se náhodně spojují, jen když to vyplyne z posunu lokte po podložce. Jako bychom se tak už odmala učili věci vnímat odděleně a všimali si spíš rozdílů než shod. Tříští se rytmická propoje-

nost v nás, přirozený soulad sama se sebou. Méně jsme v kontaktu se svými pocity a prožíváním. Uvázli jsme v hlavě a svá srdce opustili...

Nechť zkvétají naše pragmatická Ega!

Návrh nové školní předlohy předpokládá, že pro psací písmo je nejdůležitější střední výška. Klade důraz na význam střední zóny písma. Učíme se tedy jako děti psát bez horních a dolních smyček písmen. Sami sebe tak stěsnáváme do reality praktické každodennosti. Symbolika střední zóny jako by nás totiž vyzývala: přizpůsobme se požadavkům doby a společnosti! Buďme rychlí, výkonní, produktivní, efektivní, praktičtí, multifunkční. Jednejme účelně, věcně. Nezapomínejme se zbytečnostmi, zracionalizujme a zjednoduše svou činnost. Nezdružujme se neúčelným. Buďme skeptičtí ke všemu, co zavání spiritualitou, duchovností, nezužitkovatelnou krásou.

Nevěřme snům či báchorkám o nevědomí a archetypech. Potlačme svá niterná přání, city a pudová hnutí. A budujme si pozici ve sféře každodenního společenského života. Necht' převálcováním našich niterných živoucích Já zkvétají naše pragmatická Ega!

Vracet se zpět na základní účaři

Na kosturu zjednodušené tiskacího písma, bez smyček, volné dřiky, které nás nenutí „vracet se zpět na základní účaři“ – to slibuje návrh nové školní předlohy. Dejme dva ilustrativní příklady, i za cenu, že jsou příliš zobecněné a zjednodušené:

Mějme ručně psané písmo dvou lidí. Rukopis A je psán psacím písmem se smyčkami nahoře i dole. Rukopis B písmem tiskacím, skriptem, bez smyček. Představme si člověka, který se vyjadřuje věcně, strážlivě, racionálně, zachovává odstup, neprojevuje, co cítí, je korektní, zdvořilý, odtazité a méně vřelý. A vybalvme si druhého, který je srdečný, spontánní, osobní, přirozený, sám za sebe, umí se naladit na druhé. Komu patří písmo A, komu B? Které je spíš odtazité, které osobnější? Který pisatel je citový, zakořeněný, nachází jistotu sám v sobě, „vrací se z hlubin svého prožívání zpět do vědomí“ a propojuje tak ratio

s emocemi? A který spíš hledá jistotu jen ve svém intelektu, spoléhá na rozum?

Zdnalivě nadbytečnosti

Přes uvedené výhrady chápou, že se autorka návrhu nové předlohy snažila vyjít vstříc tzv. požadavkům doby. Předloha klade důraz na racionalitu, myšlení, užitnost, efektivnost, funkčnost, věcnost atd. Je-li rychlejší než spojité písmo, jak tvrdí autorka, nelze zřejmě pojmát zobecněně, spíš bude mít vliv individuální zaměření pisatelů. Mnozí lidé jistě novoty v psaní přivítají. Pro mě osobně má návrh písma hodnotu spíš jako grafické či kaligrafické dílo. Nejsem zastáncem, aby figuroval pro psaní dětí ve škole, byť coby vzor co nejvolnější. Z mého pohledu totiž příliš podporuje jednostrannost existence v dnešní uspěchané době. A vytrácí se kvality zdnalivě nadbytečné a nepotřebné, jako například krasopis.

Když se dítě učí okleštěným tiskacím formám písma, učí se zredukované podobě života. Zjednodušovat lze, je-li z čeho ukrajovat. Co může dítě v sobě kultivovat, k čemu se vztahovat, když odmala vidí jen základní kosturu? Vždyť písmo není jen užitkovým nástrojem technokratů, ale slouží i básníkům...

Autorka je grafoložka a lektorka České grafologické komory.

hlas lidu

Pokud jde o vox populi, internetová fóra pod jednotlivými příspěvky, které se týkají písma Comenia Script, nabízím několik postřehů: Hlasy jednoznačně nadšené působí (zvolenými jazykovými prostředky, zvládnutím pravopisu atd.) o něco méně gramotně než hlasy nesouhlasné. Bezvýhradně pro jsou rodiče leváků, dyslektiků a dysgrafiků, leváci, dyslektici a dysgrafici sami a pak ti, kteří „píší skoro taky tak“ – ergo je to správné a není důvod, proč by se tak nemohl učit psát také zbytek národa. Argumenty proti jsou o něco rozmanitější, mnozí diskutéři se snaží hledět dál než na vlastní rukopis či pohodlí svých dětí. (Záměrně vynechávám ty diskuzní příspěvky, které se týkají licence a „kolik to bude stát“ – to necht' probírají jiná periodika či instituce.) Obě strany se s oblibou dovolávají zdravého rozumu, strana souhlasná také vanutí doby (ve smyslu pokroku), někdy se snaží zahanbit protistranu obviňováním ze zpátečnictví („současná předloha je už moc stará“), ze strachu ze změny apod. Strana nesouhlasící vidí naopak ve zjednodušení příznak úpadku kultury a myšlení (zpitomení, zploštění), v případě zavedení písma nebezpečí dalšího prohlubování tohoto úpadku.

Dovolím si ocitovat ty úvahy, které mi připadají typické nebo něčím podnětné. Je sympatické, že někteří diskutéři se vzdor internetovým zvyklostem podepsali celým jménem. bs

www.ct24.cz

Vlasta Klekerová, 7. 2. 2010: V době, kdy dyslektici ve škole nemusí psát diktáty, stačí jen doplňovat písmenka do textu, u maturit mohou použít počítač na písemku z češtiny, kdy lidi vymýšlejí, jak by přístroje za nás zapsaly mluvené slovo, kdy ve škole musíme být anđělsky hodní na sebevětšího aroganta a notoricky líného hlupce, nevidím důvod ke změně písma. Za prvé – píšu psacím písmem denně, přestože používám stejně tak denně počítač. Vyzkoušela jsem ten nový zážrak, a zatímco to naše psací písmo (staré dobré známé) „plyne jako voda“, to nové se zadržuje jako koktavý v řeči. Co vypadá jednodušší, nemusí jednodušší být. Krom toho přece každý člověk má v písmu svůj osobní vývoj a najde si (především v období dospívání) svůj styl... A za druhé – co vy, odborníci grafologové? Co byste z nového písma dokázali vyčíst? Trend naší doby, na nikoho a na nic se nevázat, sebe-středního egoismus má zelenou. Uhlazená plochost osobnosti. A za třetí – písmo není jen o potřebě vyjádřit informaci, ale také o umění, o rozvíjení citu pro krásu. Kdo škrábe, toho nepřeučíš, kdo je líný, toho nenaučíš. Ohledně písma je třeba změnit jen jeho hodnocení ve školách. Neřešte, jestli dítě „krasopíše“, ale řešte, proč i vysokoškoláci běžně píší v textu (ať ručně nebo na počítači) tak nechutné gramatické chyby... Ostatně zajímalo by mě, jak jsou na tom v ministerstvu. Jak to vidím, tak zítra přijdou s novým znakem pro tvrdé y a pro měkké i tak, aby vypadalo skoro stejně, to jako třeba aby se necítili diskriminováni žáci méně nadaní... Ono dneska se tolik dbá na tu psychologii, že ano. Radši kdybyste podporovali rodiny, aby (ubitě byrokracií a marketingovou módou) MĚLY NA DĚTI ČAS a prostředky (a tím pádem i klidné nervy), tam je totiž kořen vši lidské retardace. Dej Bůh, ať v naší zemi přežije „zdravý selský rozum“.

Ach jo, 7. 2. 2010: „Současná psací písmo totiž děti v životě prakticky nepotkají.“ No, kdybyste se nad tím trochu zamysleli, tak zjistíte, že to je právě důvod, aby se neměnila jeho forma. Proč vyhazovat peníze za reformu něčeho, co už se nepoužívá? Tak ať si aspoň dokážou přečíst, když narazí na staré písemnosti. Dále je také poněkud sporné „ověřování“ na školách. Ve skutečnosti již není možnost se pak vrátit k původnímu písmu a ponechat stovky „blběčků“, kteří jako jediní nebudou rozumět původnímu písmu.
Lee, 9. 2. 2010: Řada právních kroků a smluv je stvrzována podpisem. Bude podpis tiskacím písmem (protože nic jiného to není) stejně průkazný, jako podpis psacím? Myslím, že podpis tiskacím písmem by se dal zfalšovat podstatně jednodušší než podpis psaný psací. Další, na co se zapomíná, výuka psacího písma učí děti i něco jiného než psací písmo, ovlivňuje jejich mozek, učí je soustředit se, spojovat si abstraktní myšlenky s ruční činností, učí je i manuální zručnosti. Budou se děti učí dvě tiskací písma, nebo jen jedno? Pokud se budou učit jen jedno, nepostihne to nějak jejich duševní vývoj? Již dnes mladá generace v průměru téměř nečte (není-li k tomu donucena ve škole), nyní nebude ani psát. Z kulturního národa se pomalu stává národ negramotů a nevdělanců, smutné je, že se na tomto procesu přímo aktivně podílí MŠMT.

Občan 2 junior, 8. 2. 2010: „Odborníkům“ v pedagogice navrhuji: uče prosím rovnou děti rozeznávat pouze písmenka, nikoliv psát! Každé dítě již od 1. třídy se tak bude učit pouze „klapat“ na klávesnici! To je přeci budoucnost! A také bezduchost, primitivismus a papouškování!
S, 8. 2. 2010: A co navazování? Já osobně tedy taky nevážu úplně všechna písmena, ale tohle je trochu moc, ne? Vůbec si nedokážu představit, jak by asi musela vypadat moje ruka, kdybych touhle hrůzou musel napsat 5stránkovou slohovku. Vždycky jsem si myslel, že psací písmo bylo vymyšlené tak, aby se psalo co nejnáděněji a nejplynuleji. Mám trochu obavu, že tohle je posun k tomu, aby se lidé odnaučili psát úplně. Vůbec bych se tomu nedivil, když bych musel psát každé písmeno zvlášť. To už rychleji píšu na počítači.

www.rvp.cz

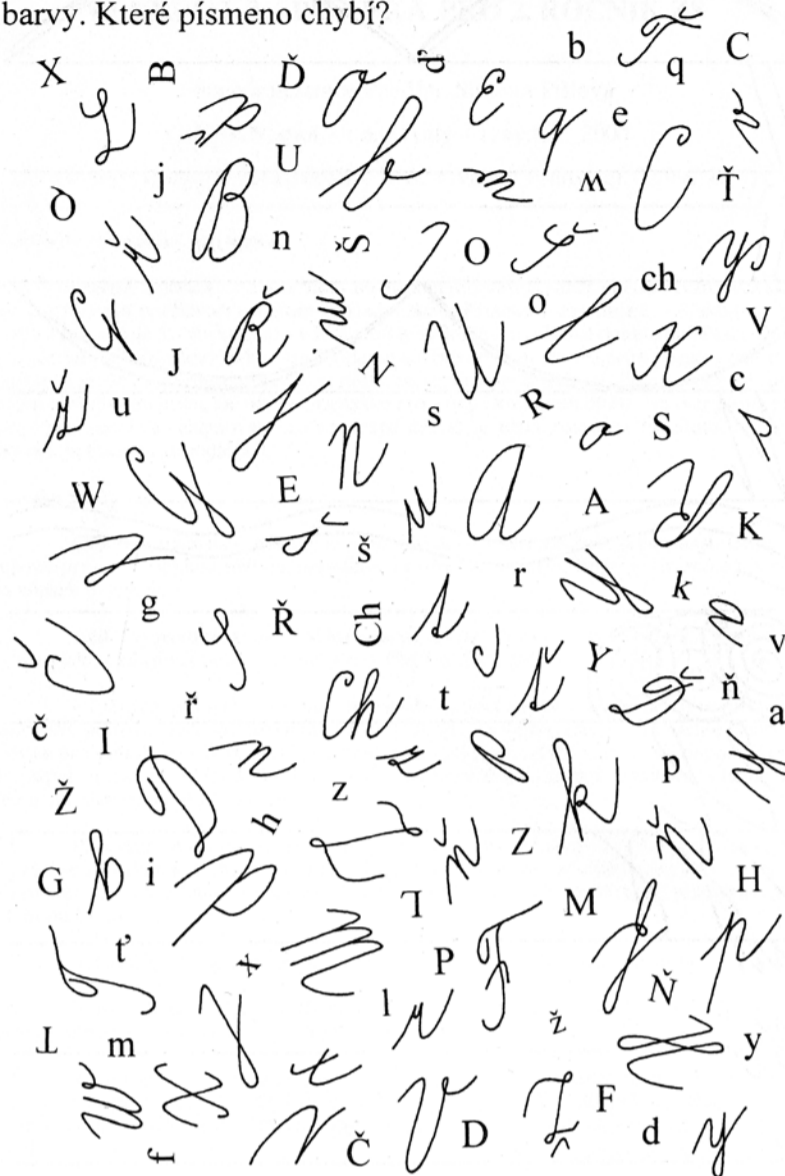
Pavlna: (...) Je mi to fuk. V psacím písmu nevidím jen to psaní, ale také nácvik grafomotoriky, lehkého držení tužky/pera, uvolněné zápěstí... Díky psaní se děti učí pečlivosti a soustředění. Hm, tak budeme dělat více grafomotorických cvičení a trénovat soustředění na jiných věcech. A jestli to zamezí psát dětem „jako prasátka“? Myslím si, že ne. Vždyť se podívejte, jak krásně děti píší v 1.–2. ročníku a jak to nejde přečíst v 5. ročníku. No, tak to nepůjde přečíst už ve 4. ročníku. A nebo se to posune a kurzy luštění hieroglyfů budou trénovat učitelé na 2. stupni. Sáháme si do svědomí – když jsme si zapisovali přednášky na střední a vysoké škole, jaké písmo jsme zvolili, pokud jsme to chtěli všechno stihnout? PSACÍ! Protože na sebe písma navazují, jdou plynule... Ale slyším hlasy, že se už nestuduje s blokem, ale s notebookem. Pak je to ok a začneme od 3. ročníku vyučovat psaní všemi deseti. Aby se dosahovalo rychlosti, která bude smysluplná.

www.rodina.cz

[Anonym] 30. 11. 2008: Myslím, že by to především strašně moc ulevilo dětem. Já o tomhle vůbec nevěděla, a zrovna dneska jsem o tom mluvila se starší dcerou – mladší je tak na hranici dysgrafie, fakt hrůza, pro ni by to bylo vysvození, nemusel přemýšlet nad neelogickým napojováním divných písmenek, nemluví o tom, že takhle se prvňáci musí učit dvojí písmo – tiskací a psací. Kdyby měli jen jedno, je to o hodně jednodušší myslím právě pro ty děti, který mají v současné době problém – ať s psaním, nebo se čtením, prostě by toho měly mít. A to nemluví o tom, že můj australskej expřítel po mně nebyl schopen přečíst tím naším písmem ani slovo. Byl zvyklý psát písmem odvozeným od tiskacího a na kličku a vlákný koukal jak puk.

Martin, 29. 3. 2009: Já už podobným písmem píšu dávno, vzniklo to u mne samo od sebe a nyní jsem velice překvapen, jak je „moje“ písmo podobné Comenia Scriptu. Upozorňuji, že psacím píšu taky hezky, ale tohle „moje“ písmo je mnohem úspornější, píšu jím rychleji a navíc je na první pohled čitelnější. Ministerstvo školství bylo vždycky konzerva-

Spoj všechny čtyři tvary stejného písmene. Snaž se, aby se čáry příliš nekřížily. Pro přehlednost můžeš použít různé barvy. Které písmeno chybí?

2

Stránka z písanky pro 2. ročník ZŠ – písmová předloha ze 70. let 20. století

tivní a bálo se inovací. Dokud budou o výuce rozhodovat úředníci a ne odborníci, nelze žádné změny seshora očekávat. Dodnes na některých školách zakazují kalkulačky, zatímco ve světě už si nosí děti do školy vlastní počítače.

Líza, 11. 2. 2010: „Vázané psaní slova má však jiný, pro analyticko-syntetické myšlení, čtení a rozumění textu, dokonce důležitější význam.“ A já furt, proč jsou ti anglosasové a amíci, kteří píší od malička jen malým tiskacím, tak omezení, čtenářsky negramotní a analyticko-synteticky naprosto neuvažující chudáci. (Smajlík.) Možná líp, než hloubat nad filosofickejma souvislostma kliček v psacím písmu, je použít selskej rozum.

Musil, učitel, 12. 2. 2010: Milá Lízo, ani mně nejde o kličku. Chtěl jsem jen naznačit, že „selskej rozum“, v dobrém slova smyslu, mohou mít dobří rodiče a ve výchově se chovat jako perfektní profíci. Ale musíte mi dovolit, abych nesouhlasil s tím, aby moje dítě „operoval chirurg na základě selského rozumu“. Problém je opravdu ve způsobu vedení a hodnocení dítěte v počátečním čtení a psaní, ve vedení čáry a použitých prostředcích. V cíli pak je můj malý písářiš jedno, ze kterého „století“ použili tvar písma. Jednou větou bych si dovolil upozornit: „Tak jako grafolog člověka z písma poznává, tak učitel písmem člověka formuje...“

Karel Fous, 15. 2. 2010 Naprosto souhlasím s panem Musilem (nejsem učitel). Problémy prvňáčků nezpůsobuje vzor písma, ale jeho výuka. Děti s omalovánkami pracují méně než před lety, nácvik tahů, který před lety trval několik týdnů, se „zvládne“ za měsíc, výuka písma se opouští, ledva děti zvládnou písmo jakž takž napsat. Výuka psaní postrádá metodu, rodiče s dětmi doma psaní neprocvičují, nepožadují kvalitní úpravu úkolů a učitelé rovněž ne. Grafická úprava je od 3. třídy zcela opomíjená, takže děti nemají zpětnou vazbu,

zda píší hezky nebo ne, ačkoliv nejsou natolik psychicky vyspělé, aby to byly schopné posuzovat samy (většinou chtějí psát „dospěle“). Většina příspěvatelů zde je rozhodně pro. Jenže pro co? Problémy nezpůsobuje, co se učím, ale JAK se to učím. Takže změna vzoru písma neřeší zásadní problém, a tím je skutečná výuka psaní, trénink, výcvik, někdy až dril. Je to stejné, jako když někdo chodí do hudebky a musí cvičit, cvičit a zase cvičit. Asi nikdo si nepředstavuje, že se děcko naučí stupnice a pak se samo bez učitele učí preludovat Chopina na klavír. Je to tvrdý trénink, jeho odměnou je později krásný koncert. To samé mají sportovci, tanečníci a baletky. Nikoho nenapadne, že když necvičí a výsledky jsou špatné, tak vyhodím klavír, koupím nový a hned se bude hrát lépe. Nebo jinak, jestliže nepíší na klávesnici všemi deseti, není to chyba klávesnice ani fontu, ale moje, protože jsem se to nenaučil. Na to stačí fakt selský rozum. Nové písmo je totální ústřel, chyba, která – pokud se zavede – způsobí, že budoucí generace budou odříznuty od minulých generací (budou de facto pologramotné). Doufám, že vyhraje zdravý rozum a ne kulíšárna jedné vyukandy a lenost ostatních.

Facebook: Nechceme zrušit psací písmo – chceme, aby naše děti uměly psát

Martina Moudrá: Hlavně mě děsí sporná odborná způsobilost reformátorů. Absolventi VŠUP (zde studovali i autoři Comenia script Lencová, Brousil a Štorm) své všeobecné vzdělání často končí již na základním stupni (po ZŠ přecházejí např. na konzervatoře; pan Brousil se např. vyučil opravářem letadel...). Tím je jejich všeobecný rozhled velmi omezen, přestože ve svém uměleckém oboru (zde design) jsou jistě špičkoví. Písmo však nemá jen estetický rozměr!!!

alternativní norma

Dosud jsem předpokládal, že spojitě psací písmo vzniklo proto, abychom se na rozdíl od středověkých mnichů nemuseli s každým písmenkem malovat zvlášť, abychom se míň nadřeli a psaní bylo plynulejší – zkrátka aby nám psaní rukou takřka jící odsejpal. A teď se dozvídám, že je tomu snad dokonce naopak, že nás spojitě písmo zdržuje... Ale budiž; v tom, co zatím kolem nové předlohy Comenia Script její zastánci napsali, se zračí podstatnější zádrhel, který souvisí, myslím, obecně s atmosférou českého veřejného života.

Na jedné straně zde bobtná to, co někteří filozofové označují jako *neonormalizace*, na straně druhé samozřejmě stále doutná přirozená touha z té byrokratické a klientelisticke pasty uniknout. I odkazující na nepřijatelnou totalitní minulost, deklarujeme svůj odpor k normám a hlásáme lásku k pluralitě a svobodě. Žel, tuhle naši lásku neodnášejí normy zplozené neonormalizačními mocnostmi (ty si dají setsakramentsky pozor, aby nebyly kráceny), nýbrž křehké normy, které jsou nutné k životu i v té nejliberalnější společnosti.

V souvislosti s písmem Comenia Script se často mluví o alternativě. Vypadá to děsně svobodomyslně – každý si bude moci vybrat. Jen se tak trochu zapomíná, že když se děti učí psát, učí se takovou normu, jejíž smysl a největší pozitivní hodnota tkví právě v tom, že platí pro všechny stejně. Individuální odchylky a jejich krása, popř. ohavnost bez normy prostě neexistují.

Čist tištěné písmo a čist spojitě psací písmo – jak ví každý elementarista – jsou dvě poměrně odlišné disciplíny. Písmo Comenia Script jednu z těchto disciplín ruší, neboť tvary psacího písma jsou v něm nahrazeny tvary písma tištěného. Zavedení Comenia Scriptu do škol dětem sice ulehčí práci, ale rozhodně je nezabaví normy, protože pro ty, co se naučí číst a psát pouze podle této předlohy, se stane spojitě psací písmo nečitelným (odhaduji, že jen ti bystřejší ve vyšších ročnících budou spojitě psací písmo schopni klopotně slabikovat). Naopak ti, jejichž paní učitelky svobodně, alternativně na novotu nepřistoupí, se sice spojitě písmo psát a číst naučí, ale budou ho moci používat leda tak jako osobní tésnopis anebo tajnou šifru pro podobně zasvěcené, nikoli jako obecný komunikační kód. Z veřejného prostoru v takovém případě bude muset spojitě psací písmo pravděpodobně zmizet (nejlépe na základě nějaké nealternativní vyhlášky), neboť úředníci, listonošové a další lidé, pro jejichž práci či život je nezbytná znalost

rukou psaného textu a kteří byli vyškoleni podle nového „modelu“, si se spojitým písmem více či méně nebudou vědět rady (a nebudeme je kvůli tomu přece diskriminovat). Zbývá pak ještě poslední možnost – že se všichni naučí oboje, nebo že se písmo Comenia Script budou někteří učit navíc, jako bonus, vedle povinného písma spojitě. Kde je pak ale ono vzývané ulehčení?

Proto se odvažují tvrdit: Comenia Script se buď zavede jako norma, anebo nezavede – nic mezi tím není. Nelze jezdit automobilem po silnici chvilku vpravo a chvilku vlevo. Nelze mít alternativní normu – to je sousloví jak z Máchy: *zbořené harfy tón, ztrhané struny zvuk, mrtvé milenky cit*. Že bychom zavedli i alternativní oxymoron? Kdo si při zkoušení nevzpomene na *mrtvé milenky cit*, bude moci alternativně odpovědět *živé milenky cit?*

Snaha o zavedení písma Comenia Script odpovídá dobové atmosféře ještě v jedné věci – a sice ve spektakulární morálnosti. Je příznačné, že jeho zastánci argumentují mj. ohledem na dyslektiky. V populaci zemí s relativně fonetickým pravopisem jsou 2–4 % dyslektiků (v širším slova smyslu). Je opravdu nutné stlačovat děti na společný jmenovatel určený tak malým procentem? Výsledek totiž bude jediný: snížení úrovně všech (v daném případě všeobecná neschopnost plynule číst spojitě psací písmo, ale nejen to, jak lze zjistit na jiných místech tohoto čísla *Tvaru*). Ostatně v tomto punktu nejde jenom o písmo Comenia Script, to je pouze malým kamínkem. Jeho tvůrci si to zřejmě ani neuvědomují, ale jejich nová školní předloha krásně zapadá do obludné mozaiky jménem *reforma českého školství*. Teď už jen čekám, kdy někdo přijde s nápadem (ovšemže úžasně morálním) učit malé děti nikoliv chodit, nýbrž jezdit na invalidním vozíku – protože se přece rodí i takoví, kteří se kvůli handicapu chodit nikdy nenaučí.

Lubor Kasal

abcdefghijklmnopq
rstuvwxyz 1470689532
ABCDEFGHIJK
LMNOPQRSTU
VWYIX

připustné tvary v individuálním písmu na vyšším stupni: a b c d f g h k o q s z
A B B C F G K L M N P Q R S T Z
obližnější spoje: n a n a n o n o o a o a o v n a n a
n o n o n c n c o v n v o e n e o z n z s e s e s a s a
s o s o s g s g j a j a j e b a b a b d b d b o b o b z b v
b e b e b r b v b s o b v b A l B a B a B a B o B o B o
D o D o D a D a I d I d I d I v I v O l O l

Vilém Schönfeld (1909–1944), jeden z klasiků a zakladatelů české psychologie písma (zahynul v koncentračním táboře; jeho *Učebnice vědecké grafologie*, jejíž rukopis zachránil a později vydal Pavel Eisner, se dodnes považuje za jedno ze základních děl grafologické literatury), popisuje zájem společnosti o přípravu reformy písmové předlohy v roce 1932 takto:

Po nabytí politické samostatnosti roku 1918 reformátoři písma své úsilí obnovili. Pro československou školskou reformu bylo příznačné, že ze všech předmětů bylo nejvíce zreformováno psaní. Čeští reformátoři vyšli z vědeckých grafologických prací Roberta Saudka a usilovali o reformu psaní na podkladě psychologických a fyziologických pokusů a výzkumů. Školské úřady, učitelé i veřejnost sledovaly tyto snahy s nevšedním zájmem. O pedagogických a didaktických otázkách tohoto vyučovacího předmětu byla zveřejněna četná díla, věcí se s velkou pozorností zabývaly pedagogické časopisy a později začal pro písmo a jeho didaktiku vycházet i zvláštní časopis. Výrobci psacích per dostali nový podnět, takže za první republiky měly školy na vybranou téměř 100 různých druhů per. (...)

Psanému, kreslenému a typografickému písmu se věnovali mnozí vynikající umělci. O velkém zájmu o tento vyučovací předmět v letech 1926 a 1927 svědčí i písmové závody na školách s českým vyučovacím jazykem. Komise posoudila 14 000 rukopisů.

Roku 1930 byly vydány učební osnovy, které se starým „krasopisem“ nadobro skoncovaly a zavedly označení **psaní**. Roku 1932 byly vydány normované tvary latinky, o nichž se v konečných učebních osnovách píše, že jsou na prvním stupni závazné, ale později je možné u normalizovaných tvarů připustit dobře čitelné odchylky. Nejen ve vyučovacím předmětu „psaní“, ale i ve všech ostatních předmětech bylo kontrolováno správné používání předepsaných tvarů, na vyšších stupních pak i čitelnost osobního písma. Individuálnímu vývoji bylo tedy ponecháno široké pole. Téhož roku byly na československých obecných školách zavedeny normalizované psací sešity a odstraněno složité linkování. (...) Normalizovaná abeceda omezila písemné tvary na nejnutnější kostru. U zvolených tvarů se dává přednost snadnějším tvarům. (...) Jednotlivá písmena mohou být nenásilně spojována.

Velký důraz se kladl na možnost spojování značek, aby se celé slovo dalo napsat na jedno

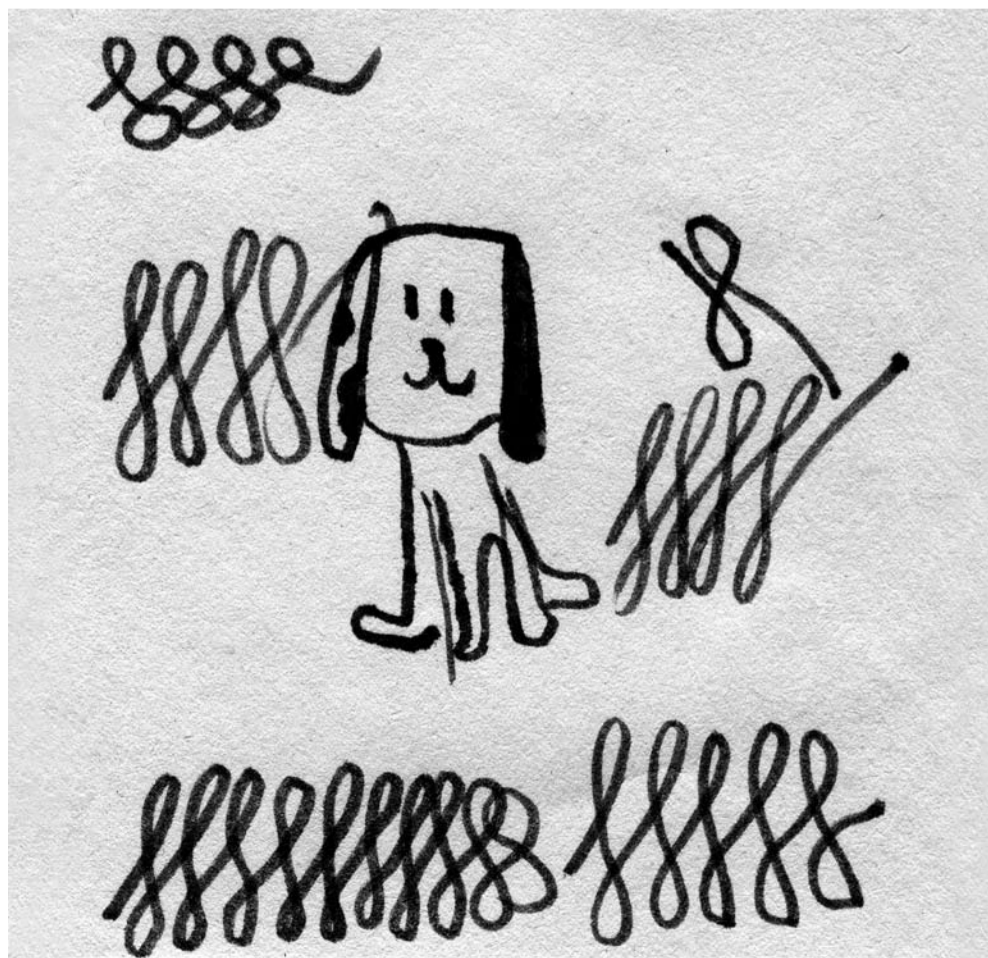
nasazení pera. Bylo nezbytné, aby si každý písemný tvar zachoval své podstatné znaky a byl zřetelný. Velká váha se také kladla na úhlednost. Srovnáme-li moderní české písmo (z roku 1932 – pozn. red.) se školní předlohou z roku 1902, tedy písmo starší a mladší generace, ukážou se četné rozdíly. **Dnešní písmové tvary nevzešly z krasopisu, ale jsou přirozené a nevyumělkované.** České písmo se úplně vymanilo z vlivu kurentního písma a zcela zřejmě přizpůsobilo svou základní podobu latince Spojených států amerických.

Ke změně písemné podoby však přispívá nejen pozměněný základní tvar, ale i nový způsob vyučování. Dávno překonaná analyticko-syntetická metoda byla nahrazena **psychologicko-fyziologickou metodou**. Začátečník v psaní začíná cvičit psací pohyb rovnou celým, a už na nižším stupni má obsah psaných textů určitý vztah k ostatním vyučovacím předmětům. Pro českého učitele psaní je písmo především dorozumovacím prostředkem. Písmo má zachytit myšlenky a sdělit je jiným lidem. Není tedy samoučelné. Těmito novými pedagogickými zásadami se moderní české písmo zřetelně odlišuje od písma předválečných generací, které bylo utvářeno z mechanických a kreslířských hledisek. Dnešní písmo působí dojmem zřetelnosti, je úhlednější, rychlejší a má individuální ráz.

Ve výrazné písmové reformě českého národa se tudíž projevila snaha, aby po získání politické nezávislosti i písmo, jako projev jednotlivce i národa, nabylo nový, svobodný a národní povaze odpovídající charakter.

Vilém Schönfeld: *Učebnice vědecké grafologie pro začátečníky* (Elfa, 1996, 3. vydání)

Písmová předloha se poté změnila (zúžila) v roce 1954 a pak ještě jednou v letech sedmdesátých (v literatuře se ani neuvádí, kdy přesně, jak a proč k tomu došlo). Tyto doby ovšem diskuzím nepřály a grafologii, ba ani některým směrům psychologie také ne. Podle toho také předloha dopadla, grafologové se shodují na tom, že vzor z roku 1932 je mnohem přirozenější, otevřenější a uvolněnější než dnešní. Jak je na tomto příkladě vidět, ne všechno, co je nové, musí být nutně lepší. A je vidět i to, že široký zájem o věc a ochota diskutovat se nakonec vyplatí všem. Nezbyvá než si přát, aby se nám v tomto bodě podařilo navázat spíše na prvorepublikový způsob reformy písma než na ten totalitní... **bs**

Spontánní kresba devítiletého dítěte (2009) – ne všichni mají ke spojitému psaní klíček odpor

Na jakémsi dýcháncu přátel baletního souboru Vyžvejkla Bambule jsme si předčítali z knihy Morice Jókaje *20 tisíc let pod ledem*. Jedna z geniálních postav této sensační knihy Štěpán, „člověk, bez něhož se redakce naše neobejde, jen jeho jediná chyba jest velká spotřeba tepla a světla“, odhalí, že jistý námořník z lodi Tegethof (lodi Julia Payera z Teplic) zmizel a podnikl vskutku senzáční cestu s ledním medvědem a krásnou Židovkou starou cirka 20 tisíc let pod ledem. Knížka je tak debilní, až vzbuzuje dojem současné české románpisecké produkce. Radek Musil, člen baletu, se mě proto vskutku zeptal: „A není snad nějaký z tvých dobrých přátel autorem této krásné... románu?“ Patheticky jsem opáčil, nikoli, román český má dnes mnohem větší cíle než tupě stopovat dětství. V té chvíli jsem stál ve dvoraně PPF Gate na Evropské třídě a všemi póry vnímal budoucnost.

Češi si potrpí na značky, konstatuje zcela právem Scarlett Wilková v *Junge Front Magazin*. Oranžový guru sociální demokracie Paroubek přivede své choudě na křest v botičkách značky Christian Dior za x tauznů a náhle se vzedme vlna proč a za co a tohle a támhle. Inu, jak je na Paroubkových křtech zvykem – přestřelka. Tentokrát pouze verbální: Paroubková chce snad věnovat peníze za botičky od Diora chudým socdemáckým dětem, Wilková říká, že by si je nechala (botičky), prostý čtenář nadále volí Paroubka a neví co by, když morálně inertní *Mladá Fronta* nemá názor. Tak tápou české socky, když tu ozve se neúnavný SPORTOVNÍ DUCH našeho národa a zařve: Češi, na značky!

Sebereflexe – pro většinu z vás neznámý pojem, leč dovolte několik slov k jeho objasnění. Daniil Charms v roce 1926 napsal, že pozorovat vzdálenou hvězdu je velice příjemné (a být ženatý je strašné) a vpravdě myslel na ženy básníka. Dnes my, moderní, vědci, víme, že stačí letmo nakousnout, políbit, olíznout plombu v sakristii tlamy nějaké dívky a hned je jeden bytost charismatická, duše stodůlná a highwayking. Pouze blíz-

kost s milovaným objektem v dlouhodobém pančování let nám dá ten řádný ráz: Oproti básníkům předchozích generací jsme se polepšili – *duspivo, talířkolízalek, tatiček* – to jsou snad slova, jimiž dnes možno častovat básníky.

Kdysi bylo spíše směšné, když nějaký básník ochcápek s patřičnou hrdostí prohlásil, že se o něm psalo v okresních novinách. Bylo to tehdy vskutku zvykem, že lokální tisk zmínil počiny místních bardů. Nepíše se však více o okresních, ani o krajských, ani o celostátních umělcích. Můj bratr dříve těžce nesl, že v jednom čísle čubiček se píše o novém knížce Ivana Wernische a zároveň o autorském čtení Fridricha a Řezníčka v místní lidové knihovně. Kde jsou ty časy. Směšování vysokého a nízkého patřilo k té době.

Rozevírá se propast, jak říkal už Kain, když zabil toho sociálního ramba komisaře Schimanskiho. Kompendium *ARToday* naznačilo obrys jámy mezi výtvarným uměním a literaturou – před 15 lety nám jistý Rakušan zvěstoval, že punkovou novou vlnu sežere hovno komerční alternativy, a měl pravdu – pokaždé se nějaká propast otevře, leč to poslední: propast mezi básnířkami nymfami a básnířkami z kovu už zavání rozpadem samotného ženského hnutí.

V jisté polské studii o české literatuře jsem byl malou notickou zmíněn co autor, který reflektuje sociální otázku. Byl jsem byl svými přáteli ubezpečen, že se u dotyčného Poláka jedná o nedorozumění, tak jako severočeský statkář chápu, o co jde. Zatímco v poesii probíhá boj mezi básníky absolutní stupidity a stupiditou absolutních básníků, v románu, v tom kinu náročného čtenáře, v té psychoanalýze *Čtyřlístku*, se bojuje o uchopení románu – výpovědi. Temná basová linka je znakem literární kvality, naopak hravá myslivost znakem je kvality docela jiné – a řekněme právě, že sociální. Už jen ta várka paměti babiček, dědeček, strýčků evokuje svět, kde smysl má jen RAF.

Promluvila ke mně druhdy glosa jistého muže, jenž napadl recenzi na knihu Ivy Frühlingové a svůj výpad ukončil slovy „bez pozdravu“. Ačkoli jsem všechny jeho výtky

přijal jako zcela adekvátní této době, a byl jsem tím nesmírně potěšen, musím říct, že dotyčný je mamrd. Kdyby se takto ozvali všichni čtenáři, jejichž autoři byli byt jen kapku pohaněni kritiky, to aby snad vyšlo zvláštní číslo. Nic takového se však nestane, pouze se jen kdosi ozval a konstatoval, jací jsou intoši sráči, že si dovolí tak velebnou píčovinu *sesměšnit*.

Není to sice žádné významné výročí, ale tuhle bylo 11. února, a tak jsem si vzpomněl na 11. září 2001 a na to, jak jsem si ten den tehdy užíval. Není bez zajímavosti poslech-

nout si, jak takový významný den prožil prostý sběratel pindíků. Nuže, ráno jsem v alkoholické extasi tančil na směs skladeb od Depeche Mode, Richarda Müllera a Pearl Jam v nonstopu Golden Nugget, večer mi volala máma, že jsem debil, protože v Americe teroristi zničili dva paneláky. Dva dny nato jsme šli s přítelem Radimem Husákem k nejvyššímu baráku v Teplicích (zvanému Boží prst) chránit Boží prst s prstem na spoušti. Třetí den mi kolem páté ráno volala máma, že dělají záťah na pěstitele trávy, ale že mě to prý nemusí zajímat.

Patrik Linhart

NA VŠECH SLOUPÍCH

foto ant

V podzemních prostorách teplického mrakodrapu zvaného *Boží prst*, hovorově *Božák*, který připomíná slavný monolit z Clarkovy *Vesmírné odyssey*, vás nenechají zabloudit... Avšak v létě 2006, kdy jsem pořizovala fotodokumentaci tohoto nápisu, nebylo zcela zřejmé, zda se jedná o součást protipožárního opatření rockového klubu, jemuž část podzemí přináležejí, či zda je to pouze jeden z exponátů výstavy mladých výtvarníků, která byla v oné době pod *Božákem* instalována.

ant

INZERCE

NOVÝ LABYRINT

NOVÝ
LABYRINT

Nové vydání kulturní REVUE LABYRINT pro rok 2010 – současná světová literatura a výtvarné umění, teoretické texty, eseje, povídky, rozhovory, velký formát, 260 stran, barevné přílohy. Vychází jednou ročně od 1997. K dostání u dobrých knihkupců, v galeriích nebo se slevou:

www.labyrinth.net/labshop
t. 224 922 422, labyrinth@wo.cz

Obsah celého čísla i všech předchozích na:
www.labyrinth.net

NOVÁ EVROPA

Peter Ackroyd • Olivier Adam • Alheid Bacharovič • Etienne Balibar • Antia Barthe • Ali Ertan • Michel Faber • Jan Fajst • László Földényi • Jacques Le Goff • Michal Hvorecký • Irena Kadová • Anna Karantsovová • Claudio Magris • Lubomír Martinec • David Maljković • Marek Meduna • Herta Müller • Coos Nooteboom • Paulina Olovašová • Sofi Oksanen • Peter Pifanek • Michael Svalaric • Jana Šrámková • Alisi Steger • Jit Trnka • Robert Vujanec • Slavko Žižek

ARCHEOLOGIE

AUTOPOTRÉT

DIY / UDELEJ TO SAM

NEBEZPEČNÉ VZTAMY

EJHLE SLOVO

MARŠÁL

Tomáš Seidl napsal nedávno v recenzi na nový film Martina Scorseseho *Prokletý ostrov* mimo jiné toto: „DiCaprio ztělesňuje ve věrně adaptaci ovdovělého a válečnými zážitky traumatizovaného federálního maršála.“ (*Hospodářské noviny*, 26. 2. 2010). Vida – tady i ta minuta na přemýšlení byla pro pana novináře asi hodně a už mu to hned automaticky naskočilo. Jak jednoduché – přeložit anglické spojení *federal marshal* napřímo, tak jako *maršál* Kutuzov šel napřímo na Napoleona u Bereziny.

Nejpříjemnější, byť trochu zavádějící překlad by asi byl *šéf policie*. Jedná se o policistu, který má pravomoc působit po celých Spojených státech amerických, a pro nás je trochu problém takovou funkci opsat co nejsrozumitelnějším způsobem, už z toho důvodu, že nikdo jako *federal marshal* v našem prostoru neoperuje. Známe sice městské policisty (ty státní bereme prostě jako *policii*), ale nám nejbližším – netvrdím, že našim srdcím – federálním *maršálem* by mohl být tak Josif Visarionovič Stalin (pokud bychom onen Svaz sovětských socialistických republik chápali jako federaci), případně Josip Broz Tito. Když už se rozhodl někdo překládat doslova, tak by tu mohlo časem nastat nedorozumění třeba

s *Maršálem* McLuhanem (Marshall McLuhan), s *Maršálovým* plánem (Marshall plan) či s románem *Už zase skáču přes kaluže* od *Maršála* (Alana Marshalla). Ono stačí, že se dnes hodnost *sargeant* už nepřekládá jinak než jako *seržant*, i když ti starší, co prošli základní službou v československé armádě, jistě ještě nezapomněli, že existuje i slovo *četař* (resp. oblíbené slovo *čatár*).

Jak výše naznačeno, *maršálem* bývali označováni důstojníci nejvyššího stupně, je to jeden z titulů vrchního vojenského velitele. Když otec Kondelík vykřikuje v knize Ignáta Herrmanna: „*Vejarvo! Vejarvo!* Vy jste kus výborného *maršála!*“, myslí tím s nadsázkou *Vejarvo* maximální schopnosti velitelské. *Maršál*, v posledních letech spojován se slavným polním maršálem Radeckým, je též zaměňován s *maršálkem*, což byla funkce nevojenského hodnostáře u rakouského dvora (společně s nejvyšším hofmistrem, nejvyšším dvorským komorníkem a dvorským podkoním).

Prostě v souvislosti se slovy písně Jana Vodňanského „*přicházejí maršálové, maršálové, maršálové, jen blázen šel by spát*“ musíme konstatovat, že *maršálové* jsou tu stále s námi a ne a ne odejít.

Kdo dnes nemá ve své tornistře *maršálskou* hůl, jako by nebyl.

Michal Jareš

UTOPTÉ SE V MORÁLCE!

NSK, kontroverzní politicko-umělecká skupina, vznikla ve Slovinsku v roce 1984. *Neue Slowenische Kunst* nezvolili německý název jen tak – odrážel komplikovaný historický vztah Slovinců a Němců. Hudební sekci NSK je Laibach. NSK byla od počátku vnímána jako velmi kontroverzní skupina – a přitom jen vyvolávala vzpomínky na nacistickou okupaci Slovinska.

NSK využívala symboly totalitních států a extrémně nacionalistických politických skupin, ve svých dílech je ale transformovala v kýč. Když v roce 1987 NSK zvítězila v soutěži o plakát propagující oslavu Dne dětí, následoval skandál. Podle kritiky není možné zaměňovat nacistické symboly se slovinskými státními symboly, navíc na plakátu, který propaguje Den dětí.

NSK se vždy hlásila výhradně ke kolektivní tvorbě, jména členů skupiny nikdy nebylo třeba uvádět samostatně. V roce 1991 NSK založila vlastní stát – s konzuláty, poštovními známkami, pasy, hymnou atd.

Poté, co NSK prorazila slovinskou uměleckou frontou, zavládlo v konzervativních kruzích zděšení. Kde se tu vzali? Kolik jim je let? Co chtějí? Univerzitní provoz dlouho dělal, že se nic neděje, a umělecká kritika kolem perverzních militaristických výstav našlapovala dostatečně potichu, skrývají tak dosti nešikovně svou bezradnost, neschopnost nalézt přiměřená kritéria. Jsou to fašisti, nebo bolševici?

NSK se vydala cestou nezazšího kolektivismu. Skupina hudebníků, výtvarníků, grafiků, filozofů a divadelníků otevřela téma, s nímž se během čtyřiceti poválečných let slovinská společnost vyrovnávala velmi pofiderně: drsnou realitu nacistické okupace, jež završila boj nacionalisticky vyhocených slovinských antikomunistů proti komunistům. Nezládnutá dějinná kauza byla vytěsňena anebo skryta za symboly všeobecného hrdinství. Tato nedotknutelná enkláva Reálna slovinských dějin se pro NSK stala dokola tematizovaným námětem – německé uniformy Laibachu, ozubená kola, expresivní výjevy zvrhlé revoluce neměly přispět k domnělému kulturnímu oživení Slovinska, tak jak bylo připravováno oficiálními kulturními strategy. Naopak, měla zastavit odmítání národní paměti. Připočítáme-li k tomu *disco* a komerci, které Laibach zapracoval do své poetiky (fotografie německých důstojníků rázujících hypermarketem s nákupním košíkem jsou vskutku šílenou historickou paralelou, zpřítomňující kulturu devalvovanou mechanismem superega, jež hlásá paradoxní povel: UŽÍVEJTE SI!), máme co dělat s velmi vyspělým kritickým konceptem, který staví na pevném základu společné frustrace a přitom je do něj schopen zahrnout současné problémy přesahující hranice Slovinska. Brutální technofašismus postindustriální epochy, zaplacený nafouklými břichy Afričanů a doposud nepřiznanými negativními aspekty tzv. pokroku – vyplundrováním zdrojů nerostného bohatství –, mohl být díky NSK a Laibachu velmi přilehavě pojmenován srozumitelnou a provokativní historickou paralelou.

A jak jsme na tom ve světle NSK fenoménu my? Řekl bych, že rok 1989 nejlépe posloužil všem, kdož chtěli zažít Československo opět velemorální. Ve jménu paměti Václava Černého se vytáhlo proti dnes už zapomenutým figurkám, jež příliš dlouho mařily kariérní vzestup a institucionální angažmá nekomunistů. Co můžeme považovat za vrchol tohoto dvacetiletého bouřlivého období vyrovnávání se s minulostí? To, že v důsledku arcidůležitosti činnosti hledání nepřítele a strádání argumentů pro jeho věčný výhlost ze slušné společnosti vznikla disidentská knihovna? Nebo její věhlasný brat označený zkratkou ÚSTR?

Segmentarizace společnosti dokonale zachvátila náš veřejný prostor. Jedni na druhé nevráží, třetí se odmítají bavit se čtvrtými – proč? Protože v jejich pozadí existuje reziduální struktura osobních vztahů, jež vznikla během devadesátých let, kdy se konstituovala posttotalitní identita bojovníků za svobodu a jejich nepřátel?

Co může dnes vyzníit směšněji než úporná snaha našich kulturních strategiů navázat na vysokou kulturu první republiky... Velkoryse se zaštitit morálními idoly a vytáhnout do boje proti těm, kteří nás zbavili prestižní pozice mezi demokratickými zeměmi Západu... Přesvědčit normalizované občany, že žili ve lži...

Nemůžu si pomoci, ale koncept NSK se mi na rozdíl od této postkomunistické pohádky jeví nosnější, a co se týče kritické invence, i daleko podnětější. Je totiž zcela angažovaný. Staví na dvourovinné interpretaci, která je vlastní naší skvělé, věčně názorově rozpolcené společnosti kulturního konzumu: jedni tvrdí, že Laibach jsou fašisti (a možná je za to potajmu i obdivují), druzí pochopili, že se tu hraje vyšší hra, experi-

ment, který mohl v době svého zrodu skončit všeobecným odsudkem – anebo novým pohledem na současný stav slovinské kultury. Ta totiž právě s NSK a s Laibachem dokázala symbolicky zobrazit, tedy vstřebat i tak zdrcující porážku, jíž je okupace, aniž by se přitom uchýlovala ke lživým schématům národního hrdinství.

Už dlouho se těším na novou, současnou knihu, jejímiž hrdiny budou dobrý komunista a zlý Němec. Už dlouho očekávám veliké vítězství normalizovaného občana! Už dlouho se chystám procítit oslavnou píseň na Gustava Bareše! Zatím se mi dostává do rukou převážně jen formálně skvěle vybroščená historická próza, a níž je utlačován ten, kdo se vzpírá návalům špíny, aby nakonec duchovně zvítězil nad svými nepřáteli; desítky knih, jejichž hrdinové obývají psychotické existence hermetičtů. Naneštěstí je všechno v těchto knihách morálně čisté, takže se nemusím unavovat žádnými dlouhými úvahami, kdo je dobrák a kdo ne. Bareš jedině ne.

Jakub Vaníček

A CO MÁCHA?

foto Ivan Acher

Ivan Acher, skladatel, hudebník

Prosímte, Pavlíku, ty máš v tom Máji vylišovanéj chlupek jak v herbáři! Hele! A zrovna tady, kde v rozlehlých rovinách spí bledé luny svit, jo? Zrovna na takovém slabém místě? Čoveče, to si to vždycky profoukni, než to zavřeš, prosímte. A poříď si vyšší stoleček, tady máš dokonce splený stránky! Nebo si aspoň prostříhej moučí, když už. Máj já umím nazpaměť, vole. Vyzkoušej mě, ha! To vše zločinec ještě jednou zřel! Já jsem to vždycky recitoval na střeše, když jsem dělal u klempířů. To si takhle plechuješ komín, klepeš tam tu měď, pěkně „p-p-p-p-p“ a mluvíš si:

To vše zločinec ještě jednou zřel
p-p-p-p-p! kurva ale už do piči
– podáte mi ty háčky nebo ne?
to vše, jež nyní opustiti měl,
tak dete sem nahoru někdo nebo?
no já si počkám, ty vole čekám
pak slzavý v nebe zrak svůj obrátí.
Po modrém blankytu bělavé páry hynou,
lehounký větrík s nimi hraje;
a vysoko – v daleké kraje
bílé obláčky dálným nebem –

– no pořád se mi to takhle něčím prokládalo. Na tý střeše jsem prožil největší zjevení ze střední školy, tam ti bylo tolik času pro hlavu. Jak tam tlučíš ty šindele, tak najednou se ti začnou vnořovat věci z těch zadních sklípků, začnou se ti otevírat takový ty žízalí už plesnivý knihy. Úplně znovu jsem tam apdejtoval do hlavy všecko, co jsem považoval za dávno pohřbený. Třeba z Erbeny mi naskočily takový ty vodníkojdní pasáže, celý dlouhý kusy. A Máj se učili chlapi na střeše nechtěně se mnou, to bylo dobrý. Péta byl skvělejš, ten se naučil celou půlku tý první části, ale jiný to domrdali už na začátku, když řekli: „byl první máj.“ To jsem jim teda okamžitě udělal přednášku s klavírem a letovací pistolí v ruce, že takhle teda ne, což samozřejmě nikdo nečekal od chlapa, kterej má pod nosem kníra od tmelu... Ale neresitoval jsem jenom střechařům, viš mně ty májový útržky běžej hlavou každou chvíli, někdy mi ten vzorníček tý věty rytmičky a zvukomalebně přesně zapadne do jinýho verše, chápeš. Nebo někdy stačí změnit jedno slovo a je z toho úplná rodinná pohoda; třeba když na někoho uděláš paroháče a řekneš: „vás já jsem kozly volil mezi všemi!“ Ale samozřejmě, že na takovýhle vtípky musej bejt lidi literárně prohojový. Například Milan, to je na tyhle věci naprosto skvělý odbytiště. Milan se fakt vyzná, hnedka ví, von je úplně skrz-naskrz prohojovanej vysvětlivkama, úplná ornice profosfátovaná!

Připravil Pavel Novotný

Varování redakce: Pozor, tento sloupek obsahuje prd. A genderové stereotypy.

Lidstvo stárne. Usuzuju tak z toho, že se chová čím dál pošetileji. Dřív jsme věděli, že horkou kávou si můžeme spálit jazyk a že nebude příjemné, když ji na sebe vychrtneme. Dneska to dostáváme písemně. Ještě pár let a obsluha nám ji bude podávat, řkouc: Hajs. Nedávno jsem v britském obchodním řetězci v Praze na Smíchově koupil sadu trenýrek, šitých v Indii, v zadu uvnitř jsou vybaveny cedulkou, která mi v šesti jazycích rozkazuje, abych své prádlo nevystavoval ohni. Asi se počítá, že i ti, co nakupují v pánském oddělení, dělají jako malí kluci pokusy se sirkami a živočišnými plyny. Prd.

Prd prd. Možná z toho máte bžundu, ale ona je to vážná věc. Druh homo nikdy neoplýval zvláštní inteligencí. Možná jsme chytřejší než krokodýl, papoušek ara nebo dokonce mravenčí-ník, ale – co je to za intelektuální poměřování? Druh homo tedy sice neoplývá obzvláštní inteligencí, ale poslední dobou nabírá degenerace našich mozkových schopností na tempu. Až je jednomu stydno a přemýšlí, jestli by si neměl zažádat o přestup do nějakého jiného oddílu. K šimpanzům, gorilám, hrochům nebo někam jinam, kde jsou ještě perspektivy intelektuálního postupu, kupředu. Toto prosím není „nový patos“, po kterém volají páni z básnické skupiny Fantasia, prd, je to starý patos a starý dobrý cynismus; děkuju skupině Fantasia, vystačím si.

Skončila zima (období); pozorovatel z vesmíru to pozná podle toho, že zmizela velká česká zeď, kterou Češi každoročně vystaví ze svých vozidel mezi Prahou a Špindlem. A představte si, že v té frontě lidí a automobilů kdekoliv nadává, že stojí ve frontě, že v Krkonoších není kde parkovat – kvůli komu asi? Prd. Některí klesli ovšem ještě hlouběji, ti si stěžují, že jim to do kopce klouže, že je na vozovce sníh a venku zima. Prosil bych strážce našich silnic, aby na začátku listopadu vztýčovali dočasné dopravní značky s varovnými nápisy jako V zimě občas padá sníh a je zima. Nevěřím sice, že to zabere, ti lidé se v zimě ženou do hor (!) kvůli několika vteřinám rychlé jízdy z kopce na špatně ovladatelných kusech dřeva či plastu, frontám u strojů, co je na ten kopec vyvezou, frontám na předražžený alkohol, prd – není jim sice asi pomoci, ale varování by měli být.

Nedosti mi ale na tom. Je třeba varovat víc!

V záhlaví tohoto sloupku by mělo stát: Pozor, tento sloupek obsahuje prd. Musím to šéfredaktorovi zdůraznit.

I do knížek by se ovšem měly všít (nebo vlepit, do brožovaných) cedulky. Ať už by za jejich obsah ručil podle zákona nakladatel, nebo ministr kultury. Pozor, tato kniha obsahuje násilí. Nevhodné pro děti a kojící ženy. Varování: nechutné scény mimozemského sexu na s. 247 a 323–331. Tato kniha škodí vám i lidem ve vašem okolí. Nejezte papír! Dostojevský by se nesměl prodávat jinak než v ochranném igelitovém obalu, do kterého by byl přibalen celý svazek důrazných varování. A návod na údržbu: Tuto knihu neperte ani při třiceti stupních. Prd.

S varovacím programem navrhuju započít hned, než přijdou první žaloby. Šéfem teamu varovačů a odborným garantem akce bude, předpokládám, jmenován Jiří Trávníček, přední znalec našeho čtenářstva a jeho potřeb. Sám jsem ochoten podílet se na této akci. Po svém přestupu k hrochům samozřejmě, až mě budou kožní pláty bránit tak dobře, že se nebudu muset bát v knihovně vstoupit ani do oddělení se čtením pro ženy. Pozor, tento článek obsahuje genderové stereotypy! Prd.

A když už v té knihovně budu pobíhat, s lepidlem v tlamě, udělám tam knížkám nějaký jiný zasedací pořádek. Ptal jsem se tuhle, jak se rozhoduje, co bude knihovna vystavovat, na co bude lákat, co bude čtenářům nabízet na regálech a co zůstane skryto ve sklepech a skladech. Pokud jste čekali, že vepředu je to nejlepší, popř. to nejpůjčovnější, tak jste čekali špatně, prd. Vepředu jsou knížky, co dobře vypadají. Knihovna má být příjemná na oko, má zářit novinkami a připomínat výkladní skříň knihkupectví. Prd. Knihovna nemá ambici změnit náš vkus a naši úroveň, udělá, co nám na očích s čím dál tupějším pohledem uvidí. A nade dveřmi zavěšena budíž cedulka: Varování: Zde není chrám vzdělání. Zde je půjčovna nástrojů na zabijení času. Očistěte si obuv. Prd.

Gabriel Pleska

univerzitu si rozvracet nedáme!

SEDMERO RAD, JAK ZAMEZIT SEXUÁLNÍMU OBTĚŽOVÁNÍ NA VYSOKÝCH ŠKOLÁCH

Skupina badatelů katedry genderových studií FHS UK vytvořila příručku *Sexuální obtěžování na vysokých školách: proč vzniká, jak se projevuje a co proti němu dělat* (viz http://www.fhs.cuni.cz/gender/pdf/metodika_pro_vyucujici_FINAL.pdf). Materiál je to užitečný, ale pořád trochu nekonkrétní; neříká totiž přesně, jak sexuální obtěžování (zvláště tomu nevědomému, které je mnohem nebezpečnější!) efektivně předcházet – spíše se zabývá tím, jak hasit požár, který už nyní fatálně zachvacuje naše univerzity. Stačí nicméně na to, aby na jeho základě bylo možné vytvořit soubor zcela konkrétních rad pedagogům/žkám, jak zamezit sexuálnímu obtěžování v jeho nejrafinovanějších podobách:

1. Za žádnou cenu studentům/kám s ničím nepomáhejte (s diplomovou prací apod.). Taková pomoc totiž diskriminuje ty, jimž pomůžete, od těch, kterým nikdo nepomůže (nebo pomůže méně). Nestačí, když pomáháte stejně všem, kteří o to projeví zájem, tím totiž diskriminujete ty studenty/ky, kteří/ré jsou natolik nesmělí/é, že se o to bojí požádat. To způsobuje nevhodné pocity, že někteří/ré jsou protěžováni/ny. Navíc při individuálním pomáhání studentům/kám hrozí nepatřičné důvěrnosti jako oční kontakt nebo narušování osobního prostoru. Nejhorší nebezpečí nastává, když pedagoga/žku baví studentům/kám s prací pomáhat, což se může stát zvláště v případě zjevně nadaných či jinak zajímavých studentů/ek. Tehdy totiž může dojít k tomu, že se pedagoga/žka na studenta/ku „podívá úplně jinak“, byť by to byla třeba „jen chvílička“ (viz str. 23 zmiňované příručky). Z tohoto hlediska je lepší se na studenty/ky vůbec nedívat.

2. Za každou cenu zamezte vytvoření spolupracující komunity studentů/ek s pedagogy/žkami, byť by se i zdálo takové vytvoření nezbytné k týmové vědecké práci. V každé komunitě totiž nezbytně vzniknou vztahy, i kdybychom se tomu snažili jakkoli zamezit. V komunitách navíc o sobě lidé hovoří (jinými slovy, pomlouvají se), přičemž se vždy ukáže, že nějací/ké studenti/ky jsou mezi pedagogy/žkami oblíbenější než jiní/é. To je nepřijatelné obtěžování těch méně oblíbených. Také se může stát, že si studenti/ky s pedagogy/žkami začnou tykat, a tudíž zapomenou na to, že pedagogy/žky jsou nezpochybnitelné autority, ke kterým je třeba vzhlížet s pokorou a ponížením.

3. Nikdy neporaďte exkurze, a pokud už mermomocí exkurze pořádáte, snažte se na nich se studenty/kami pokud možno nekomunikovat. Pokud je při exkurzi nezbytně nutné občerstvit se v restaura-

ním zařízení, sedte vždy u jiného stolu než studenti/ky, protože společné pití alkoholu, kterému v takových okamžicích nelze zamezit, snadno sklouzne k nebezpečné živější komunikaci. Je třeba neustále dávat najevo, že pedagogy/žky jsou vyšší formou lidství, která se k nižším formám nesníží. Jinak zcela jistě dojde k důvěrnostem (pohledy, vtipky apod.) s dalekosáhlými následky.

4. Zamezte pořádání společných akcí, jako jsou vánoční večírky, oslavy státnic a podobně. Hrozí totiž něco podobného jako na exkurzích (viz bod č. 3). Pokud už je pořádáte, snažte se studenty/ky a pedagogy/žky držet odděleně, pokud možno v jiných budovách (jinak se může stát, že se časem navštíví). Ve výjimečných případech mohou pedagogy/žky hrát roli dozoru, aby se na podobných akcích mezi studenty nedělo něco nepatřičného (jiné pohledy, vtipky, narušování osobního prostoru apod.). V takovém případě je ale nutné vybavit pedagogy/žky dobře odlišitelnými uniformami, případně jinými symboly moci (odznak, zbraň), aby se se studenty/kami nepromíchali/y.

5. Nikdy se studenty/kami nemluvte o ničem jiném, než co se týká jejich studia. Mohli/y by mít pocit nemístného vměšování do oblasti ryze osobní, s příslušnými

konsekvencemi. Nezapomínejte, že univerzita není žádný společenský klub, ale továrna na absolventy/ky a studenti/ky jsou pouze materiál.

6. Nevtipkujte. Univerzita není kabaret a mnoho vtipů spočívá ve dvojznačnosti, ne-li jistě lechtivosti! Hrozí také, že méně bystří/ré studenti/ky vtipy nepochopí a budou tak diskriminováni/ny!

7. Vyvarujte se při přednáškách jakýchkoli zmínek o pohlaví, rozmnožování (snad kromě klonálního), určitých tělesných orgánech nebo symbolech či předmětech, které by tyto orgány mohly připomínat. Bude proto třeba trochu přebudovat *curricula* některých oborů (biologie, antropologie, kunsthistorie), což ovšem bude jen ku prospěchu, poněvadž předměty jako evoluční biologie, živočišná (a vlastně i rostlinná) fyziologie, zoologie, biologie člověka apod. budou moci být nahrazeny předměty zaměřenými na genderové problémy, s příslušnými personálními konsekvencemi.

Uvědomme si, že univerzita není holubník a studenti/ky a pedagogy/žky potřebují hlavně klid na práci! Nezapomeňme, že kdo seje vítr, sklízí bouři! Univerzitu si rozvracet nedáme!

David Storch

OBRÁZKY Z PŘÍTMÍ ZÁMECKÝCH KNIHOVEN

ACH, TO PÍSMO...

„Písmo jmenuje se úhrn znamének, které dle jisté soustavy na tuhou nějakou látku píšeme aneb ryjeme, abychom jimi myšlenky své prostřednictvím tak si sdíleli, jako to v řeči artikulovanými zvuky a pomocí sluchu činíme.“

Riegerův Slovník naučný, Praha 1867

Zkouška z novověké paleografie na katedře archivnictví a pomocných věd historických byla jednou z těch, kdy jsem si neuměl představit, „že by to mohlo dopadnout“. Zubatá vlnovka kurentu rvala oči a sváděla mozek

k nesmyslným výrokům. Od té doby se s respektem chovám ke všem archivářům, kteří si mohou počíst v rukopisech, jež by i mě zajímaly, kdyby...

Badatelská vášeň mě zahнала do Moravského zemského archivu, kde je bohatý fond šlechtické rodiny Salm-Reifferscheidtů. Jediné, co mi bylo dáno přečíst, byly Willermozovy dopisy adresované hlavě moravských esoteriků Karlu Josefovi Salm-Reifferscheidtovi. Dopisy jsou totiž psány francouzsky, latinkou, respektive písmem, které se vyvinulo z humanistické kurzívy. Jasnost francouzského ducha – temné noci

německé duše! Česky psané dokumenty z té doby jsou méně elegantní než ty francouzské, ale poněkud čitelnější než německé. Pro mnou sledované období 18. století však ve srovnání jak s rukopisy francouzskými, tak těmi nečitelnými německými prakticky nepřináší žádná relevantní sdělení a jako svým způsobem projev lidové kultury je v zámeckých knihovnách ani většinou nenacházíme.

Dar písma, ale především formulace „úředního sdělení“ v té době rozhodně nebyly

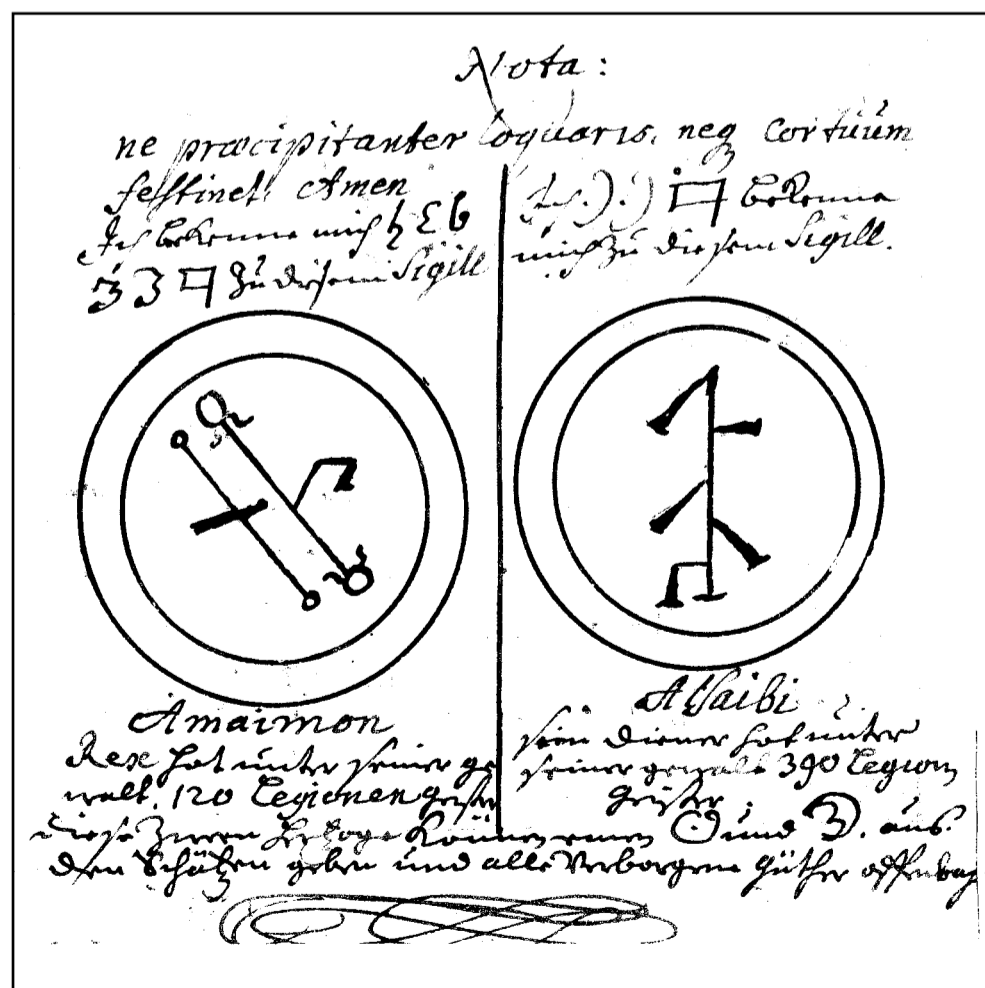
dány každému venkovanovi. Proto si také vzbouření sedláci své petice nechávali psát od profesionálních písařů. Nevíme, zda je k tomu nutili hrozbou, spíše se zdá, že jim za to platili.

Psaním ve veřejných písaárnách si přivydělával např. i nekonformní, svobodomyšlný, a právě proto nezaměstnatelný švýcarský spisovatel Robert Walser. Byla to poslední zoufalá možnost, jak získat nějaké nevelké peníze.

Luboš Antonín

Ilustrace z časopisu *The Illustrated London News*

Šalomounovy klíčky, rukopis ceremoniální magie z 18. století ze zámecké knihovny Litence

kráska /6

10. Zimní cesty Jana Medka z vesnice Brdo do Nové Paky jsou dlouhé a teskné. Sníh teče nepohnutě od stromu ke stromu, jako život. Musíš s ním jít a brodit se v něm, musíš plašit hejna vran, které každého jitra křížují tvou cestu. Blížíš se k realce jako k místu, kde jsi byl okraden o polovinu života. Dovíš se, že kdosi přitáhl do Čech s křížáckým vojskem, píšeš pod lavicí dopis a za jedinou bílou stěnou tušíš slečnu, která jej za hodinu bude číst a neodpoví ti, pero klouže a Olga, jejíž barva je oranžová jako zralá pšenice, Olga, tichý splav vína v měsíčním světle, Olga mlčí. Je nedotknutelná jako Marie. Snad ani není ženou. Krásný život musí být krásně pohřben, myslíme-li už na smrt a bolí nás lednové země a láska marně dobývaná. Ale kdo ví, v co by se Olga změnila pod tisíce rými doteky jeho těla, kdo ví, zdali by to bylo tak sladké, jak se to v těle ozývá věčné rozkošné, sladké a neukojitelné. Život se potácí na hranici extrémů.

Leden je měsíc, v němž stromy jsou choré a rozežrané zimou až do kořenů, kdy po polích poskakují mráz a není sněhu, kdy z příkopů cest rostou základy noci a student jde domů sám, dlouhý a beznadějný, a potká člověka s čepicí v očích a nepoznávají se. A jednoho dne je čtvrtek, Olga stojí u okna na hořené chodbě a pudruje se, zhlížeje se v zimní krajině. Medek se před ní tiše zastaví a ukloní se. V ruce má dopis, jako obvykle. Olga se mu dívá do očí.

„Slečno, podejte mi alespoň ruku.“

Podává mu ji a v tom okamžiku je skoro jeho milenkou.

Jindy přijde zase, student mluví tisíce slov, mezi nimiž teče sladká melodie lásky jako měkká výplň, slova jdou z úst, aniž opominula spadnout dříve do srdce a umýt se tam v krvi a lásce, student se ptá, má-li slečna srdce a proč je má tak hluboko, Olga vždycky ustoupí nazad, pozastaví se a otočí a neví, co by mu řekla. Chvillemi přejdou studenti a ukloní se, neslyšitelně rozkmitané ticho mezi ženou a studentem umlčí nakonec slova i lásku. Olga mu podá ruku a odchází –

Je to umučení v rozkoších. Neodpovídá na jediný dopis. Hledá ji ve všech přestávkách a málokdy ji spatří. Je to dlouhé a nekončné, a zase ji vidí a může k ní promluvit několik slov a vzplanout jako vznětlivý šat a nechat na teplých vlnách srdce kroužit

lásku kolem hlavy slečniny, objevuje na ní sta proměnlivých krás a zase se ocitá za svým stolem jako odsouzený vyhnanec krásy a píše jí dopis, vzpomíná, jak se dnes opíral o zelené radiátory na chodbě a díval se za ní, jak odcházela domů v zeleném plášti, lemovaném šedou kožešinou a jeho mučivou nenávistí, jak se vztekal nudou, plné hořké a kyselé bolesti, jak pochyboval, že by za oknem padal sníh a hory se snižovaly k chodníkům, na nichž praskal led, a cesty kráčely umrzlé a těžké a na dlaždicích to zvonilo a kamenné domy Nové Paky nevěděly, co by mu řekly.

11.

Cigareta s modrým nápisem se prodává za třicet haléřů, cesta z Brda do Nové Paky je samý kámen a samá úzkost a studenti tudy chodí po celou zimu pod slunečnickem smutku jako zavržení nebo malomocní.

Ve sladké elipse vašeho jména, slečno Olgo, zmítá se všechen můj čas. Vidím vás neustále. Při všech mých milostných slovech se prohnete maličko nazad, jako byste chtěla něco říci, a jakmile se vám v očích rozleje sladká ozvěna srdce, mlčíme oba. Jsem vámi prorostlý hluboko do skrýší těla a jsou to krásné sopečné krajiny, plné smutku a podivuhodné bolesti, které tam zanechala vaše lhostejnost, kde vegetace všechna pomřela úpalem smutků a bolestí, kudy se se mnou procházíte svatá a pokořená až do dna země, a neprotivíte se mi. Potom padá sníh a cesty budou bílé jako vaše obnažená předloktí, mlha je zavěšena na všech modrých hvězdách nebe jako zlověstné proroctví, smutek ledna se procezuje mým srdcem jako měděným sítím a nevím, kdo jsou ti ostatní, kteří vás milují místo mne, a nevím, náležitější-li obrysy vašeho těla jenom vám, a nevím také, jsem-li já polovinou srdce vašeho, když polovinou mne jste vy. Snad hledám marně ve vašich oranžových liniích ono velké štěstí, které tak mnoho váží na kolech lidských osudů, snad je najdu v sněhové krajině, která se dnes rozlila okolo mne v šedivou záclonu, za kterou tuším snad světlo, snad tmu, snad vás, snad dupot koně, který mě veze a kola vržou, lámou se a srdce zmlká a tichne jako bouře. A přijde den, kdy v moři bezhvězdného času člověk pochybuje o své nutné účelnosti, a přece je nutné plížit se se zkrivenýma očima do

Nové Paky a se srdcem z poloviny rozpadlým sedět v poslední lavici a snít o nových krajinách a nadějích znovu nalezených a živých, den, v němž je nemožné vzít do rukou Martinu pravici a říci jí, že má ruce židovsky krásné, že má ruce jako Panna Maria, když vykoupala v Jordáně Ježíška a osušila si ruce o plášť svého snoubence Josefa. A přijdou z cizích krajín večery, kdy by bylo nejlépe padnout někde mezi stíny a tmu, zavřít oči a mít nesmírně dlouhý sen o nalezeném životě, ale raději nemít nic, nejaději se přiblížit Olze hodně blizounko, jenom na dosah ruky, abys mohl najít její ústa, jenom tak neurčitě blízko, jak bývá ve snách. Ve čtvrtek půjdeme po schodech nahoru, krok za krokem a obtíženi láskou a nikdo nás nespátří, poněvadž o polednách muži odcházejí z továren a škol, aby v klínech svých žen obědvali a napili se lásky, a schodiště jsou prázdná a opuštěná a je ticho. A budu vám vypravovat, jak bude slavný ples a budete se vracet s pánem po boku v oněch žlutých šatech, o nichž jste před dvěma dny vyprávěla své přítelkyni, jak pozdě k ránu usnete a uvidíte Jana Medka a hromadu jeho dopisů, které najednou vzplanou a popálí vás na rtech, a za den budou vaše ústa temně karmínová jako podzimní růže. Krkonoše budou zamžené a neviditelné jako ze skla. Na světě je plno bídy. A jsou večery, kdy se tak ztěžka usíná, jako by člověk navždy opouštěl všechny své přátele a nikdy by neměl promluvit k laskám stejně už dávno zapomenutým a ztraceným, kdy očekávaný měsíc se neobjevuje ani v setině své krásy a tma naplněná nadobnými smutky přelévá se nepřetržitými a mělkými břehy srdce daleko do nížin duše, a přijde-li nové ráno, ustupuje tak nerada do opuštěných řečišť zapomenutí a člověk se ocitá na pusté zemi a začne snít o jaru, kdy stráně se zasypou kopretinami a černí motýlové budou přenášet z ženy na ženu lásku jako pyl, noci, v nichž vlaky nejezdí daleko od nádraží obávající se, že by zabloudily a vyšinuly se, kdy ženy jsou uzavřené a vyhublé, hvězdy bez lesku a rozmetané jako špatně sehraňá hra, a člověk

Josef Kocourek

cítí, že bude třeba vstát, pečlivě se obléknout a rozloučit se se životem.

Vy mi nerozumíte, Olgo?

12.

Studenti s rukama v kapsách hledí za katedru, kde slečna Olga Neffová pomalu vykládá o záhadách lidské duše. Lampy nad hlavami se rozvíjejí jako lilie. Kdosi jde po chodníku. Není nikoho vidět, jenom smutek tohoto člověka padá do třídy jako stín. Dívky v prvních třech lavicích myslí málo na přerušované vědomí, nemyslí se na nic. Na lavici se válí zrcátko, tužka, sešit, hřebec, pudřenka a radost ze dne, který za dvacet minut skončí. Všichni cítí, že dnes učí žena. Křída je daleko bělejší a čistší, řeč profesorky jako by se při každém slovu obalovala ženstvem, protéká uličkami měkká a tichá, rozvíjející se do každé lavice k sluchu sedících. Na zdi, za stolem, obrázek v postříbeném rámečku. Hlava mladé ženy s velkýma očima.

Madame Guillot –

Všichni vědí, komu je zasvěcena tato podobizna. Nikdo neví, kdo ji tam pověsil. Objevila se na stěně jednoho dne ráno jako černá kapka, kterou přes noc vyronila zeď. Oči paní Guillotové jsou oči slečny Neffové. Až bude o několik let starší, budou naprosto stejné. Olga to tuší, kdykoliv vstupuje do třídy, podívá se do nich a jde ke katedře velmi pomalu, protože se při hodině přece nemůže otáčet, aby se zhlížela v kráse pařížské paní. A mluví po celou dlouhou hodinu o spánku, o hlubokých snech a o hypnóze, Jan Medek se jí dívá do očí a dívá se tak dlouho, jak je dovoleno muži a jeho ženě. A zatím se venku kývá anténa, na níž je zavěšen celý tento den jako izolace života, sníh se měkce lepí na sklo okna a propadá se dál do místnosti a ruce studentů jsou bíle zasněžené. Janu Medkovi se zdá, že by každý student měl mít ženu, alespoň v těch hlubokých snách, a nechápe, proč to není dovoleno.

(pokračování příště)

INZERCE

Výřez z titulního listu časopisu The Illustrated London News

HOST MĚSÍČNÍK PRO LITERATURU A ČTENÁŘE

ČASOPIS S TRADICÍ SAHAJÍCÍ DO PRVNÍ REPUBLIKY OD POLOVINY OSMDESÁTÝCH LET NEPŘERUŠENÁ KONTINUITA VÍCE NEŽ DESET LET VÁM PRAVIDELNĚ NABÍZÍME:

- ukázky poezie a prózy z dosud nevydaných děl
- eseje o literatuře a kultuře
- rozhovory se spisovateli
- obsáhlý recenzní a kritický blok věnovaný novým knihám
- obsáhlou přílohu světová literatura
- tematické a literárněhistorické bloky
- zprávy a reflexe aktuálních literárních událostí
- články o fungování nakladatelství a knižním trhu
- rubriku pro začínající autory
- profily českých fotografů

www.hostbrno.cz

pobaltský pohádkový triptych

Kniha s prostým, všeřikajícím titulem *Litevské pohádky*, která by měla letos vyjít v překladu Věry Kociánové a s ilustracemi Vojtěcha Jiráska, je zatím posledním příspěvkem do tuzemské baltistické literatury.

Ukázku z připravované knihy jsme se rozhodli rozšířit o pohádky zbylých dvou pobaltských národů – Lotyšů a Estonců –, jejichž folklor vykazuje s tím litevským mnohé společné prvky a paralely. Zájemci o lidové slovesné umění pobaltských národů mohou dále sáhnout po některé z následujících antologií: *Diamantová sekera* (posl. vyd. 2008, přel. Jaroslav Tichý), *Čertovské pohádky* (1978, přel. Vojtěch Gaja), *Hadí prsten* (1979, přel. Vojtěch Gaja), *Tři dobré věci* (1988, přel. Rade-gast Parolek) či *Báchorky ze země tisíce ostrovů* (2000, přel. Naděžda Slabihou-dová).

Jak cikán napálil draka

V dávných dobách přiletěl jednou do jedné vesnice drak. Sežral všechny lidi, jen v pastoušce na konci vesnice si nechal jednoho muže na druhý den – jako snídani. Sedí ten člověk celý zachmuřený a čeká na smrt. V té době právě do vesnice přijeli cikáni. Projeli od domu k domu, a nikde ani živáček. Až na samém konci vesnice uviděli na zápraží sedět pastýře. Zastavili se a jeden cikán se ptá:

„Copak se tu stalo, že nikde není vidět živé duše?“

„Včera přiletěl drak a všechny sežral. Mě si nechal na zítřek k snídani,“ odpověděl pastýř.

Cikán se zamyslel, přivřel oko a povídá:

„Ještě se na smrt nechystej, uvidíme, co se dá dělat.“

Přespával v pastoušce a společně s pastýřem čekali na draka. Druhý den hned po ránu se spustila vichřice. Přiletěl drak. Když vešel do pastoušky, zaradoval se:

„Vida, nechal jsem tu jednoho a teď tu sedí dva! To budu mít bohatou snídani.“

Ale cikán ho zarazil:

„Nespěchej, nejdřív vyzkoušíme, kdo je silnější.“

Drak souhlasil:

„Dobrá, vidíš ten mlýnský kámen? Když jím hodím o zem, rozpadne se v prach.“

Cikán se ušklíbnul a řekl: „To já když zmáčknu kámen v hrsti, teče z něj voda.“

Drak si ho změřil od hlavy k patě, pak zvedl mlýnský kámen a mrštil jím o zem – rozpadl se na prach. Cikán vzal kus tvarohu, a jak ho stiskl v ruce, odkapávala z něj voda.

Drak se podíval a pomyslel si: „Ajajaj, tohle se mi nelíbí.“ Cikánovi ale řekl: „Teď zkusíme, kdo umí silněji hvízdát.“

Tak se ukaž, vybídl ho cikán.

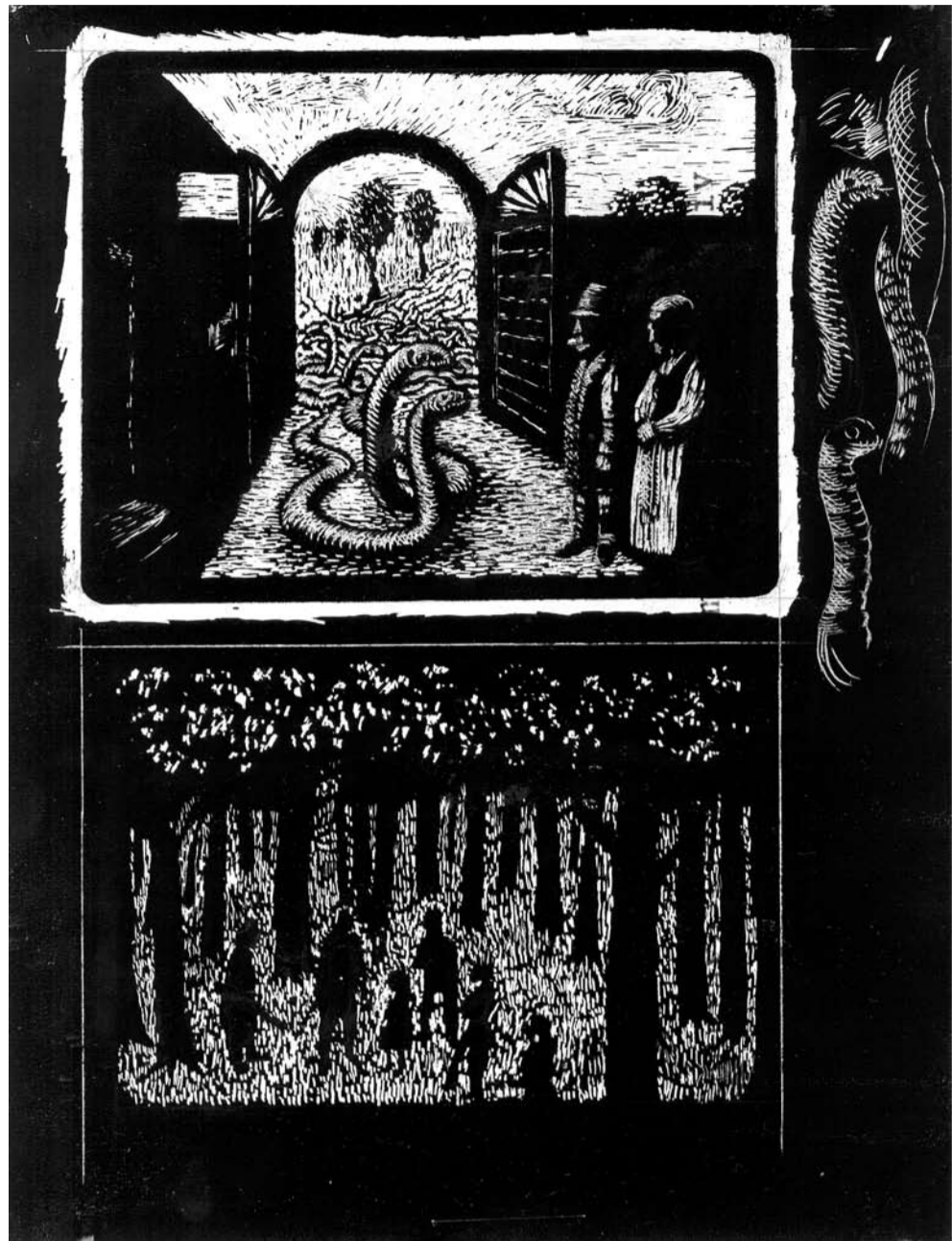
Drak zahvízdal tak, až ze všech stromů opadaly listy. Cikán nehnul brvou, strčil ruce do kapes a povídá: „Já hvízdám tak silně, že ti nejdřív budu muset zavázat oči, protože by ti jinak mohly obě vyskočit z důlků.“

To už se drak zalekl a nechal si oči rychle zavázat. Nato vzal cikán sukovici a praštil ho do hlavy takovou silou, až drakovi zajiskřilo v očích.

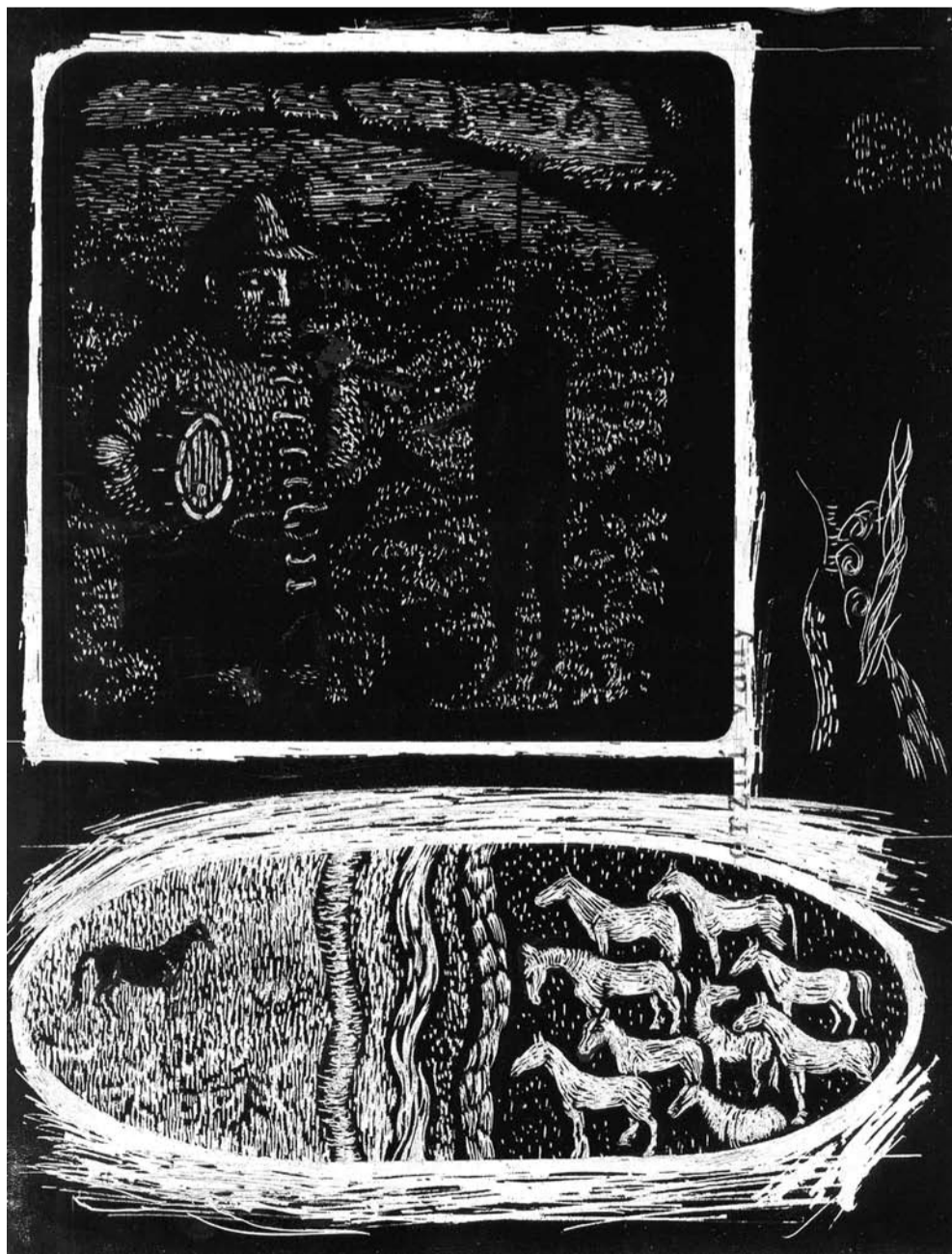
„Mám zahvízdát ještě jednou?“ zeptal se cikán.

„To stačí. Už po prvním hvízdnutí mi oči div z hlavy nevyskočily. Víš co, když jsi tak silný, budeme bratři.“

Jdou spolu vesnicí a tu drak cikánovi povídá: „Tam na té louce se pase stádo. Přines pěkného býka a uvaříme si oběd.“

Vojtěch Jirásko, ilustrace k *Litevským pohádkám*

Vojtěch Jirásko, ilustrace k *Litevským pohádkám*

Cikán šel a cestou přemýšlel, jak to udělat, aby drak nepoznal, že sám býka neunes. Začal dobytčata chytat a po dvou za ocasy svazovat k sobě. Když se drak nemohl cikána dlouho dočkat, šel se podívat na louku:

„Proč tak dlouho nic neunes? Už mám hlad.“

Cikán odpověděl:

„Proč bych nosil jen jednoho býka, chci jich vzít aspoň půl tuctu, abych si ušetřil cestu navíc.“

Drak se rozzlobil, chytnul jednoho býka za ocas, hodil si ho přes ramena, v chalupě ho stáhl, kůži podal cikánovi a poručil: „Přines do té kůže vodu.“ Cikán jde ke studni a přemýšlí. Když kůži naplní, sám ji neunes, a když se vrátí s poloprázdnou, drak pozná, jak je slabý, a sežere ho. A tak vzal motyku a začal kopat kolem studny příkop.

Drak zase čekal, až mu došla trpělivost. Běžel se podívat ke studni:

„Co to tu provádíš,“ ptá se.

„Chci vykopat a přinést celou studnu, abych si ušetřil další cestu.“

Drak se rozčílil, nabral plnou kůži vody a donesl ji do pastoušky. Protože potřebovali třísky na oheň, poslal do třetice cikána do lesa pro strom.

„Co dělat?“ pomyslel si cikán, strom neporazí ani neunes. Spletl tedy z lýka provaz a začal stromy svazovat. Tak ho po chvíli našel drak.

„Co to zase tropíš?“

„Chci svázat aspoň půltuctu stromů, abychom měli zásobu.“

Drak vztekle zasupěl, vytrhl jeden strom a odnesl ho domů. Rozdělal oheň a býka upekl. Pak pozval cikána k obědi.

Ten věděl, že kdyby drak uviděl, jak málo toho sní, poznal by, že je slabý, a hned by ho slupl. Proto řekl:

„Já s tebou jíst nebudu. Ani jednou jsi mě neposlechnul, všechno sis udělal podle sebe.“

Drak tedy snědl býka sám.

Po obědi zapřáhl cikán do bryčky tři koně a řekl drakovi: „Posaď se tu do vozíku, zavezu tě ke svým dětem.“

Drak si sedl a jeli. Když se blížili k cikánskému táboru, uviděly je cikánovy děti a z dálky spustily křik:

„Tatínek se vrací, draka veze!“

Drak se zeptal: „Kdopak to tak křičí?“

„To jsou moje děti,“ odpověděl cikán. „Ty ti teprve ukáží, zač je toho loket. Ty mají mnohem větší páru než já.“

To draka polekalo. O poměrování sil s cikánovými dětmi nestál. Vyskočil z bryčky a navždy odletěl z kraje. Cikánovi zbyli koně i vůz.

**Z litevštiny přeložila
Věra Kociánová**

Zlaté vousy

Jeden mlátec přespával přes noc ve stodole na statku, ale neměl tam prazádného klidu: nějaká jiná mlátci hned do trámů stouchali, hned zas cepy bušili, až to dunělo, hned zas jinak hrmotili až hrůza. Až se jednou odhodlal mermomocí uhlídat, co jsou tihle výtržníci zač. Té noci oka nezamhouřil – seděl u hořící pece, a aby zahnal spánek, vyřezával si jen tak zbůhdarma malé korýtko.

Vyřezával, vyřezával, když vtom kde se vzal, tu se vzal cizinec – a prý, co že to tu rachotí?

„Co by, korýtko si dělám, abych v něm zlato roztavil.“

„A pročpak?“

„Pročpak? Inu, jinak nemohu. Jsem chlapík už odrostlý, a žádné děvče si mě nechce vzít. Odliju si proto zlaté vousy a pak už se jářku nějaká najde.“

„Jaj,“ vyjekl cizinec (byl to sám čert), „to jsou vskutku moudrá slova! A nemohl bys mi taky odlít zlaté vousy?“

„Co by ne, ale to bys mi musel přinést tři čepice zlatáků, levnější je nepořídiš.“

Čert souhlasil a hned strhl muži čepici a uháněl pro zlato. Za tři vteřiny byl zpět i se zlatem, co naplat – muž mu musel odlít vousy.

Jenže na mě si nepříjdeš – já ti odleju zlaté vousy, to uvidíš! Muž rozpustil v korytku smůlu a pobídl čerta, jen ať v té kapalíně smočí bradu – roztavené zlato se k ní přilepí, ztuhne a zlaté vousy budou zářit široko daleko.

Dobrá – čert tedy strčil bradu do rozpuštěné smůly. Mlatec mu bradu v korytku rádně vymáchal, aby dobře nasákla, a po nějaké chvíli řekl: „Vytáhni ji ven, zdá se mi, už bude dost pozlacená!“

Čert tahá, tahá – jemináčku, to je hrůza! Smůla ztuhla, vousy jeden velký chuchvalec, až bolestí musí křičet – co s takovými vousy. Čert tuze naříkal nad svým neštěstím, muž ho tišil: „Přestaň a počkej, ať se zlato dobře přichytí!“

Mezitím se čert muže zeptal: „Jak se jmenuješ?“

Ten mu odpověděl: „Jmenuju se – Já sám!“ A potom řekl: „Tak už jdi, zlato se ti už k vousům přichytilo.“

Čert šel, ale když vycházel ze stodoly, prohrábl si vousy a bolestí vykřikl: „Aj jaj, to to

bolí, to to bolí! A ztvrdly tak, že si je ani promnout nemůžu. Jsou to vůbec moje vousy?“

Když to uslyšeli jeho mlatci, ptali se ho:

„Kdo ti zničil vousy, kdo to byl?“

„Já sám je zničil. Já sám!“

„Když sis je sám zničil, tak co řveš?“ odsekli mu podomci.

Od té doby už ve stodole v noci nic nerámusilo, kdoví kam se čert poděl. A z mlatce se stal boháč – tři čepice zlatáků. Oženil se se statkářovou dcerou a žil šťastně až do smrti.

**Z lotyštiny přeložil
Michal Škrabal**

Slunce, měsíc a hvězdy

Za dávných časů byla obloha tak nízko, že na ni vysoký člověk mohl lehce dosáhnout.

Jednou vyběhly děti k rejčího ven, vylezly na vysoké balvany a volaly:

„Hohó! Teď dosáhneme až na oblohu! Uděláme v ní díru a podíváme se, co tam dělá Pánbůh a všichni svatí!“

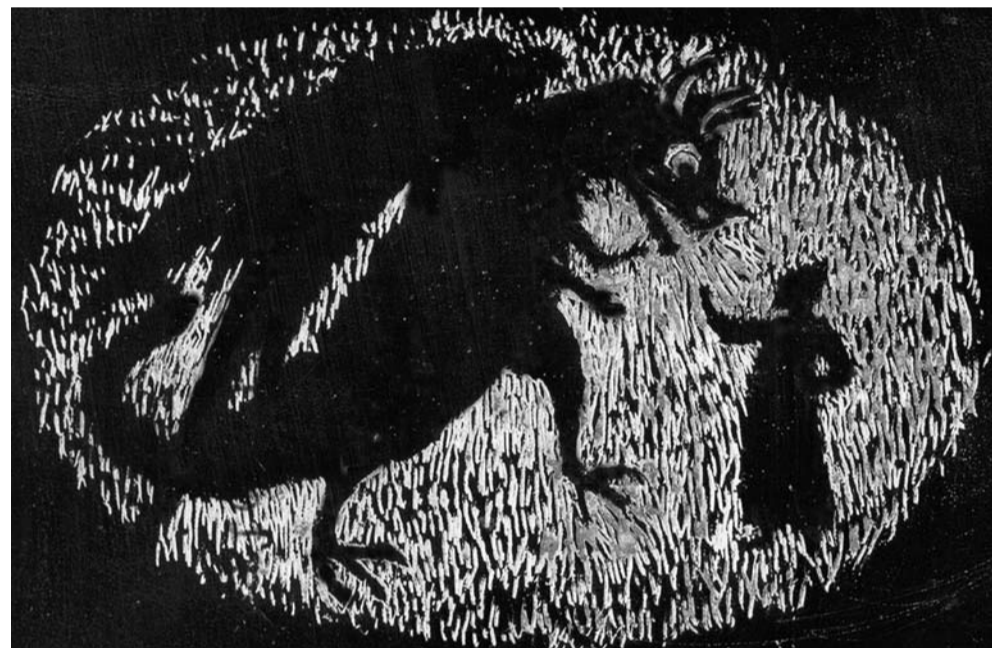
A začaly vyvrtávat prsty díru do nebeské klenby, aby se mohly podívat dovnitř.

Pánbůh to viděl a řekl služebníkovi:

„Podívej, Jene, vidíš, co vyvádějí?! Pořád něco tropí, no jsou to děti, ale potřebovaly

Vojtěch Jirásko, ilustrace k *Lítevským pohádkám*

Vojtěch Jirásko, ilustrace k *Lítevským pohádkám*

by pořádný výprask za ty svoje darebačiny. Provrtávat díru do nebeské klenby jen tak pro legraci! Mělo by se jim to napříště překazit.“

Služebník byl člověk bystrý a důvtipný, tři čtyři dny dumal, kudy chodil, až mu v hlavě hučelo, a nakonec řekl:

„Aby to nebylo tak snadné, měla by se zvednout nebeská bář.“

Pánbůh o tom hloubal pár týdnů, zlost ho mezitím přešla, a tak mávl rukou a řekl:

„Dělej, jak myslíš, Jene. Je to sice darebáctví, ale děti jsou děti, chtějí vidět, co tu děláme a jak pečujeme o jejich pozemské věci.“

„No to jo, děti jsou děti...“ přitakal služebník Jan.

A tak zůstala nebeská klenba na svém místě.

Záhý nato se však stalo, že k rejčí si potřeboval přišíť na kalhoty nové pozadí, to staré bylo od věčného vyesedávání se zkříženými nohama notně prošoupané. Dal dohromady

všechny uskuđené grošiky, ale na nový kus látky to nestačilo. A tak v nouzi nejvyšší vzal nůžky a šel do olšovi, kde ho nikdo nemohl vidět, vylezl na veliký balvan a vystříhl z nebeské klenby patričný okrouhlý kus.

Pak potkalo i ženu k rejčího neštěstí – hrubá a rozedřená kostelní lavice jí proděravěla sváteční sukni. A tak si i ona vystříhla z nebeské klenby potřebný kus.

Nazítří uviděl Pánbůh, co se přihodilo, zavrtěl hlavou a řekl služebníkovi:

„Přišel čas, Jene, jednat podle tvé rady. Jdi dolů na zem, zvedni tam klenbu a já ji odtud vytáhnu nahoru tak vysoko, aby na ni už nikdo nemohl dosáhnout.“

A tak to taky udělali. Zvedli nebeskou klenbu tak vysoko, že už na ni nikdo nedosáhl, a začali spravovat vystřižená místa. Ale protože neměli po ruce nebeskou modř, dosadili místo ní na ta místa slunce, měsíc a hvězdy.

**Z estonštiny přeložila
Naděжда Slabihoudová**

marcel thiry

Venlo

V bezpečné zemi žen na kole,
V Holandsku bez tulipánů, ve Venlo,
Když bylo ve vzduchu cítit neutralitu
Jako cizoložný a nemožný mír...
Na nádraží vše spalo, a už ve dvoraně
Jsi rozeznal časné odpolední poušť nedělí,
Některí v modlitebně, ale většinou na kopané,
Obyvatelé města zamkli dobře svá obydlí.
Nikdo neseděl v těch měšťanských kavárnách,
Jež klamou závěsy falešného tajemství,
A ty jsi pod venkovskou oblohou
Rozeznával své střevice, koupené do války o den dřív.

Tricetiletá bytná byla doma sama.
Bílá barva škrobených krajkových záclon
Zandělštovala klidný salon a tys jen rudnul
Když po tom, co tě rozvášněným hlasem přivítala,
Čekala s klidnými rukama na kolenou
Slova ve vlámštině, kteréš namáhavě hledal
V tichu, jež mezi vámi narůstalo...
Připadala ti úžasné holandská
S rozkvetlým poprsím zvedajícím v rytmu černý křížek.
Zdála se očekávat a předem znát
Ta slova, kteréš hledal, dosud v mlze.
Březnové odpoledne, bílé záclony a ticho.
Salon jasný jako kabina plachetnice.

Nedělní obrázkový časopis ležel na stole;
Dáma ho vzala a nacházela na stránkách
Důkazy, že válka není praktická.
Tys ve slovech, jež zkoušela říct francouzsky,
Přijímal nelegitimní chyby
A cítil, že v bílé námořnických záclon
Se začíná odehrávat tvůj osud plný lásek a lodí...

Jakýsi hluk přitom táhl z dálky až
Do klidu salonu, echo rozvášněného kolbiště.
Naslouchala, znepozornělá a zružovělá.

Její muž
v zeleném dresu tam v dále vhněl míč do sítě.
(*Tři veršované prózy*, 1934)

Věk

Mladé děvče nastupuje do auta.
Kněz pozvedá v rukou mladou hostii.
Smysl nebe a světa se vzápětí vyjeví:
Mladé děvče nastupuje do auta.

Buď požehnána, práce u linky, a dál, tam
Ve městě, pracovny popravny techniků.
Mladé děvče nastupuje do auta;
Kov a lidské mládě ženou do květu.

Jsou velikonoce, ocele kvetou spolu s těly.
Pod letem nehybného anděla modrá kapota;
Zatímco vavříny věnčené století stoupá k nebi
Mladé děvče nastupuje do auta.

(*Socha únavy*, 1931)

Přání

Dovolte nám dřímat v dumavých komnatách
Hotelu obývaného jenom odpolednem.

Modř stropů, daleké moře, ráj.
Vzpomeň si na čisté jezero dávných prádelen.

(*Socha únavy*)

Z francouzštiny přeložil Petr Král

MARCEL THIRY (1897–1977), vzdor své nevelké proslulosti mimo rodnou Belgii jeden z nejosobitějších zjevů celé moderní poesie. Mallarméovská pozornost ke slovní tkáni básně se u něj spojuje s apollinairovským (nebo ještě lépe morandovským) modernismem, smysl pro tradiční formy se snovou volností imaginace; básník dalekých cest i rychlých výletů v autě, hotelových milostných siest, obchodních jednání a snídání se šampaňským. O poesii psal i pozoruhodné eseje.

Kromě mého překladu básně Opera, který v devadesátých letech otiskly Literární noviny, vyšlo několik Thiryho básní ve 2. čísle *Hosta* z roku 2008, v překladu Ladislava Václavíka, jež autora také uvedl krátkou portrétní studií. Jen o Venlo, nejdelší z básní, které vycházejí zde, by se dal pro její bohatství vést celodopolední seminář; upozorním aspoň na slovesný vid závěrečného verše, imperfektum, a jeho paradoxní spojení s nad jiné bleskovou událostí (vstřelený gól), již magicky zbavuje pomíjivosti a hebce ji rozprostírá v čase jako v nekonečném trvání. Básně jsou v originále rýmované, překladatel rýmy pouze naznačil, z obavy, že by text násilným obráběním příliš „utahal“.

P. K.

david lipovský

Nikdo

Bludičky z dlaní
Volají Nizozemce

Zahřmělo

Nejsem tu

Jsem smítko
Jsem prach co nemá stání
V Nautilu padám
Do noci jeskyně zřítelnice

V Nautilu zhasli

Nejsem a modlím se

Však dál bludičky v dlaních
Volají Nizozemce

Káji! Káji!

Humoreska

Na hřbetě oslích slz
Ponesu rubínové zmije
Od ucha k uchu
Budu se potloukat
Na Velké čínské zdi
Pod špičkou noci
V hromádce sena
Co kdyby přece snad

Vzkříšené jazyky

Umírající je v očích živého
Živý tančuje v uších mrtvého
Mrtvý sní pod jazykem nenarozeného
Nenarozený zpívá v chřípí snícího
Snící plave na jazyku nemluvněte
Nemluvně se kácí do macochy slova

Slovo otvírá ústa snícího
Snící polyká lunu a kýchá
Nenarozený padá a plive mrtvého
Mrtvý si vyštourá z uší živého

A živý se ukloní
Jako by z oka vypadl

Dlouho se chodí se džbánem k řece

Tam kde se vleává oko do ucha
Prolévám jitra kupkou sena
Co kdyby náhodou
Červánky zastihly karavanu
A z pštrosů se vybarvily
Labutě

Tam kde se vleává okno do ducha
Tam odkud minarety vábí
Tam v piruetách písčín
Prolévám sny
Uchem kalicha

Setmění úmyslů

S rukama v kapsách
Prsty zdřevěnělé
V černých dírách
Lýtka mne nesou
Tuze zlehka
Čert ví kam

Sám sobě v patách
Kloužu se opilý
Po psích hlavách
Sám a sám

Rozpaky holubic

Zas tulák žil vyšlehl do tmy
Co se vysype

Je ráno a oslíčků málo

Břehy střech posely ostny
A každou ratolest odteď už nadobro
Odnáší voda
Krajina opepřená bezvětrím
A v ní zátiší s kapkou šera
Už zase skrání vosková čela
Schvácených omítek

Je ráno a oslíčků málo

Rozjaření volové jásají ze zlatých ohlávek
A skleněné mury vrážejí do rozzářených
ženichů
A sny syčí pod pokličkami slunečních brýlí

Je ráno a oslíčků málo

Všude je jasno
Ve tmě před každým prahem hnije mrtvola
A v příšeří šeríkových keřů milují hyeny lví
kýty

Je ráno a oslíčků málo

Vyzábly bůh za pultem směnárny zírá
pod ruce nápasným skořápkářům
Z oblohy visí mračna prázdných rudých nití
A nebi puká břich
A otisk v polstrovaném kříži už zase nařiká
Pod tíhou která není

Je ráno a oslíčků málo

Stát bez ustání

A člověk jako strom
se modlí když klečí
ve stoje
A kdo je na nohou
procítá na svět rukama
a šeptá do masa
aby se rozednilo
neboť
chůze ruka i slovo
povstaly naráz jako trn
k trojjedinosti
obzoru a oka

• • •

Když ještě klíněnky neměly křídla
Poznání nemělo kořeny
Koruny zely ve vzduchu
A pávi hasili hrdla pod pískem
Dopadl úsměv na hlavu prázdnoty
Blažená slza omyla čern
A v dlaních pobodaných tmou
Se rozzářily smavé světy
Štěstím že jsou

Papírové noci

Rozpítý měsíc vrávorá ke dnu
papírovou nocí
sotva se protáhne víčky
Ani nedýcháš
pro mapy mezi hvězdami
pro mapy od dlaní
včera nad ránem

Oltář bez věna

Sknul vřetenem
Z řešeta za zdi
Ta úzká noc
Sotva se protáhneš
Zas je tu olovo
A po perutích prach

Den jako stěna
Volání ozvěna
Slaměný ženich
Cínová nevěsta

Jenom hrst perel
Co se střech
Sezobají
Vrabci

foto archiv Tvaru

David Lipovský (nar. 3. 5. 1972 v Hradci Králové) od roku 1986 studoval v Praze SOŠV E. Famíry (Hollarka), leč studium nedokončil. Od roku 2006 pracuje jako kopáč na vykopávkách. Několik básní publikoval v samizdatovém *Vokně*, též v *Logosu*; pod pseudonymy také ve *Tvaru* a *Revolver Revue*.

LITERÁRNÍ ŽIVOT

foto Tvar

David Jan Žák

Haiku, limeriky a zhudebněné básně dominovaly v pořadí již sedmému ročníku *Valentýnského poetického večera* (VPV), který se uskutečnil 19. února v Brandýse nad Labem. Tato každoroční autorská čtení doprovázená hudbou pořádá už od roku 2004 brandýský básník Zbyněk Ludvík Gordon. Vždy se čte v Knihovně Eduarda Petišky a vždy zde jako host vystupuje vítěz literární soutěže Macharův Brandýs – tím letošním byla studentka pražské Matematicko-fyzikální fakulty Hana Šustková z Radeče. Svou dosavadní tvorbu představil také Vladislav Reisinger, jehož temné básně se do přítomných zahryzly asi nejhlouběji, dále staroboleslavský rodák Stanislav Předota, který se coby zprostředkovatel ujal veršů z autorské dílny Mojžíra Preclíka, inspirovaných japonským haiku, a českobudějovický básník a prozaik David Jan Žák, jenž důkladně zalistoval svým nejnovějším románem *Ticho*. Vtipnými a pro dosud intimního lyrika netypickými limeriky překvapil výše již zmíněný Z. L. Gordon. Jeho básně z dřívějšího období, stejně jako např. texty F. Gellnera, pak ve zhudebněné podobě v duchu mišíkovské tradice, byť místy s nepřeslechnutelnou trampskou spodní linkou, zazněly v podání skupiny *Zpětné zrcátko* pod vedením Petra Traxlera.

Zbyněk Ludvík Gordon

Na VPV vždy překvapí, s jakou odezvou se setkává u místního publika. Je pro ně nejen malým poetickým svátkem, ale i významnou událostí, která vyžaduje hodit se trochu do gala a takzvaně se „blýsknout ve společnosti“. Studovna, jež jako jediná z prostor knihovny pojme větší počet lidí, tak nezeje nikdy prázdnotou. Pravda, kvůli stísněným podmínkám působí autoři „vyrovnaní“ za dlouhým stolem před stejně precizně vyrovnanými svazky *Ottova slovníku naučného* poněkud staticky, až prkenně, ale ve chvíli, kdy se místnost zaplní básnickým slovem, ustoupí tento dojem do pozadí. A jak jsem tak seděla v publiku a nasávala příjemnou a v dobrém slova smyslu maloměstsky rodinnou atmosféru, uvažovala jsem, a to nikoliv poprvé, čím to je, že „klasický“ pojetí čtení ve stejné „klasickém“ prostředí knihovny dokáže v Brandýse přitáhnout více lidí než třeba ve srovnatelném Vimperku *Houština slov*, konající se povětšinou v tajemně působících historických objektech, nebo naopak rockově-kluboví *Literáti na trati* v České Třebové. A odpověď? Nu, někdy mívám pocit, že to, co těší samotné autory, potažmo organizátory, se s očekáváním potenciálního publika jaksi tvrdošíjně míjí...

Svatava Antošová

Ludvík Kundera 90

Ludvík Kundera oslaví 22. 3. 2010 své 90. narozeniny. S gratulacemi se přídává redakce *Tvaru* a posílá oslavenci několik drobných textů.

foto archiv Tvaru

Ludvík Kundera na Bítově 96

Jiří Poláček

Pocta Ludvíku Kunderovi

Večer všech dnů
otvírá prostory spánku.
Leč je to čas tvorby:
záznamů a promluv,
knih přání a stížností,
toulek po stezkách poezie.

Básník pije čaj a vstupuje
do labyrintu světa i luthauzu srdce:
ocitá se tu i onde,
putuje řečištěm paměti
a v jeho meandrech
váží ztráty a nálezy.

Je člověkem ve všech situacích:
zná živly v nás (sny též),
rýhy smrti a pády do výšky,
malé radosti i lásku bez konce!

Jiří Staněk

Sen 18. 1. 2009 (probuzení 0.40)

Opět Ludvík Kundera, cosi
jako kolonáda, kiosek.
Potřebuje opravit botu.
Máme kladívko, jsem švec.
Přítomný lékař náhle zjišťuje,
že i ve tvářích má L. K.
barvu, vzor ponožek
(tmavě fialovou, s černým mřížováním):
„To jsou neštovice, vyžadující
léčbu tetrachlórem.“
„Obojí mám za sebou a
obojí jsem přežil.“
Ale je slabý, je nesen
v náručí jako dítě, tvář
na rameni, překryt sakem.
Chce přečíst projev
Baracka Obamy v Dublinu. A
„musíme“ do Budapešti,
kde má velitelství
americká armáda.

Christian Morgenstern (překlad Radek Malý)

Strašilet

Křídloplác dušně míří
přes děsiběsiles,
panpanák rudě výří
a hrůzně hraší hřez.

Gruselett

Der Flügelflagel gaustert
durchs Wiruwaruwolz,
die rote Fingur plaustert,
und grausig gutzt der Golz.

Radek Fridrich

Pocta dlouhověkosti (Ludvíku Kunderovi)

Básníci létavice
chápu vás
museli jste zemřít pro své jedinečného dílo
pro klenot vašich vášní
museli jste se zničit svou podstatu
museli jste provokovat
a udělat vše
teď
hned
Zmírejte dál
obdivovaní
novými generacemi
zmírejte za halasných ovací
buďte proklínání
zatracování,
buďte smrtelní!

Básníci dlouhověcí
vyklidí pěšci
nevrávoráte
nestrháváte oponu poetiky

pozvolna
procházíte kulhavou chůzí krajinou poezie
s vnitřním úsměvem dávných čínských
mistrů

s holí a miskou na čaj
tiše se rozhlížíte
vše vnímáte
vy nenápadní
poctiví
inspirující
s vámi často rozmlouvám
beze slov
na dálku o vás přemýšlím
holdy posílám
Buďte nesmrtelní!

Vojtěch Jirásko, ilustrace k *Litevským pohádkám*

VÝLOV

Výlov patří do seznamu tvrdých prací, kde se mění výraz slova muž na chlap. *Rudé právo, 11. 12. 1975*

Některá poezie je hrozně špatná. Ukrutně a nevykořenitelně zle napsaná, absolutně banální, nijaká, nudná, fádní. Proč vzniká? Proč existuje? Aby vedle ní vynikla ta dobrá? Anebo jsou to zcela odlišné nádoby? Když si uvědomíte, že jste za život přečetli víc té špatné poezie než té lepší (neřku-li vynikající), zamrazí vás. Možná jsme víc čtenáři blbé poezie než veršů skvělých a možná to ani jinak nejde, pokud jsme se rozhodli číst tvorbu současných básníků, nerozříděných ještě časem.

Sbírka **Marka Šobáně** se jmenuje **Mistopisy** a vyšla v roce 2008 jako příloha *Psího vína* č. 43 (edice *Stůl*, svazek 9). Nálady, okamžiky, drobnokresba. Verše s nějakou touhou. Ano. Proč ne? Ale verše bohužel zaměnitelné. Asi se zde dotýkáme celkově smyslu psaní: psát básně, nebo ne? Ono to tak svádí, že. Ono to nedá – najet na určitou náladičku, trochu toho osobního pro-

storu popsat, trochu té přírody tam narvat, osekane věty poskládat, aby vypadaly jako verše, někdy větší a někdy menší moudra. Výsledek je poněkud tuhý, ale hlavně z něj i přes vzpomínky na umazané já, které básník do řádků nanáší, leze sterilita a také to fňukané moravanství tolikrát už vyprázdněné. Přesto nezavrhneme Marka Šobáně docela, pere se sám se svou vnitřní vírou, náboženství mu pomáhá a verše jsou díky tomu „zduchovnění“ alespoň gramotné, když ne zajímavé. Šobáněovo puzení psát lze v celkovém součtu ještě chápat, i když se k jeho veršům sotva budu někdy vracet. Z *Mistopisů* se stal nepoužívaný kalendář; starý už ve chvíli čtení.

Dvě sbírky **Marka Soboly** se jmenují **Tramtarará** (2000) a **Krásně** (2004) a autor si je vydal sám v Brně. Trochu příběhů, trochu lásky, trochu erotiky, trochu vtipů, trochu outsiderství. Toho *trochu* je trochu moc, takže výsledek je najednou čím dál víc průměrný. Sobola má nápady, ale nedotváří je, jako by z něj lezly příliš rychle na to, aby s nimi dokázal dál pracovat. Je v tom odkaz

na Bukowského i „trapnou poezii“ Bondyho, autor se často opíjí banalitou, nemá však potřebu povýšit ji na poezii. Místy jde víc o písňové texty než o básně – ostatně Sobola působí v bigbitové skupině *Kapela Sobola*. No dobře...

Vladimír Vlasatý se před časem objevil v nakladatelství *Host* sbírkou *Molomor*. Nyní přichází s druhou, nazvanou **Hospodskej Maňák, Titanic a nealkoholický pivo** (Protis, 2009). Vlasatý žije od roku 1968 ve švýcarské Basileji a jeho knížka je z dnešního *Výlovu* to nejlepší. Zčásti tu máme minipříběhy, aforistické črty, ale vedle toho docela sympatické množství básní bez zbytečných opiček nebo pafilozofování. Bohužel jsou tu zřejmě nevymýtitelné trvalky s ozvěnou šedesátých let (není divu, Vlasatý byl v té zmytizované dekádě autorem jednoho z divadel malých forem). Právě v těch anachronických, pomalu již půl století starých trvalkách vidím největší problém, který je příčinou totálního pokažení některých veršů. Například protiválečná báseň *Nikdy nikdo nespočítá* je

opravdu hodně eklektická: „(...) Sličné sběračky borůvek proplakaly noci, / když se o těch hrůzách dozvěděly. / Nemohly pochopit, pro Boha živého, / proč tolik mladých mužů muselo umřít tak blbou smrtí.“ Sbírkka je ve srovnání s debutem poněkud užvaněnější (což však nemusí být chápáno jako výtka). A je také o dost vážnější, tragičtější. Zatímco debut byl trochu karneval, tady se hodně zpytuje svědomí a minulost. Ale v té zadumanosti je stále cosi živoucího, co dává Vlasatého poezii smysl. Pokud srovnáme s předchozími dvěma autory, jde o básníka pestřejšího – a nechce se podbízet. Třeba báseň *Paní Růžičková* (s. 54) mi přijde jako nečekaná rána do uklidněných hladin okolní poezie. Vlasatý zároveň přemýšlí i o skladbě sbírky; ty veršové bobky klade docela solidně na úhlednou hromádku. Co si budeme povídat – žádný Zázrak Z Výšin Poézie to není, ale nemám z téhle sbírky osypky.

Ty mám naopak ze sbírky **Klára Hůrkové** *Za práh zraku* (*Dauphin*, 2006). Jenom a pouze osypky.

Michal Jareš

**ZAKOTVENÉ POZNÁVÁNÍ,
NEUKOTVENÉ POZNATKY**

David Krámský (ed.): Kognitivní věda dnes a zítra
Bor, Liberec 2009

Recenzovaný sborník *Kognitivní věda dnes a zítra* obsahuje tolik prací, že kdyby se zde mělo každé z nich dostat byt jen třívětého shrnutí, na hodnocení by nevybylo sil. To se u antologií stává. Zde ale situaci komplikuje fakt, že každý z příspěvků náleží k jinému žánru a autorskému stylu, hovoří k jinému publiku a více či méně nepsané operuje s jinou definicí kognitivní vědy. Výsledkem není dojem nezměrného tvůrčího bohatství, jak by si optimista mohl přát, ale zdrcující jistota nahodilosti.

Hned několik příspěvů po vzoru I. M. Havla, autora úvodního článku, prohlašuje, že kognitivní vědu je třeba pojímat v singularu jako samostatný obor, kombinující vybrané metodologie vícera disciplín, nikoliv v plurálu jako pouhý úhrn vybraných směrů spadajících pod tyto jednotlivé disciplíny (psychologie, filozofie, lingvistika, matematika, informatika, lékařství aj.). Přísně vzato však o takovémto chápání kognitivní vědy svědčí jen menší část zařazených textů, zřetelně toliko: I. M. Havel, J. Kelemen, I. Ruiselel a C. Höschl & F. Španiel. Většina ostatních disciplinární hranice, jak je známe z českých univerzit, nepřekračuje, nebo je překračuje s jistým ostychem.

Co se týče pomyslných čtenářských obcí, z různých se autorských a myšlenkových stylů lze vyčíst kupříkladu následující: I. M. Havel píše pro psychiatry (a píše češtinou, která vyžaduje naprostou obezřetnost s původním anglickým pojmoslovím, a k tomu ještě schopnost čist autorovy myšlenky, když už je jeho syntax vlivem angličtiny zastřena), L. Krámská pro klinické psychology (byť to v úvodu kamufluje rozbořením klíčových slov), V. Blažek pro antropology a evoluční biology. O čtivost a relevanci napříč oborovými obecněstvy se naopak očitelně a úspěšně snaží: I. Ruiselel, J. Peregrin, A. Démuth, C. Höschl & F. Španiel, J. Zelenka, I. Vaňková, L. Tondl. Ambice většiny ostatních a jejich nároky na čtenáře

jako by komíhaly kdesi v šedé zóně, aniž se navzájem protínají.

Únosnou míru překračuje rozkolísanost žánrová. Vedle několika zcela původních badatelských výstupů, pohybujících se na různé úrovni obecnosti respektive specializace (např. J. Peregrin, L. Tondl, C. Höschl & F. Španiel, D. Lukáš et al.), zde nalezneme množství metarozborů, neboli textů o kognitivních vědách jako takových, jejich podoborech, případně o jejich konkrétních představitelích. Některé se podobají encyklopedickým syntézám (např. I. M. Havel, P. Kulišák, M. Preiss, V. Kvasnička & J. Pospíchal, I. Vaňková), jiné přibližně odpovídají žánru „review article“, časopiseckému článku shrnujícímu dosavadní výsledky ve vybrané oblasti (např. I. Ruiselel, V. Blažek). Dále tu máme analýzy encyklopedického charakteru (např. D. Krámský, J. Kacetl) a několik příspěvků, jež se žánrovému zařazení brání a jež vzdáleně připomínají přepisy ústního projevu, s různým podílem improvizace (např. J. Šípek, F. Kuřina).

Zatímco většina článků by v jiném, vyhranějším publikačním kontextu zřejmě obstála více či méně dobře (ty z nich, které byly do sborníku převzaty odjinud, už zjevně obstály), kniha jako taková vědecké řemeslo, o řemeslu editorském nemluvě, diskredituje a budí jenom rozpaky. A vypovídá tak bohužel o širším trendu, který konvenuje těm, kdo by veškerý základní výzkum nejrůzněji zrušili: o neochotě českých, především humanitních, vědců k popularizaci, o jejich omezené schopnosti prostředkovat svou práci tak, aby nepůsobila jako samoučelná rakousko-uherská. V koncepci *Kognitivní vědy dnes a zítra* se přítomnost tohoto trendu jeví o to podivněji, že kognitivní věda jako samostatný obor zkoumá v první řadě procesy praktického každodenního myšlení a že je svou existencí cele zavázána intelektuální tradici anglosaské. Tradici, v níž se popularizace nechápe jako akademikovo právo, nýbrž jako morální povinnost. Tradici, díky níž se dnes na humanitních katedrách anglosaských univerzit těžko hledá někdo, kdo ještě neslyšel např. o zrcadlových neuronech (objevených paduánskou laboratorí G. Rizzolattiho již v osmdesátých letech minulého století) a nezamyslel se

nad jejich možným významem pro projev lidské kultury, literaturu nevyjímaje.

I kdybychom nesourodost sborníku a všechny její výše jmenované podoby omluvili antologickou licencí, narazíme v *Kognitivní vědě dnes a zítra* na mnoho dalších editorských přehmatů, jež vklad jednotlivých příspěvů znehodnocují. V knize chybí medailonky autorů i jakákoliv zmínka o jejich institucionální příslušnosti. Kdyby šlo o univerzitní akta k interní spotřebě či o skromný sborníček z konference, dal by se tento nedostatek možná přehlédnout. *Kognitivní věda dnes a zítra* si však podle textu na obálce klade za cíl posloužit „studentům, pedagogům a širší odborné veřejnosti humanitního zaměření“, ba dokonce „široké čtenářské obci“. Zas tak malý onen český (přesněji česko-slovenský) rybník není, aby všichni věděli, kdo je A. Démuth, a i kdyby většina čtenářů nakrásně znala C. Höschla, prezentaci by si zasloužil. Jednotlivé články nejsou opatřeny ani úvodními shrnutími, které jsou v antologiích této tematické šíře nutností. Odkazy označené vrocením „v tisku“ nebyly u textů převzatých ze starších publikací (I. M. Havel) aktualizovány. Kdyby editor či jazykový redaktor alespoň jedním okem zkontroloval poznámkové aparáty, všiml by si, že např. chybně skloňované jméno C. Madden se na exponovaném místě (I. Ruiselel) vyskytuje v podobě Madlen, a tento ominózní nesoulad by ho mohl přivést na stopu skutečnosti, že se jedná o C. Maddenovou z rotterdamské laboratoře, čelní odbornici na rozumění větným a nadvětným celkům. Atp.; tolik formalia.

Ještě více znepokojují editorova věcná opomenutí, či shovívavost k opomenutím příspěvů. Texty spolu nekomunikují, neřkuli si protičečí, pisatelé jako by o sobě navzájem nevěděli. To není zcela běžná, a už vůbec ne chvalitebná praxe. Editor si patrně nevšiml, nebo si nechtěl všimnout, že článek E. Ruiselele o teoriích „zakotveného“ poznávání (teorie, jež lidskému myšlení přisuzují fenomenální, tj. senzomotorické kvality), na něž se v kognitivní vědě posledního desetiletí klade čím dál větší důraz, vrhá jisté pochybnosti na tvrzení I. M. Havla a J. Kelemena o tom, že počítačová metafora a od ní odvozené amodální koncepce myšlení si dosud udržují

výsadní postavení. Stačilo dotyčné příspěvatele požádat, aby na sebe alespoň odkázali, a kniha by hned působila stmelějším dojmem. Podobně sám D. Krámský ve svém příspěvku o Husserlově psychologii formuluje nejrůznější otázky na povahu sdílené intencionality, aniž upozorňuje na to, že články E. Ruiselele, C. Höschla & F. Španiela a V. Blažka na ně nepřímo poskytují sice dílčí, zato však velmi konkrétní, totiž empirické odpovědi. Že se na sebe navzájem neodvolávají I. Vaňková a J. Kacetl, jejichž texty o kognitivní lingvistice spolu úzce souvisí, obsahově se překrývají, a k tomu je odděluje pouhá půlstrana, překvapuje na rovině zjevně.

Úhrnem tato věcná opomenutí vyvolávají podezření, dozajista neopravené, že česká (či česko-slovenská) kognitivní věda je nejen živlem od kořene nahodilým, ale že nadto nezřídka rezignuje na kontakt s aktuálním vývojem ve světě (slovo „zítra“ v názvu sborníku působí při pomýšlení na některé příspěvky nepřiměřeně úderně), obzvláště pak s rychle se množícími empirickými odvetyví výzkumy. Přitom právě v posledním jmenovaných se pro potřeby oné „širší odborné veřejnosti humanitního zaměření“, již se sborník zaštiťuje, skrývá nevyčerpatelný zdroj obrodné inspirace. Tázeme-li se, co kognitivní věda může udělat konkrétně pro nás literárně zaměřené jedince, v esteticky orientovaných příspěvcích *Kognitivní vědy dnes a zítra* se (s výjimkou článku C. Höschla & F. Španiela, zařazeného do neurovědní sekce sborníku) odpovědi nedobereme. Vedle teorií „zakotveného“ poznávání (níže podepsaná za jejich slovensko-české adjektivní pojmenování nadšeně děkuje I. Ruiselelovi) nám ji nabízejí spíše badatelé (za všechny jmenujeme např. M. Bortolussiovou, P. Dixona, D. Míalla a D. Kuikena z edmontonské univerzity), kteří se nástroji kognitivních věd, tj. praktickými experimenty, pokoušejí dopátrat zákonitostí spontánního čtenářského prožitku. Obdobně bychom se mohli ptát, co studium literatury může udělat pro kognitivní vědu, a i zde (např. ve srovnávacích pracích P. C. Hogana z Connecticutu) bychom měli na výběr hned z několika možností. Ale to už bychom v úvahách o kognitivní vědě obrátili list.

Anežka Kuzmičová

MISTR KONVENCE

Vladimír Stibor: Jablko smírkého soudce
Severočeská vědecká knihovna v Ústí nad Labem a Severočeský klub spisovatelů, Ústí nad Labem 2009

Dá se o někom, komu vydali úctyhodných dvanáct sbírek, vůbec říct, že píše špatně? Ta kvantita zaráží, a zrovna tak fakt, že všechny ty sbírky Vladimíru Stiborovi vyšly během pouhých deseti let. Ano, je to tak: od roku 1999 publikoval rovný tučet básnických sbírek, někdy rovnou dvě knihy za rok (třeba zrovna loni).

Na takovéto publikační štědrosti pochopitelně není nic špatného, i když je možná neobvyklá; podobně velkoryse obdarovává své čtenáře například Josef Hrubý, tam však zhusta jde o bibliofilie, což je přece jen jiný typ publikace (například kratším uceleným útvarům vyhovuje víc než prosté zařazení do „nějaké“ další sbírky). Bohužel při čtení veršů Vladimíra Stibora člověku není jasné, kde se berou tak skvělé publikační možnosti. Neobstojí ani obvyklá námitka, „kdyby básně vybíral pečlivěji a počkal si déle, výsledek by byl přesvědčivější“. Úroveň veršů není kolísavá, nýbrž celkově pochmurná. Kdyby autor víc třídil a třibil, vzniklo by sice méně sbírek, ale skvost by z toho nejspíš nevykřesal.

Proč? Stibor je opravdu mistr konvence. Není to architekt slova, spíš rutinní stavař. Pravda, docela zručný, ale i tak se leckdy

zapomene a jako by nevěděl, proč tuhle cihlu dává sem a jestli ty dveře vůbec někde vedou. Stavba má působit vznešeně a poeticky, ovšem podle poněkud zprofanovaných představ. Slova se „tak nějak hezky“ vrší, obrazy musí být dostatečně efektní... až nakonec málokdo tuší, o čem je řeč. To nevadí, „vzdýt je to básnička“. Většina básní působí podivně vyprázdněně, nikde nezachycíná a nikde nekončí, jako by to byla definice kruhem. Tak třeba *Pokračování: „Hraje Vivaldiho, / Bacha na trnech z lámavé bridlice, / kde sny jak lílek trucovitý / mění střevíce. / Zahřává si / s trochou česneku na svatební míse. / Říká, prosí a směje se: / Jen si berte, / vzdálení lapkové. / Vše bych měl jednou měřit stejně, / mnohým však neotevřou...“*

Ano, celé se to „tak nějak hezky čte“, slova plynou a pak se rozplynou... a člověk si jde uvařit další konvici čaje s uslechtilým pocitem, že se právě „věnoval poezii“. A jak tomu navíc pěkně rozuměl! Básník si na něj sice připravil různé chytáky, lišácké narážky na jiné, slavnější básničky (většinou v rámci povinné školní četby), ale jelikož jsme sečetli vzdělanci, hned to všechno odhalíme, takže jsme s básníkem jedna ruka a už se těšíme, co si na nás nachystá příště. Třeba hned v první básni, *Nápis na průčelí: „rybičku dětství / oharek zlaté renety.“ – Zlatá renety*, to přece někdo napsal... aha, Hrubín, jistě! Básník ví, jak na to, a tak i kdyby v jeho zahradě dětství padaly z jablek jen samé koženky a jonatány, šoupne do *básničky* samozřejmě renetu, a zlatou k tomu, ať je to „hezčejší“.

Anebo „*Poslední... bývá šílená*“, no to je jasná narážka na Seiferta a jeho „*nejkrásnější bývá šílená*“, člověk si úplně vzpomene, jak toho měl na gymnáziu plnou hlavu... A dál? „*Devátá vlna evoluce*“ – no jasně, Dyk; „*sepiová kost*“ – Halas... A pak samozřejmě „*schovávánky*“, Stiborovy oblíbené obraty, táhnoucí se jako červená nit jeho sbírkami, třeba „*prstýnek z poutí*“ a jiné zaručené roznětky sentimentu.

Omlouvám se, nechci být zlá. Naprosto rozumím tomu, že právě takové básně se můžou radě lidí líbit (proč pak ale vycházejí v běžném nákladu pět set výtisků?), že jim můžou být blízké, že mohou budít příjemnou nostalgii a ulevit od prozaických starostí. Už to je hodnota sama o sobě, samozřejmě. Chápu také, že se Vladimíru Stiborovi dostává obdivu za jeho dovednost ve splétání sonetů, to dnes umí málokdo; třeba Martina Komárková anebo Ondřej Hanus. Ponechme stranou, jestli je to hodnota sama o sobě, každopádně je to dar a pro básníka příležitost k nejužší práci se slovy, jejich citlivé třibení a intimní hovor s nimi. V přítomné sbírce je však sonetů pomálu, a ještě nepatří k nejpřesvědčivějším. Citujme třeba úvod *Sonetu o cestě: „Slunečník boha milování / převede nosiče přes propast. / Sám sobě rozmluví namlouvání / vše vsadí na úžas...“* Noblesy se mísí s bezradností, vznešenost se slovní vatou a básnické ideály s řemeslnou rutinou. Stibor zručně personifikuje a hyperbolizuje, jeho rozlet však často uvízne na mělčině oče-kávatelného, ne-li rovnou klišé.

Ano, jsou tu náznaky imaginace, jsou tu verše plné inspirace, toho šťastného „vdechnutí“, třeba: „*fialové louky pod lesem spláchnou děšť...*“ Jsou tu dokonce dvě básně, které se člověka náhle blízce dotknou: jednak *Podání obžaloby*, jednak báseň věnovaná „*Janu Reichovi, fotografovi z Dolní Křemence*“: „*Jak daleko je k pohanským / zákrsům? / A je-li řez / veden od pupíku šelmy / ke stehněm akvaduktů, / je možné přehlédnout krajinu? / Deskovým fotoaparátem, / jenž pro svou tíhu / nejrůzněji dodnes převáží na / trakaři; / zasněží jednu lesní cestu / za druhou.*“ Jaká životadárna konkrétnost, pozornost, pokora! Básník se pro jednu nesnaží ambiciózně obsáhnout celé dějiny, historii, literaturu a málem celý svět. Efektní „*pupík šelmy*“ a „*stehna akvaduktů*“ vzápětí vyváží fortelný „*trakař*“ – a člověk těm veršům najednou i věří.

Přesto se Vladimír Stibor s nosnými tendencemi současné poezie míjí. Jeho básně jako by mohly vzniknout kdykoli v posledním rekněm půlstoletí, a nikdy by „neurazily“. V jistém ohledu má však Vladimír Stibor jedinečné postavení: naplňuje nostalgickou představu básníka jako pěvce. Jeho verše jsou, chtějí být především patectickou hudbou slova, a co na tom, že leckdy vyzní jako šum (ty zdařilejší se pak nesou v seifertovské linii). A pro to všechno je jisté, že by mu nemohlo ublížit ani deset negativních kritik – má svou cestu a tou si půjde dál. Už jen za to si padesátiletý básník zaslouží respekt.

Simona Martínková-Racková

GALSKÝ KOHOUT SKŘÍPE

Gustav Franci: Galský kohout zpívá
Vyšehrad, Praha 2009

Tlustá antologie francouzské poesie (776 stran), která vychází ve *Vyšehradu*, budí podezření už názvem – nejapným stejně svou banalitou jako svou nepřiléhavostí (v antologii jsou zastoupeni i autoři odjinud, než z Francie). Autor je nicméně starý muž, překladům básní se léta věnoval s pilí a se zaujetím, které samy vyžadují jistou úctu; nechci se ho tak zbytečně dotknout osobně, vážné výhrady, které kniha budí, formuluji hlavně proto, že přesahují jeho osobní případ a ukazují k problémům českých překladů – zvláště právě z francouzštiny – v obecnějším smyslu.

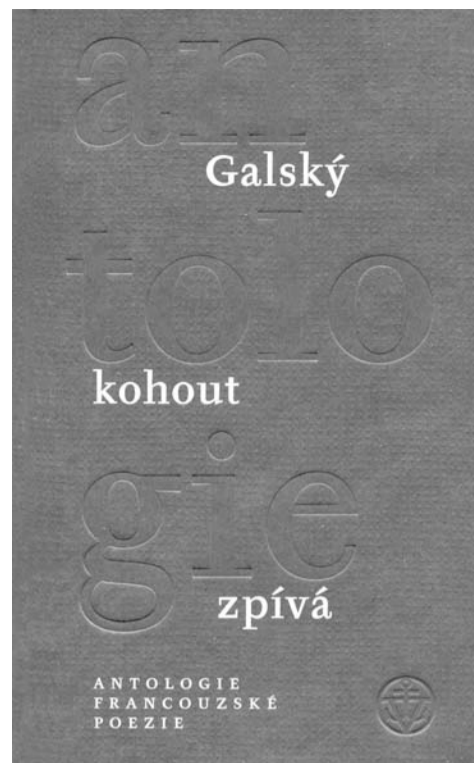
Ani zaujetí, ani pile jistě kvalitu překladů nezaručují, tím méně u básní; ty vyžadují také inspiraci a múzičnost, jimž se při nejlepší vůli nelze naučit, u literárních textů je však podstatná. Sama se přitom musí spojit s věrností a přesností, to znamená se znalostí jazyka, jaká je právě u francouzštiny – plně mnohoznačnosti, subtilních abstraktních vazeb a matoucích idiomů – téměř nedosažitelná na dálku, bez denního styku s její živou podobou. Přílišné oddělení obou stránek věci je na škodu z té i oné strany, suše významová přetlumočení na způsob Kadlecova Baudelaira nezrazují autora méně než múzičné, ale obsahově svévolné překlady jako Nezvalův Rimbaud. K úspěšnému spojení inspirace s věrností dojde málokdy, ke vzácným výjimkám patří překlady Ivana Wernische, jenž sice všechny pro jistotu vydává za pouhé parafrázy, dokáže však přeložit Trakla s vlasovou přesností, k níž u nás jiný překlad nedospěl. Všechno jistě – vzhledem k odlišné povaze jazyků – bez parafrází a licencí přeložit nelze, zvláště u básní se striktně vymezenou formou (například rýmovaných); jedna zásada by však měla platit absolutně, z básně je vždy nutné zachovat to, čím je jedinečná, její nezaměnitelné nálezy. Je-li z ní občas třeba něco obětovat, tyto nálezy to být nemohou – jinak překlad prostě ztratí smysl.

Právě tady bohužel spočívá podstatný problém, stejně v *Galském kohoutu* jako u řady dalších (ne-li u většiny) českých překladů. Množství jich ostatně bez rozpaků přichází po jiných, s nimiž se sotva mohou měřit.

Údiv v tom smyslu budí i některé básně ve Franclovi verzi: proč překládat Laforguovu *Neděli* po Karlu Čapkovi, když v ní na rozdíl od něj z těch podstatných míst nenecháme žádné? Překladatelský typ, k němuž Franci patří a který v Čechách bohužel převážil – Čapkové jsou tu v drtivé menšině – se s poesí zcela zásadně míjí tím, že ji nevnímá v konkrétních podobách, ale jen v obecně pojmových obsazích, jež mu stačí stejně abstraktně převyprávět. Přeložit závěr Cocteauovy básně slovy „*bojím se, že slunce vstávající / vzbudí tě najednou*“ (str. 685) však znamená nepředat z ní nic, natolik představa „*že slunce vyjde / a rozevře tě dokořán*“ (doslova: „rozevře tvé veřeje“), již básně končí v originále, vyznívá svou určitostí jinak a mění prostě vzbuzení v jedinečný milostný akt. V závěrečné evokaci *Listopadové symfonie* O. V. Milosze, kde „*prašivá, chladná a dužinatá tráva*“ stráší „*duť květy do němeého potoka*“, zas vyvstává víze zvláštní, jakoby vyhaslé tíživosti hmotného světa; Franclovi překlad, v němž „*tráva s tučnými, hlubokými květy*“ jednoduše „*skrývá mlčící potok*“, jí však právě tuto tíživost bez váhání odmítá, přesto, že volná forma básně ho nijak neomezovala. Znovu to budí otázku, proč vůbec překladatel překládá, když se básně nezdráhá tak osídit.

V *Listopadové symfonii* se ostatně najdou další příklady překladatelského násilí, svévolné změny slovesných časů a dokonce i rozčlenění textu: poslední sloka má bůhvíproč – na rozdíl od všech ostatních – tři verše místo čtyř. Není to bohužel ojedinělý případ, ani ten nejkriklavější, v knize lze mimo jiné číst i do veršů přepsané... básně *v próze* (konkrétně Michauxovy a Pongeovy). Nehorázněji si počínali jen normalizační básnické hvězdy Sýs, Skarlant a Žáček, když ve své antologii *Velké trojhvězdy (Mladá fronta, Praha 1986)* měnili Apollinairovi a Prévertovi nerýmované básně v rýmované... Jindy se jistě překlad naopak vyprázdňuje tím, že překladatel sice pracně zachová vázanou formu originálu, ale za cenu nedohledně pokrouceného obsahu (nebo lépe posunutých významů); přeloží, jinak řečeno, jen tuto formu samu. Nestálo by v takových případech za úvahu, zda formu ve prospěch významů nestačí pouze naznačit, třeba asonancemi nebo nesoustavnými rýmy?

Franclovi ostatně obsah někdy natolik uniká – jako u Mallarmého sonetu *Pozdrav* –

že mu z něj v básni zbydou jenom slova, jež k němu ztratila jakýkoli vztah. A zase: proč ksakru překládal, když textu nerozuměl? K nepochopení danému nedostatečnou znalostí jazyka se ještě přidává docela prostý šlendrián: to, že překladatel v textu, jež tlumočí, suverénně přehlédne skutečné slovní tvary nebo skutečně použité termíny. „Příkladný“ je v tom smyslu Franclovi překlad Tzarovy básně *Poznámky* (ve skutečnosti spíše Podotknutí nebo Připomínky), kde jsou verše „*má duše // nebudeš mít dnes večer / mou poslední mužnou rafinovanost*“ přeloženy jako „*Má duše / Nezáská dnes večer / Poslední jemnosti mé mužnosti*“, z „*tvé bytosti hnilobného slunce*“ se stalo „*tvé tělo hnijící slunce*“ a z „*oka ze zlata nesmělé věčnosti*“ „*oko se zlatem věčně básně*“; typicky tzarovská konstelace nesourodých evokací v prvním pádu: „*názory bez zvláštního významu / dvojsmyslná modř ebenová krev / a zprostitutné*“ se tu navíc spojila s předchozími verši do spíše zmateného výčtu, jenž by bezpochyby Tzaru dost udivil: „*Přístup v souhlase (!) / Znavených údů / Názorů nikterak významných / Modří se rovnající ebenové krvi / A sprostitutnému*“. Verše jsou také bez důvodu psány s velkým úvodním písmenem, podle tradiční francouzské

„normy“, oproti níž Tzara zásadně psal písmena malá (velkých v básních neužíval ani u vlastních jmen). Není ke všemu zřejmé, které z těchto posunů vznikly omylem a které záměrně; u překladatele, který z Farguova „*Strom špehuje*“ udělá „*Strom zraje*“, Eluardův název Zamilovaná změni v *Tu, co probouzí mou lásku* a verše „*Tvé oči... / Se k mým mužským světům / Chovaly lépe než k nocím světa*“ prepisuje na „*Tvé oči... / Daly mému srdci více světla / Než mohly dát nocím světa*“, si nelze být jistý opravdu ničím.

Starší časové vrstvy antologie (sahá až do hlubokého středověku) jsem už nezkoumal, to, co mi vyjevily překlady moderních básníků (19. a 20. století), mě stačilo odradit. Adekvátnost jediného překladu, který se mi zdál dobrý – dvanáctiveršový *Zvonek* Paula-Jeana Touleta – jsem neměl možnost ověřit. Naštěstí? O kolika překladech – nejen z francouzštiny – dnes recenzenti bez váhání tvrdí, že jsou skvělé, aniž měli v rukou původní text (případně aniž vůbec znají výchozí jazyk)? Franclovi antologii ke všemu hyzdí také základní nedostatek v redakčním zpracování, od opomenutí důležitých čarkek – v Miloszově básni –, která mění smysl textu („*slyšíš dítě*“ místo „*slyšíš, dítě*“), po nehoráznou nepřítomnost údajů o sbírkách, z nichž byly básně vybrány, a o jejich vročení. Chronologii navíc neodpovídá ani řazení textů, v knize chybí rovněž bližší údaje o jednotlivých autorech. Nesmyslnost názvu *Symbolismus a cesta k dnešku* pro oddíl, kde kromě prvních tří básníků jsou jen autoři 20. století, chyby ve jménech (Anne de Noailles místo Anna) i jejich nedůsledné přechylování (Desbordes-Valmorová) – nemluvě o spornosti přechylování co principu – nasazují všemu korunu. Pokud jde o vlastní výběr básní, nebudí tolik námitky svou osobní povahou – jak se v doslovu obává autor –, jako svou nevýrazností, tím, že z něj žádné osobní vidění nevyvstává, tak jako jsou dost fádni samy vybrané básně. Spíše než osobním sklonům se ostatně Franclova volba zdá občas nepříjemně poplatná komunistické cenzuře, za jejíhož dohledu své překlady vydával; ze surrealistů tu tak jsou zastoupeni jen ti, co se přidali ke straně – Aragon, Desnos, Eluard a Tzara –, někdy i zvláště trapně militantními verši. Snad ani nemusím dodávat, jak tristně to u úhrnu všechno působí.

Petr Král

PORTRÉT IVANA VYSKOČILA JAKO (NE)SPISOVATELE

Janoušek, Pavel: Ivan Vyskočil a jeho neliteratura
Host, Brno 2009

Pojednat vědeckou studii o umělecké dráze Ivana Vyskočila je ošemetné již samo o sobě, protože Vyskočil, ač univerzitní profesor, je osobností z principu neakademickou, vzpírající se uchopení, natož hodnocení. A pojednat studii o jeho literární tvorbě je ještě problematičtější. Vyskočil sám na pozici literáta nikdy neaspiroval, vždy a za každých okolností zůstával svébytným divadelníkem, pro kterého se však i oblast konvenčního divadla, hraní rolí a představování příběhů, jež prožil někdo jiný, stala stísněnou.

Pavel Janoušek se zhostil nelehkého úkolu. Naštěstí si byl při psaní své knihy *Ivan Vyskočil a jeho neliteratura* této skutečnosti dobře vědom. V úvodu si klade otázku, je-li vůbec oprávněné bádat o Vyskočilovi jako o spisovateli, a obhajobou kladně odpoví má být právě následná analýza Vyskočilových literárních textů. Zde se však dostáváme k prvnímu (naštěstí pouze zdánlivému) problému: Janoušek nikde nedefinuje své pojetí „literatury“ či chápání literárního textu jako uměleckého artefaktu. A tak se jednoduše rozhodl věnovat všem formám textu psané

ného Ivanem Vyskočilem, počínaje prvními text-appealy v *Redutě* a konče *Haprdánsem*. Na stejnou úroveň se tak dostávají poměrně těžko rekonstruovatelné náčrtky scénických dialogů (*O snech a bláznivínách*), ucelené povídkové soubory (*Vždyť lélat je tak snadné, Kostí*), ale i hry a jejich torza (*Haprdáns, Cesta do Úbic*) či pouhé náměty, jejichž výsledná forma byla v důsledku spoluautorství vždy diametrálně odlišná od původního Vyskočilova záměru (*Autostop, Ten z pudy*). Jak se však ukazuje, tento přístup je zřejmě jediný možný, protože pokusit se portrétovat Ivana Vyskočila pouze na základě „oficiálně“ vydaných povídek a jejich výborů by bylo žalostně nedostačující. A tak se Janoušek noří do vyskočilovské poetiky často oklikou přes divadlo, přes rozhlas, přes herní principy (ve kterých je tvorba sama důležitější než výsledek) a snad i to má za následek, že se kniha nerozpadne a organicky drží nastolenou linii – i když se vlastně věnuje tak trochu něčemu

jinému, než hlásá její název. Spíše než o literaturu (či neliteraturu) jde především o Vyskočila samotného, o jeho specifický způsob tvorby, ať už v jakémkoliv uměleckém směru.

Zatímco u převážné většiny jiných autorů, kteří se kdy dopustili napsání knihy, je v momentě jejího vydání dílo ukončeno, Vyskočil proti jakékoliv „ukončenosti“ programově bojuje – své texty neustále prepisuje, doplňuje, a když už se náhodou stane, že některý z nich vyjde tiskem, nikdy nejde o finální podobu, spíše o „dobovou fotografii“, zachycující stav díla v konkrétním čase. Janoušek však pracuje s dostatečným množstvím pramenů a sekundární literatury, využívá orální historie, vzpomínky, útržků rozhovorů, audiovizuálních záznamů, stejně jako rukopisů či zápisků samotného Vyskočila. V místech, kde se autor pokouší rekonstruovat a z rozličných zdrojů poskládat možnou jevištní podobu Vyskočilovy povídky či text-appealu, proto působí Janouškův text mimořádně

přesvědčivě a poctivě, navíc všechny důležité události a díla jsou podrobena nejen analýze, ale i důslednému historickému ukotvení – vždy s ohledem na dobový kontext.

Ke konci však jako by autorovi došel dech, nebo se snad zalekl přílišné délky svého pojednání. Dva poslední analyzované texty *Malý Alenáš* a *Haprdáns* jsou odbyty několika málo stránkami, žádaný syntetizující závěr celé práce pak chybí úplně. Snad si chtěl Janoušek pro sebe také vypůjčit něco z vyskočilovštiny – poslední kapitola končí otevřeným „*prvním prozatímním mezikoncem*“. Trošku to kazí dojem z metodologicky místy zdánlivě zmateného, ale velmi podařeného pokusu o charakteristiku Ivana Vyskočila – tvůrce, (ne)spisovatele. Podstatnou částí knihy je také obsáhlá bibliografie *Dílo Ivana Vyskočila a jeho ohlas v divadelní a literární kritice a publicistice*, kterou zpracoval František Knapp.

Peter Páluš

Tvar lze objednat e-mailem, telefonicky nebo poštou

tvar@ucl.cas.cz

Tvar, Na Florenci 3, 110 00 Praha 1

tel.: 234 612 398, 234 612 399

cena pro předplatitele 25,- Kč

POVÍDKOVÉ ODKAZY MINULÉHO

Zdeněk Grmolec: Vymítání anděla Host, Brno 2009

I pozornému čtenáři mohlo v záplavě knižní produkce posledních dvaceti let snadno uniknout několik útlých knížek Zdeňka Grmolce (1947). Díky nyní vycházejícímu výboru lze nejen vše dohnat, ale také, pokud nejste pravidelným čtenářem *Hosta*, seznámit se s texty publikovanými časopisecky i s texty dosud nepublikovanými.

Grmolcovy povídky byly napsány během zhruba dvaceti let a jejich témata jsou zajímavým způsobem komplementární. Jednotlivé povídky výboru jsou rozděleny do čtyř oddílů, v nichž lze vždy vystopovat určitou tematickou spojitost. První soubor vychází ze specifické kultury Slovácka a poslední má apokryfní charakter, jímž autor rozvíjí biblické a legendistické motivy. Povídky druhého a třetího oddílu již nelze tak snadno tematicky identifikovat, opakuje se prostor jihomoravského venkova a tradic, ale objevují se i povídky městské, fantaskní. Druhý oddíl snad vyznívá více jako humanistické poselství, zatímco ve třetím autor do jisté míry fantaskněji fabuluje. Ve všech textech pak různými způsoby rezonuje historické vědomí, ať už folklorní nebo náboženské, z něhož je vytvářena lidská identita. Toto diachronní sebeuvědomění je realizováno příběhem ze současnosti, nedávné minulosti nebo aluzí historického textu.

Z načrtnuté typologie Grmolcových povídek patří právě ty slovácké k nejživotnější. Slovácko zde představuje prostor nesentimentální imaginace, v němž reliktu tradičního venkovského života přirozeně fasci-

nují archetypálností svých výjevů. Grmolec ale nezůstává pouze autorem okouzleným, a tak se tyto venkovské povídky stávají zároveň výpovědí o sociálním a kulturním rozpadu tradičního fenoménu venkovského života vlivem socialistických „přehmatů“ z 50. let i celospolečenské eroze let normalizačních. Za nejpracovnější povídku na toto téma lze považovat *Ošklivé káčátko*. Jde o příběh chlapce s tabuizovaným jménem Adolf (pověřivé lpění na rodinné tradici navzdory dějinnému běhu), který je šikánován dětským školním kolektivem manipulovaným ideologicky uvědomělou soudružkou učitelkou. Krutost pravidel dětského kolektivu jako by odrazila kruté mstivou atmosféru 50. let světa dospělých. Grmolec velmi zdařile nechává svou postavu projít psychologickou metamorfózou, během níž se oběť přizpůsobí mentalitě svých mučitelů a sama se nakonec stává nejkřutější z nich. Název je tak naplněn temně ironickým významem. Druhá část příběhu, v níž se „Ádík“ opět morálně obrací a odčिňuje své viny opisováním samizdatu, už působí trochu nastaveně a rozměňuje počáteční výrazný motiv. I tak je povídka vynikajícím příkladem souhry konkrétního dobového kontextu s univerzálním přesahem o povaze zla, jeho tekutosti, která se přelévá z člověka na člověka celou společností, děti nevyjímaje. Tématem i zevrubností zpracování se *Ošklivému káčátku* blíží *Vymítání anděla*. Hrdinou je opět malý chlapec, který se vyrovnává s růzností dvou světů – katolictvím doma a povinným materialismem ve škole. Úhelnou postavou je zde opět komunistická učitelka, Grmolcem tentokrát pojmenovaná jako Terezie Hispánová – pro senzitivního chlapce se totiž stane součástí nábožen-

ských fantazií inscenovaných podle sousoší andělským šípem prokláté sv. Terezie Gian Lorenza Berniniho. Tato situace je následně zdrojem jednak bizarní soudružsko-barokní obraznosti, jednak hořké komiky. Stejně jako v ostatních slováckých povídkách i zde Grmolec používá v dialogích jihomoravský dialekt, který výborně charakterizuje selské postavy. Výrazné jsou zvlášť typy babiček, které navzdory obhroublosti své rázovité mluvy představují racionální území mezi pánbičkářskou vznětlivostí a soudružskou zavislostí. Zmíněné povídky lze zároveň považovat za příspěvek k vnímání totalitní minulosti, svědectví o rozpadu venkovské sociální struktury. Přitom hodnota textů je především literární.

Z určitého pohledu je Zdeněk Grmolec autorem jedné variované povídky – hlavním hrdinou je často malý chlapec, který zápolí s autoritami, ale i věkově posunutá analogie tohoto vztahu, tedy dospělý muž a starý rodič. U Grmolce toto ale nevyznívá schematicky, spíše jako posedlost vztahem, který tvoří nejelementárnější vrstvu diachronních vazeb. Příkladem takové povídky může být i *Brněnské martyrium*, které se odehrává právě v městském prostoru. Rozpadající se činžák, v němž bydlí senilní stařec, jenž hrdinu snad považuje za svého syna, navozuje místy hororovou atmosféru a zároveň staví do protikladu morální zásadovost jednotlivce s destrukтивností byrokratické mašinerie. Konflikt individuality a systému zpracovává i povídka *Svět za zrcadlem*, jejíž inspiraci Grmolec přiznává Jorge Luis Borgesovi. Nicméně příběh dívky zapálené do kabaly kombinované právě s borgesovskou zrcadlovou mystikou a vzdorem k režimu připomíná skoro jakousi eklektickou legendu

uvnitř rámcové povídky, což už lehce zavání nezvládnutou překombinovaností.

Jiný typ odvozené poetiky autor ještě důsledněji rozvedl ve čtvrtém povídkovém oddíle – apokryfních vyprávěních na biblické téma (*Poníženi a Proměna Marie z Magdalay*) a v aluzivní legendistice (*Tři andělské apokryfy z pražských chrámů*). Tyto povídky jsou plné estetského erotismu líčeného archaizovaným patosem včetně konvenčních epitet. Nejen námětově, ale i stylisticky tedy Grmolec navazuje na pretexty a využívá i doslovné intertextuální citace (například v apokryfu *O zlatém andělu* kombinuje vlastní fabuli s Petroniovou *Hostinou u Trimalchiona*). Se svými literárními předobrazny povídky navíc souzní i svým výkladem. Autor tedy nijak neposouvá daný žánr aktualizovanou poetikou ani interpretací biblického příběhu. A je-li přece jen povídka situována do současnosti, vyznívá nakonec křečovitě: například ve scéně z chrámu sv. Víta, kde se hrdinka utká se zjevivší se satanskou krásavicí Jezabel o přízeň anděla z náhrobku sv. Jana Nepomuckého (*O stříbrném andělu*). Zkrátka tento způsob navazování na historické žánry v konvenujícím duchu vychází pouze jako samoúčelná hra s nepříjemně vnuceným moralistním apelem.

Tam, kde Zdeněk Grmolec zachycuje vácování duchovního dědictví, jsou povídky podstatně dynamičtější, niternější. Naopak čím více se autor pouští do intertextuálních aluzí, text jakoby křečne nejasností poetického záměru. A rozpaky vzbuzuje i smysl vyznání archaickým žánrům. Navzdory těmto výtkám, ale tak trochu i kvůli nim, je Zdeněk Grmolec svébytný autor, který svým typem obohacuje českou prózu.

Eva Klíčová

ODSOUZENÍ K OSAMĚLOSTI

Paolo Giordano: Osamělost prvočísle Přeložila Alice Flemrová Euromedia Group, k. s. – Odeon, Praha 2009

Jedna z románových postav prvotiny italského spisovatele Paola Giordana *Osamělost prvočísle* se domnívá, že „všechna sblížení jsou stejná, je to jako zahájení šachové partie“. Neříká však, co dělat, pokud člověk z důvodu přílišného obtěžování osudovou událostí z minulosti není schopen onu partii vůbec zahájit, a je mu tak souzena samota, z níž není východiska – to je případ obou protagonistů Giordanova románu. Nutno dodat, že románu vynikajícího, jehož nezpochybnitelnou kvalitou i velký čtenářský ohlas bude autor jen stěží překonávat – lafku si opravdu posadil velmi vysoko. Doufáme tedy, že Giordana nepotká osud mnoha mladých spisovatelů, již se umělecké hodnotě své prvotiny v dílech ostatních nejsou schopni často ani přiblížit, natož ji vyrovnat či překonat. V současné české literatuře bychom takových příkladů našli hned několik.

Paolo Giordano (povoláním fyzik) prozaicky debutuje *Osamělostí prvočísle* v roce 2008 jako šestadvacetiletý román okamžitě zaznamenává obrovský úspěch, získává literární ocenění a plánuje se jeho postupné vydání v pětadvaceti zemích. Na obálce se dočteme o autorových oblíbených spisovatelích, jimiž jsou David Foster Wallace, Raymond Carver a Michael Cunningham. Domnívám se, že zejména stopa „carverovská“ a částečně i „cunninghamovská“ je v románu patrná, což ale neznamená, že by bylo možné u Giordana mluvit o nějaké formě epigonství v práci s jednotlivými motivy; společného jmenovatele výše uvedených autorů představuje sjednocující existenciální linie, která se vine jejich díly a vytváří zneklidňující atmosféru permanentní ohroženosti lidské existence v zdánlivě všedním proudu žití. Podobný svět čes-

kému čtenáři otevřít ve svých povídkách Jan Balabán.

Osamělost prvočísle je výjimečným počinem hned z několika důvodů. Již od úvodních stran nás román zaujme svou přesvědčivě vedenou pásmovou kompozicí, přičemž obě pásma se ve třetím z celkové sedmi oddílů vzájemně protnou a oba protagonisté, dosud zobrazení jako osamělá „blíženci života“, naváží vztah, který jim však hranice osamělosti překročit trvale nemožná. Nejsou totiž schopni odpoutat se od kritického momentu svého dětství, který jim zásadně vytyčuje život. Mattia, geniální matematik a univerzitní učitel, zavíná svým neuváženým činem v dětském věku zmaření (a tím pravděpodobně i smrti) retardované sestry. Alici se život mění úrazem (s trvalým tělesným následkem) způsobeným při lyžování, sportu, do kterého je nucena svým pedantským otcem, s nímž si kvůli naprosté odlišnosti povah nemůže vůbec porozumět. K problémům dospívající dívky v rodině se přidává i její osamělost ve školním prostředí, kde ze strachu z šikany se raději přidává ke společnosti zkušenějších kamarádek. Ty ji však brzy odvrhnou, a tak jedinou spřízněnou duši představuje pro Alici ve svém světě uzavřený Mattia, s kterým se seznámí na oslavě narozenin spolužačky z gymnázia. Jejich zvláštní forma přátelství přetrvává i v dospělém věku, kdy se Mattia stává doktorem matematiky a Alice fotografkou. Jednoho dne se dokonce Mattia rozhodne svěřit se Alici na osudném místě a mezi oběma chvilkově vzplane cit, jenž byl dlouho potlačován. Nedlouho po dokončení studií přichází Mattiovi nabídka učitelského působení na zahraniční univerzité a Alice naváže vztah s lékařem, který ošetřuje její smrtelně nemocnou matku...

Symbolický titul díla poukazuje hned ke dvěma aspektům románového světa: na prvočíslo je zaměřeno Mattiovo bádání a zároveň specifika prvočísle odkazuje i ke vztahu obou protagonistů – jsou osamělí, přesto se k sobě nemohou přiblížit (dvě

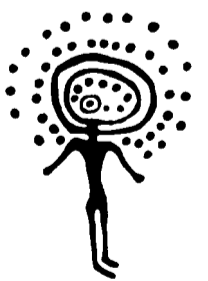
prvočísla nikdy nemohou v číselné řadě stát vedle sebe). Mattio se snaží udržet „co možná nejdál od ozubeného soukolí života“ a do života obou hlavních postav proniká i prázdnota projevující se v drobných rutinálních úkonech, které v porovnání s prožitými traumaty a trvalým odsouzením k samotě naplně vyjevují svou nesmyslnost a současně komplikují náznaky možného partnerského soužití. Touha jejich partnerů či blízkých po tzv. normálním životě se jeví být neslučitelná s vnitřním světem obou protagonistů, plným úzkosti, těžce nalázané duševní rovnováhy a specifického prožívání. Blíženecká příbuznost je spojuje tenkým vláknem, a tak se při otázce směřující k vyústění románu nabízí, zda se ho autor rozhodne definitivně přetnout, nebo poskytne oběma naději spočívající v jeho možném budoucím zpevnění. Prozrazovat to samozřejmě nebudeme a čtenáře ponecháme v nejistotě pouhým naznačením: na jedné z posledních stran lze vycítit autorův strach z filmového konce, avšak nalezneme na ní také hrdinovu úvahu o tom, že „rozhodnutí uděláme během pár vteřin a jejich důsledky pak neseme do konce života“, vystihující ideovou rovinu díla a snad napovídající i něco o budoucnosti...

Z kompozičního hlediska si zaslouží pochvalu i Giordanovo časové odstupňování jednotlivých sedmi částí, které přes větší či menší časovou vzdálenost (první část začíná roku 1983 a poslední končí v roce 2007) na sebe plynule navazují a autor se jim nesnaží dodávat na atraktivitě akcentováním vývojové proměny vnějšího světa, naopak soustředí se důsledně na vnitřní svět postav (nejen Alice a Mattie, ale i mnoha dalších s jejich životem spojených). Autor rovněž nezvýrazňuje specifika italského prostředí, což by mu sice mohlo být ze strany některých kritiků požadujících autentičnost vyčítáno i jako slabina, já osobně se však domnívám, že literatura by měla směřovat spíše k univerzálnosti a násilná snaha o vystižení národního či lokálního koloritu někdy cel-

kovému vyznění díla škodí a v jistém smyslu ho limituje. Toho se Paolo Giordano vyvaroval, podobně jako jiných úskalí románové prvotiny, a připravil čtenářům po celém světě jedinečný zážitek. Závěrem nezbývá než Giordanovi popřát, aby se mu vyhnula pověst tzv. autora jedné knihy a prezentoval se i v budoucnu podobně vynikajícími romány.

Pavel Horký

INZERCE

**RUBO
RUBO
RUBO****t ó n y
b a r v y
v ů n ě****klub****obchod****čajovna****Mánesova 87, Praha 2**
(metro A, stanice Jiřího z Poděbrad)Otevřeno denně kromě neděle
od 10 do 22 hodin

KLASICKÁ POLSKÁ PŘÍRUČKA LITERÁRNÍ TEORIE

Zofia Mitoseková: Teorie literatury. Historický přehled
Přeložila Marie Havránková
Host, Brno 2010

Jako zatím poslední – čtyřicetý – svazek edice *Teoretická knihovna* brněnského nakladatelství *Host* vyšla v překladu Marie Havránkové dnes již klasická vysokoškolská příručka polských studentů literatury *Teorie literatury. Historický přehled* Zofie Mitosekové (1943). Kniha vznikla na počátku osmdesátých let, poprvé vyšla v roce 1983 a od té doby v několika vydáních. Český překlad doprovází nejen původní Úvod, ale též *Doslov ke třetímu vydání* (1994); záměr knihy i myšlení Zofie Mitosekové v širších souvislostech literárněvědného bádání blíže osvětluje závěrečný rozhovor Jiřího Trávnicka s autorkou.

Své sledování proměn teoretických reflexí literatury zaštiťuje Mitoseková v úvodu tezí, že proměny literární vědy souvisí s proměnami předmětu bádání, tj. literatury, „předmětu, který je zakotven v poli společenské praxe, neustále mění své hranice, transformuje vlastnosti a funkce“ (s. 10). Východí teze knihy je spjata s autorčím přesvědčením, „že myšlení o literatuře (...) tvoří určitou teorii aplikovanou v praxi, jejíž vývoj, otázky, odpovědi a vědecký aparát lze popsat“ (s. 11; zdůraznila V. K.). Toto své tvrzení sama Mitoseková relativizuje ve zmíněném doslovu ke třetímu vydání: uvádí tu, že první verze knihy vznikala v době, kdy byly na vrcholu dva velké vědecké systémy: marxismus a strukturalismus; z toho zázemí také podle ní vyrůstá původní „poznávací patos“ (patrný v Úvodu), víra v popsitelnost vývoje, otázek, odpovědí a vědeckého aparátu myšlení o literatuře, v možnost komparace a hierarchie, v ideu vědeckého pokroku.

I po několika desetiletích Mitoseková ovšem nadále trvá na propojení literatury a literární teorie se společenskou praxí. Literární věda je z její perspektivy popisována

jako celek historicky proměnlivých vědeckých přístupů, orientovaných na poznání určitého empirického předmětu. Jak říká v rozhovoru s Jiřím Trávnickem v souvislosti s aktuálními perspektivami literární vědy: „Nezávisle na tom zdůrazňuji tezi své knihy, že literární zkoumání bylo a je konvergentní se společenskou realitou. Otázky, na něž se snaží odpovědět, se rodí z aktuální umělecké činnosti, ale reagují také na změny světového názoru.“ (s. 464)

K popisu vybraných koncepcí umění a literatury Mitoseková přistupuje s vědomím, že popisovanou teorii konstruuje vždy v jistém smyslu nově, „protože do nás máme hledisko současnosti, které není jen prostým pokračováním minulosti, ale je i přehodnocením, selekcí a (rozšířenou) reprodukcí dat, která minulost poskytuje“ (s. 12). Tímto prizmatem postupně sleduje myšlení Plátónovo, Aristotelovo, francouzského klasicismu, Kantovo, Hegelovo, Tainovo, filologicko-historickou metodu (W. Scherer, J. Kleiner, G. Lanson), protipositivistický obrat (zejména W. Dilthey), Ingardenovu fenomenologii literatury, psychoanalýzu, myšlení György Lukáse, ruský formalismus, strukturalismus (zejména ten pražský meziválečný), sémiotiku, osobité myšlení Michaila M. Bachtina, marxismus, intertextualitu, Derridovu dekonstrukci, hermeneutiku (zastoupenou především Gadamerem a Ricoeurem) a genetickou kritiku (studující produkci textu a proces jeho vzniku).

Knihu Zofie Mitosekové charakterizuje jasnost a přehlednost výkladu, schopnost „vyhmátnout“ gros představované koncepce, uvést ji do historických souvislostí. Snaží se vždy vystihnout pozitivní přínos dané teorie; přesto by možná místy textu prospěla větší problematizace a pochybování, jaké například představuje ve své knize *Démon teorie*, taktéž nedávno vydané v *Teoretické knihovně*, Antoine Compagnon. Přínosné jsou v knize Zofie Mitosekové zejména kapitoly věnované marxismu a M. M. Bachtinovi.

Filozofie marxismu u nás byla zdiskreditována čtyřicetiletou státní praxí, zaštiťující se z vulgarizovaným učením marxismu-

leninismu, a socialistickým realismem jako závaznou metodou tvorby i hodnocení. Mitoseková tento směr uvažování ukazuje v mnohem komplikovanější a často i podnětné podobě. Zmiňuje se mj. o Frankfurt-ské škole, k níž patřili mj. W. Benjamin, W. Adorno a M. Horkheimer. Zejména dílo prvního z nich je skutečně objevováno a doceněno až v posledních letech, přičemž nálepku „marxismus“ vnímám v jeho případě jako příliš restriktivní. O podnětnosti Benjaminova myšlení se český čtenář může přesvědčit jak v překladových výběrech jeho vlastních textů (*Dílo a jeho zdroj*, Praha 1979; *Agesilaus Santander*, Praha 1998; *Literárněvědné studie*, Praha 2009), tak např. u francouzského historika umění Georgese Didi-Hubermana, který v knize *Před časem* (čes. 2008) o Benjaminovi mluví jako o „hadráři paměti věci“, „sběrateli hadrů světa“, „odpádků“, které jsou symptomem nevědomí historie. Myšlení M. M. Bachtina Mitoseková představuje od jeho raných počátků, upozorňuje na polemiky s formalismem i jazykovědným strukturalismem. V této souvislosti cituje zejména z knihy *Marxismus, freudismus, filozofie jazyka*, která v originále vyšla pod jménem V. N. Vološínova. U nás je dostupná ve slovenském překladu (1986), jako autoři jsou zde uvedeni Vološínovi i Bachtin.

Příručka Mitosekové v sobě nese i vypovídající hodnotu o stavu tehdejší literární vědy. Mnohé postřehy by dnes bylo třeba korigovat a doplnit. V případě estetiky klasicismu lze odkázat např. na vynikající postřehy v knize Pierra Lepapa *Země literatury* (čes. 2006); k hermeneutice či dekonstrukci jsou dnes k dispozici překlady některých původních textů i jejich zasvěcené komentáře (v případě Derridovy dekonstrukce myslím především na Michala Ajvaze). Vzhledem k době sepsání chybí např. dnes aktuální genderové (feministické) teorie nebo nový historicismus.

Poněkud nespravedlivá je Mitoseková k Jungovi, jehož postřehy shrnuje – na rozdíl od Freudových – velmi stručně a uzavírá je tvrzením: „*Jungovy analýzy Joycova Odyss-*

nesolidnosti. Také Gunnarsson vypráví volným tempem, popisuje i ty nejbanálnější situace z rodinného života. Důraz klade na propracované psychologické profily jednotlivých postav: nerudný a staromilský tchán, poněkud rozmazlený benjamínek Tóti nebo Helgi, naplňující obraz fotbalisty coby povrchního floutka. Ačkoli rodina žije velmi pospolitě, příliš spolu její členové nekomunikují, každý má před ostatními co skrývat. V mnohém se Gunnarsson blíží realismům devatenáctého století, odlišuje ho však daleko větší míra skepse – vůči možnostem literární fikce i vůči lidskému rozumu jako takovému.

Knihy potvrzují ledacos z našich představ o Islandu: dlouhé temné zimy, které navozují deprese, a logická snaha tyto deprese přepít, což je ovšem jenom umocňuje. Několik málo úsměvných momentů knihy má na svědomí kuriózní atmosféra islandské metropole jako maloměsta, kde víceméně zná každý každého. Co je povědomé (a asi společně všem malým národům), je sklon každého, kdo získal nějaké vzdělání či prožil delší čas v cizině, opovrhovat svými spoluobčany: „Ty jsi Islandan?“ „Ano,“ přisvědčil překvapeně. „Je to na mně vidět?“ „Ten ňoumovský výraz se nezapře,“ vysvětlila mu odměřeně. „Jste národ krůpanů.““ Nářky na islandskou provinčnost a konzervativismus jsou v knize dosti časté – a právě ony vedou Sigurbjörna k absurdně přepjatým gestům. Ani tolikrát velebená příroda ostrova není líčena zrovna idyllicky: „Guðbrandur obrátil špičkou boty mrtvého kraba. Přestože byl krůpaný prázdny, klepeta se stáhla. Kmeny vyvržené na břeh, vybělené sluncem a napůl zahřabané

do písku, pomalu hnily. Nad nimi se jako zuřivá bouře přehňalo hejno vřeštících rybáků.“

Trolí katedrála potěší hlavně vyznavače klasického románového vyprávění – i přesto, že autor rád mystifikuje. Ponurost knihy není samoúčelná, navenek bizarní počínání jejích protagonistů se řídí přísnou logikou. Důležitou roli hraje náboženství, které má luteránskou podobu přísného morálního kodexu. Člověk je donucen volit mezi psmotou a odsouštěním, aby nakonec zjistil, že ať zvolí cokoli, stejně na to doplatí. Severské státy jsou kolébkou liberalismu, jehož pojetí lidských práv nakonec vede k beztrestnosti asociálního chování. Sklon brát spravedlnost do svých rukou mívají paradoxně lidé, kteří bývají pokládáni za opory společnosti. A není divu, že trest za viny (ať už je jí rezignace na víru způsobená traumatem z mládí nebo zpupná snaha vybudovat novou baby-lonskou věž) nakonec postihne právě ty nevinné.

Knihy je poctivá a důkladná, těžko však někoho posadí na zadek: téměř čtyřsetstránkovému špalku chybí výraznější zápletky (zvláště když se už na záložce dozvíme, jak kniha dopadne). Podobenství o civilizaci, která zálibou v manipulaci všeho okolo zakrývá vnitřní nejistotu, už také není výrazně nové – vzpomeňme třeba na DeLillův *Bílý šum*, který věcným a zároveň úzkostným tónem Gunnarssonovu knihu poněkud připomíná. Autor *Trolí katedrály* na mnoha místech své knihy přesvědčuje, že je dobrý spisovatel; monumentální záměr románu se mu však nepodařilo naplnit zcela přesvědčivě.

Jakub Grombář

sea a Picassova malířství mohou být zajímavým příspěvkem ke kulturní antropologii nebo psychiatrické diagnostice; v těchto univerzálních souvislostech se však umělecká tvorba »rozplývá.«“ (s. 194–195) Jung samozřejmě nebyl žádný literární vědec, ovšem jeho teorie archetypů může být pro zkoumání některých typů textů velmi podnětná, samozřejmě při zachování respektu k autonomii a specifčnosti uměleckého díla. To ukazují v českých souvislostech např. texty Daniely Hodrové (*Citlivé město*) nebo Josefa Vojvodíka.

V medailonku autorky, zařazeném na závěr knihy, se praví, že její kniha v Polsku působí „jako autoritativní (nikoliv však normativní) příručka teorie literatury“. Vzhledem k datu vydání českého překladu by myslím rozhodně neměla aspirovat na tuto roli. Měla by se stát v doprovodu s dalšími publikacemi – vedle např. již zmíněného Compagnona, neméně výborného Cullera (*Krátký úvod do literární teorie*, čes. 2002) či stále ještě platné *Teorie literatury* Welleka a Warrena – knihou umožňující studentům prvotní orientaci ve složitém světě (nejen literární) teorie.

Veronika Košnarová

OZNÁMENÍ

Britská skupina SVU zve na křest knih **Karla Brušáka (Básnické a prozaické dílo)**, **Ivana Jelínka (Na závěr do prázdna)** a **Děvany Pavlíkové (Má drahá hříšná láska)**. Oslava proběhne v prostorách pražského British Councilu v Bredovském dvoře v úterý 30. 3. 2010 v 18.00 hod.

Současnou slovenskou geometrii můžete zhlédnout na výstavě, kterou připravila Galerie města Plzně. Výstava probíhá do 2. 5. 2010.

Salvador Dalí ve fotografiích Roberta Descharnese je k vidění do 30. 5. 2010 v prostorách Galerie Miro v Praze.

Muzeum Kroměřížska zve na výstavu **Jaroslava Hovadíka**, nazvanou **Ejhle, člověk**. Výstava je otevřená do 11. 4. 2010 v kroměřížské Galerii v podloubí.

Polský institut v Praze uspořádal ve svých prostorách přehlídku sklářské tvorby polských a českých umělců, nazvanou **Ekoglass**. Výstava potrvá do 14. 4. 2010.

Pražská Galerie AMU a Katedra scénografie DAMU zvou na výstavu nazvanou **Kostým, Scénografie, Masky** – do 30. 4. 2010.

Slezské zemské muzeum v Opavě připravilo mimo jiné minivýstavu nazvanou **Albinočtí savci** (do 20. 4. 2010), která přináší ukázky albinů v živočišné říši. Totéž muzeum vystavuje do 9. 5. 2010 fotografie **Opavy na přelomu 19. a 20. století**.

Galerie hlavního města Prahy ve spolupráci s Galerií Zdeněk Sklenář zvou na retrospektivní výstavu děl **Zdeňka Sklenáře. Deset tisíc věcí – deset tisíc let** najdete v pražském Domě U Kamenného zvonu, kde bude k vidění až do 6. 6. 2010.

Designéři roku 2009 se představí výstavě, která je přístupná do 21. 3. 2010 v Uměleckoprávnímu muzeu v Praze.

„Pitte, ty devítinásobný hlupáku, tys skutečně nalítl do té léčky? Opravdu, člověk by si nad tebou zoufal!“ dolehl k mému sluchu.

V prvním okamžiku jsem si ani neuvědomil smysl těch slov a jen jsem se rozhlédl více kolem sebe, a tu jsem zpozoroval v jednom koutě Toma, který byl ďábelsky spoután ocelovým drátem a ležel v koutě jako nějaký balík. Bohudík, měl jsem mezi ostatními nástroji, které jsem vzal s sebou, také nůžky na drát, kterých jsem hned použil, a za několik minut se Tom vztyčil.

„Výtečně, starouši!“ dodám za Toma. „Máš to za jedna!“ A žádný strach před velkými zvířaty, protože dr. Pitt Strong vždycky bude, jak vidno, ve střehu a hotov vysekát svého Sherlocka, tedy promiňte, Sharka z jakýchkoli trablů. Také v příběhu Benátský šílenec, jedné z více než půl tisíce existujících tomsharkovek, vydávaných v Německu mezi roky 1927–1951 (ovšem s válečnou přestávkou) a psaných Alžbětou hraběnkou z Aspernu a skoro desítkou dalších škrabalů. Roku 1997 pak edici dočasné obnovil spisovatel Theo Marabini. A Tom Shark? A Pitt Strong? Jsou sice Američany z New Yorku, ale žijí si v přepychovém berlinském domě na Wallotově ulici, odkud vyrážejí po celé dnešní Unii. I na Dálný východ. Jejich vztah přitom kopíruje soužití Holmes–Watson,

což doložme ukázkou: Když jsme se vrátili do hotelu, přikázal Tom, abych mu přinesl všechny noviny za poslední čtyři týdny, a pak se do nich zahrabal, a já se až při večeři optal: „Kdy vyjedeme?“ „Před desátou. A nezapomeň si vzít revolver, staroušku. A náhradní baterii do svítilen.“

Ani Tom Shark nikdy nenechá svého Pitta na holičkách, na místě inspektora Lestrada (a dalších Doylových policistů) však tady pravidelně selhává připitomělý policejní komisař Wendler. Shark si, pravda, s pouty poradí často i sám, anebo oběma brachům zachrání krky přímo bondovská bombička s paralyzujícím nervovým plynem. Ještě účinnější se zdá Sharkem osobně vyráběná explozivní kapsle. To i více nosí oba druzi permanentně po kapsách místo hrušek, a teprve když selže i poslední vynález, přibíhá až psovsky oddaný Sharkův černoch Bill, jedna to z příčin, proč Adolf Hitler „hnusné“ sharkovky nekompromisně zatlhl. Škoda. Šlo rozhodně o kvalitnější četbu, než byly starší české kliftonky (o nich v minulém Patvaru), a málokdy tu chybí mrazivé chvilky, v nichž je dvojka omámena, omráčena či aspoň připoutána na trať. Chvění sílilo. Vlak už nemohl být daleko! Koleje duněly jako divoké tamtamy, ozvala se píšťala. „Tento-

krát jsme asi opravdu prohráli,“ řekl tiše Tom. „Odpusť, starouši.“

Naštěstí se ale, jak tušíte, vždycky vzápětí vynoří deus ex machina, parchanti jsou vyřizeni a nechybí ani ryze německá pořádkumilovnost: *Malcome a Morris byli ještě téže noci odvezeni do márnice*, dočítáme se. Nu, a konce sešitků jsou pak i příkladně odstrašující (*Rozsudek zněl: smrt oběšením pro všechny čtyři pachatele*) a tituly patřičně bombastické: *Fialoví pavouci, Blázinec doktora Murtia, V hadí jeskyni, Konec Hanuše Marlova, Tajemství náměstčnice, Město v džunglích, Příšerný pacient, Živoucí mumie, Půlnoční muž, Bílí otroci, Fakírův dar, Krysy na Temži, Bratrstvo měsíce, Nebezpečná hochštaplerka či Záhada příšerného klepání*. Řadu pak umně doplnily objemné knihy jako *Londýnský vrah* a ještě roku 1970 se Sharkem pro jednu Boříkovu lapálii inspiroval Vojtěch Steklač. Toho roku stvořil sharkovku i malíř a pábítel Jan Moštěk v Nové Říši (viz Václavem Vokolkem uspořádaná kniha jeho textů *Tenkrát v Paříži... aneb Byl slídivej jako kočka, ale rád si také užil z roku 1996*) a v alba-

troském časopise Ježek otiskoval Z. K. Slabý Příběhy detektiva Toma Shkwarcka... A jak to dopadlo se šíleným benátským hrabětem? Hned se to dozvíte, i když... Scéna bohužel až nepříjemně připomíná památný soubor se zločinným synem mylady de Winter Mordauntem ze *Tří mušketýrů po dvaceti letech*...

Uprostřed dost širokého kanálu sváděli hrozný boj dva muži. Tom a Alvonte? Nezbyvalo mi ani tolik času, abych o tom uvažoval. U zápasících jsem však spatřil Billa! Ze všech sil jsem vesloval a již za malou chvíli k nim dorazil. Bill vylezl do člunu a pak udeřil prudkou ranou pěsti člověka, který se v kanálu oháněl nožem a chtěl se znavit Toma. Vtáhli jsme ničemu do člunu a pak za námi vylezl i Tom, který byl tímto zápasem na smrt unaven. „Ale tohle je přeče hraběci sluha!“ zvolal jsem překvapeně. „Kde je hrabě Alvonte, Tome?“

„Alvonte je mrtev – byl probodnut!“ odpověděl Tom...

Brzy nato jsme opustili Benátky a vrátili se do našeho milého domova, abychom se zotavili ze svého posledního dobrodružství.

Ivo Fencl

VÝROČÍ

Jiří Wolker

*29. 3. 1900 Prostějov
†3. 1. 1924 Prostějov

Věci

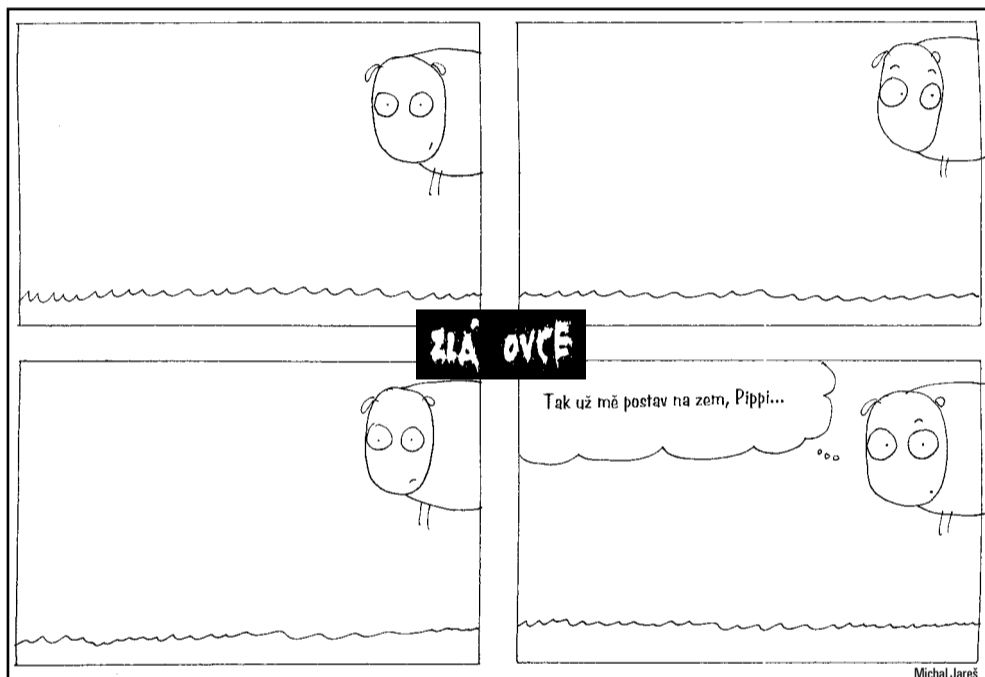
Milují věci, mlčenlivé soudruhy, protože všichni nakládají s nimi, jako by nežily, a ony zatím žijí a dívají se na nás jak věrní psi pohledy soustředěnými a trpí, že žádný člověk k nim nepromluví. Ostýchají se první dát do řeči, mlčí, čekají, mlčí a přeci tolik by chtěly trochu si porozprávět!

Proto milují věci
a také milují celý svět.

(Host do domu, 1921)

V březnu si připomínáme ještě tato výročí narození:

17. 3. 1890 Jaroslav Pasovský
17. 3. 1900 Kuzma
18. 3. 1940 Vojtěch Vacke
19. 3. 1770 Šebastián Hněvkovský
19. 3. 1850 Josef V. Kalaš
22. 3. 1920 Jaroslav Brodský
22. 3. 1920 Ludvík Kundera
23. 3. 1840 Antonín Palice
24. 3. 1900 Bohumír Lífka
24. 3. 1920 Jiří Kárnet
24. 3. 1940 Helena Kupcová
25. 3. 1860 Cyril S. Moudrý
25. 3. 1890 Vlasta Javořická
27. 3. 1880 Jaroslav Šalda
27. 3. 1960 Chruďoš Valoušek
28. 3. 1900 Maria Mikschová
28. 3. 1920 Jarmila Uždilová
29. 3. 1890 Jova Patočková
31. 3. 1890 Otakar Hanuš
31. 3. 1850 Josef Baše
31. 3. 1950 Jiří Josek

POSLEDNÍ ROZPTÝLENÍ

Dnes již není jisté, zda si každé školou povinné dítě spojí jméno **Jana Karafiáta** (1846–1929) s knihou o dospívání hmyzího dorostu *Broučci: pro malé i velké děti* (tak v úplnosti zněl její původní název). Dílo v době svého vydání (1876) kritikou zcela přehlédnuté ocenil až v roce 1893 v časopise *Čas novinář* a publicista Gustav Jaroš a jeho pochvalná recenze dala povstat Karafiátově věhlasu – *Broučci* se stali nedílnou součástí knihovniček pro celé generace dětí (v anketě o nejoblíbenější pohádku dětství na ně v *Tvaru* č. 17/2009 vzpomíná přírodovědec, prozaik a esejista Stanislav Komárek). Karafiát byl původní profesí evangelickým farářem a biblistou. Narodil se na Českomoravské vysočině v Jimramově mezi dalších devět dětí, což ho inspirovalo pro výběr deseti postav malých broučků, protagonistů knihy. Ačkoliv nepocházel z majetné rodiny, svého hlubokého vzdělání nabyl na evangelické

fakultě v Berlíně, Bonnu či Vídni. Dalším jeho působištěm byl například Kolín nad Rýnem, kde pracoval jako vychovatel. Po dvaceti letech pastýřské služby na Hrubé Lhotě na Valašsku se přestěhoval do Prahy, kde dále působil jako farář mimo sbor. Kromě nejslavnější hmyzí prózy, která byla ceněna především za psychologický přístup ke světu dítěte, ale též kritizována za striktní protestantskou výchovu, napsal Karafiát také román *Kamarádi* či své memoáry *Paměti spisovatele Broučků*. Významně se též teologicky věnoval textu *Bible králické*. Cenným uměleckým dílem je vydání *Broučků* z roku 1903 se secesními ilustracemi Vojtěcha Preissiga.

Jan Karafiát zemřel v Praze 31. ledna 1929 a pochován byl na Vinohradských hřbitvech. Jeho nenápadný hrob nalezneme na pravé straně hlavní cesty vedoucí od brány k hřbitovnímu kostelu. Náhrobek tvoří prostá horizontální stěla z černého leště-

ného mramoru s nápisem: JAN KARAFIÁT, REFORMOVANÝ FARÁŘ M. SL., SPISOVATEL „BROUČKŮ“. Právý horní roh desky zdobí část biblického verše: „[Tráva usychá, květ vadne, ale] slovo Boha našeho zůstává na věky (Iz. 40, 8).“ Tento citát můžeme v souvislosti s farářem-spisovatelem číst jako memento toho, že ani ty nejslavnější

romány nepřetrvávají navždy, na rozdíl od slova Božího.

Vinohradský hřbitov byl založen roku 1885 v souvislosti s prudkým rozvojem Vinohrad. V jeho centru stojí neogotický kostel sv. Václava, který dnes slouží jako depozitář cenných náhrobních soch. Navzdory tomu, že zdejší nekropole není tak proslulá jako Olšany či Vyšehrad, i zde nalezneme hroby celé řady významných osobností: Emila Kolbena, průmyslníka a zakladatele ČKD, architekta Jana Kotěry, sochaře Otto Gutfreunda či spisovatele Jaroslava Foglara. V prostoru arkád hřbitovního kostela se mimo jiné setkáme i s hrobkou rodiny Václava Havla od Olbrama Zoubka, v urnovém hají je uložen popel žurnalisty a spisovatele Egona Erwina Kische. Ostatními uměleckými památkami, které zde reprezentují kvalitní sepulkrální umění, jsou např. náhrobky od Františka Bílka, Franty Úprky či Jaroslava Horejce.

Vladka Kuchtová

Ročník XXI. Vydává Klub přátel Tvaru. Vychází s podporou Ministerstva kultury České republiky. Šéfredaktor Lubor Kasal. Redaktoři: Svatava Antošová, Wanda Heinrichová, Michal Jareš, Božena Správcová (zástupkyně šéfredaktora), Michal Škrabal. Tajemnice Martina Vavřínová. Korektorka Petra Hasmanová. Předseda Klubu přátel Tvaru Pavel Janoušek. Adresa redakce: Na Florenci 3, 110 00 Praha 1, telefon 234 612 398, 234 612 399. E-mail: tvar@ucl.cas.cz. Redakcí nevyžádané rukopisy, kresby a fotografie se nevracejí. Grafický návrh Lukáš Pertl. Sazba a zlom programy Adobe® InDesign® CS2 a Adobe® Photoshop® CS2 Lubor Kasal. Tisk Calamarus, s. r. o., Praha. Rozšiřuje A. L. L. Production, spol. s r. o., Mediaservis, a. s., PNS, a. s., Mediaprint-Kapa a redakce. Předplatné ČR: Call Centrum, tel. 234 092 851, fax 234 092 813, e-mail: predplatne@predplatne.cz, http://www.predplatne.cz; redakce Tvaru. Předplatné SR: L. K. Permanent, s. r. o., P. P. č. 4, 834 14 Bratislava, tel. 00421 7 444 537 11, fax 00421 7 443 733 11. Objednávky do zahraničí: A. L. L. Production, spol. s r. o., Hvozdňanská 3-5, Praha 4 a redakce Tvaru. Předplatné může být hrazeno v eurech. Distribuce pro nevidomé: Sjednocená organizace nevidomých a slabozrakých ČR - SONS - Na Harfě 9, P. O. Box 2. 190 05 Praha 9, tel. 266 03 87 14, http://www.brailnet.cz

2010/06

www.itvar.cz • MK ČR E 5151 • ISSN 0862-657 X • F 5151 46771 • 30,- Kč • 18. března 2010

tvar
LITERÁRNÍ OBTÝDENÍK